

รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจ
พอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : หมู่บ้านดอนม่วง ตำบล
วังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

พีชชาพลอย สุทธิวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการบริการ
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

พ.ศ. 2552

รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจ
พอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : หมู่บ้านดอนม่วง ตำบล
วังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

พัชชาพลอย สุทธิวงษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการบริการ
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
พ.ศ. 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

A study of style and activities of community-based tourism basing
on a theory of the sufficient economy with the cooperation of
community : A case study of Donmuang Village, Tambon
Wangthong, Amphoe Wangthong, Pitsanulok Province

Phatchaploy Suttichuwong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Master of Business Administration (Hospitality Management)
Graduate School, Suan Dusit Rajabhat University

2009

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์

ของ

นางสาวพัชชาพลอย สุทธิชูวงศ์

เรื่อง

รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม

กรณีศึกษา : หมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการบริการ

เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2552

ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์

(ดร.ปาริชาติ นิตیمانพ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ดร.พิมพ์มาดา วิชาศิลป์)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(ดร.จริยดา จันทรังสี)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(ดร.สกุณา วานิชวิสุทธิกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

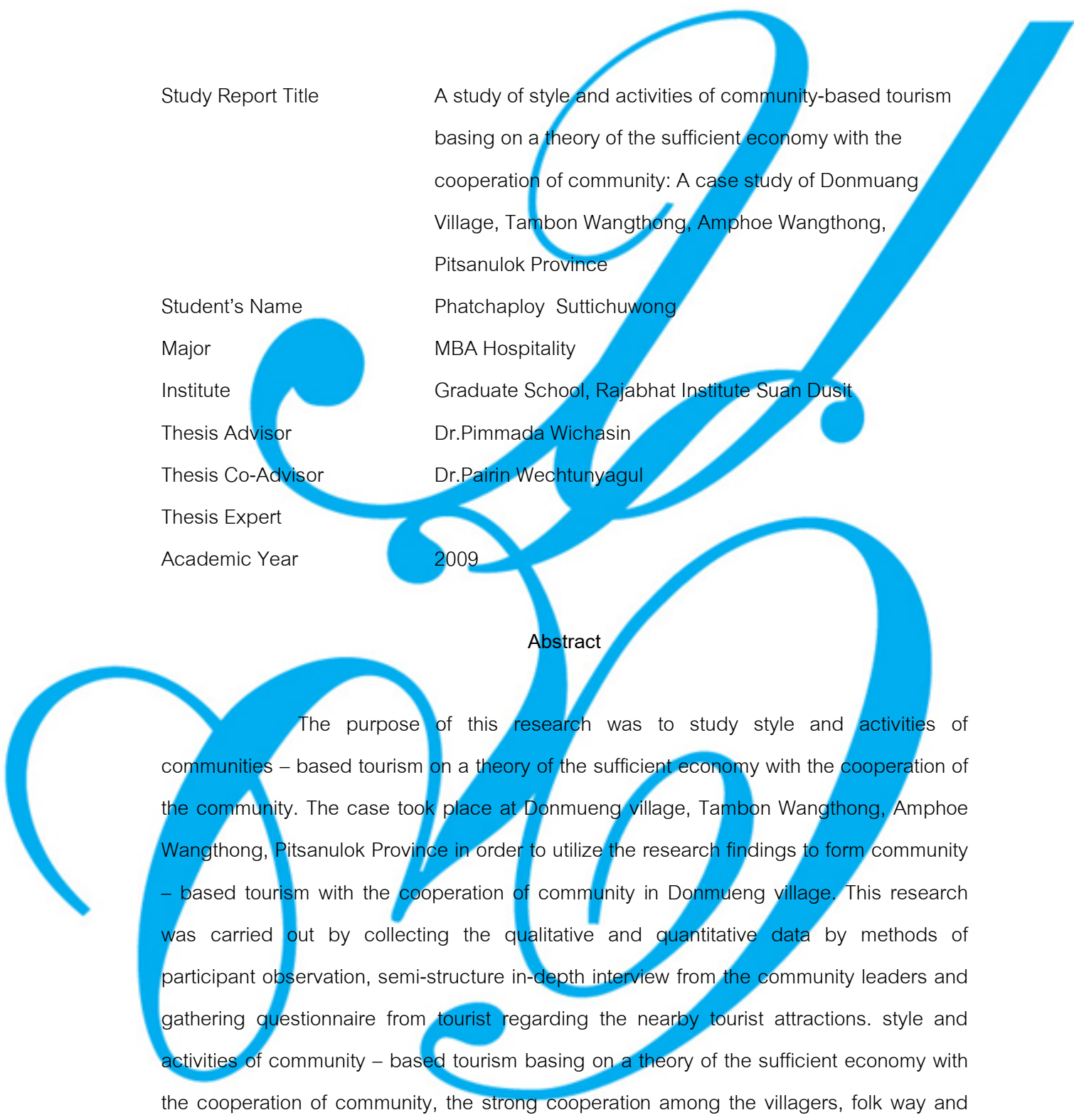
(ดร.ปาริชาติ นิตیمانพ)

ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์	รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : หมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
ชื่อนักศึกษา	พัชชาพลอย สุทธิชูวงศ์
สาขาวิชา	การจัดการบริการ
สถาบัน	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ดร.พิมพ์มาดา วิชาศิลป์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์	ดร.ไพริน เวชธัญญกุล
ผู้เชี่ยวชาญ	
ปีการศึกษา	2552

บทคัดย่อ

การศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านดอนม่วงเป็นการศึกษาความเป็นไปได้ของลักษณะรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน (Characteristic of Community-based tourism) เพื่อนำผลการทำวิจัยมาหาข้อเสนอนะและนำมาพัฒนาให้เกิดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมในหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเพื่อนำมาประมวลผลโดยใช้ การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research Method) และการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative research Method) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนพร้อมกับการเก็บแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยว เป็นการศึกษาถึงบริบทที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ สิ่งดึงดูดใจสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง นอกจากนี้ลักษณะรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนมีการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนเข้มแข็ง วิถีชีวิต และกิจกรรมในหมู่บ้านที่นำเสนอ มาวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาถึงความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านดอนม่วงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การศึกษาพบว่าชุมชนบ้านดอนม่วงมีศักยภาพในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้ โดยมีปัจจัยที่สำคัญคือ ชุมชนมีลักษณะเด่นหลายด้าน ได้แก่ ชุมชนได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งภายในและใกล้เคียงที่สามารถที่จะนำมาปรับใช้ในกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนได้ มีภูมิปัญญาชาวบ้าน มีประเพณีวัฒนธรรมและพิธีกรรมที่น่าสนใจหลากหลายและยั่งยืน ทำให้มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานภายในชุมชนเป็นจำนวนมาก ทำให้ชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาหมู่บ้านของตนในหลายๆด้านอย่างยั่งยืนและต้องการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม ดังนั้นจากการศึกษาชุมชนบ้านดอนม่วงสามารถจัดได้ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อทำให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับคนในชุมชนและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ อย่างไรก็ตามการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านดอนม่วงยังมีปัญหาจากการที่คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการจัดการรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนและในเรื่องของความพร้อมด้านบุคลากร ทั้งนี้ชุมชนสามารถที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวและสามารถจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมที่มีความเหมาะสมกับชุมชนของตนได้ ชุมชนก็จะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้

Study Report Title	A study of style and activities of community-based tourism basing on a theory of the sufficient economy with the cooperation of community: A case study of Donmuang Village, Tambon Wangthong, Amphoe Wangthong, Pitsanulok Province
Student's Name	Phatchaploy Suttichuwong
Major	MBA Hospitality
Institute	Graduate School, Rajabhat Institute Suan Dusit
Thesis Advisor	Dr.Pimmada Wichasin
Thesis Co-Advisor	Dr.Pairin Wechtunyagul
Thesis Expert	
Academic Year	2009

Abstract

The purpose of this research was to study style and activities of communities – based tourism on a theory of the sufficient economy with the cooperation of the community. The case took place at Donmueng village, Tambon Wangthong, Amphoe Wangthong, Pitsanulok Province in order to utilize the research findings to form community – based tourism with the cooperation of community in Donmueng village. This research was carried out by collecting the qualitative and quantitative data by methods of participant observation, semi-structure in-depth interview from the community leaders and gathering questionnaire from tourist regarding the nearby tourist attractions. style and activities of community – based tourism basing on a theory of the sufficient economy with the cooperation of community, the strong cooperation among the villagers, folk way and activities in the village.

The results of the study revealed that Donmueng Village had the ability to manage the style and activities of community-based tourism basing on theory of the sufficient economy by emphasizing on the outstanding reputation of the community. For example, the sufficient economy village, the strong unity among the villagers. Moreover, there were variety of tourism resources such as natural attractions, man-made attractions and ways of life. With all these qualities, the villagers realized the important of sustainable development and noticed their capability in creating the activities of community-based tourism basing on theory of the sufficient economy. With the result that Donmueng Village had capability to perform as proposed; it is a good chance to create the value added to villagers and response to tourist requirement. However, the problem was the fact that the villagers did not know how to form the community – based tourism. Therefore, in order to perform and develop the appropriate style and activities of community – based tourism basing on a theory of the sufficient economy with the cooperation of community, the villagers should pay serious attention to solve the mentioned problem. This can lead the community to be the community based tourism attraction.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่งจากความอนุเคราะห์ของ ดร.พิมพ์มาดา วิชาศิลป์ อาจารย์ที่ปรึกษา และ ดร.ไพริน เวชัญญกุล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ประธานและคณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านในการให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางที่เหมาะสมตลอดจนแก้ไข ตรวจทานข้อบกพร่อง เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้นและ ขอขอบพระคุณ ดร.สกุณา วานิชวิสุทธิกุล ในการให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางที่เหมาะสมในสิ่งที่ผู้ศึกษาสงสัยให้กระจ่างชัดเจขึ้น ผู้ศึกษาจึงกราบขอพระคุณอาจารย์ทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณชาวบ้านดอนม่วง หมู่ 10 ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ทุกท่านที่ให้ข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษา

กราบขอบพระคุณคุณพ่อประทีป คุณแม่สายชล ที่คอยให้กำลังใจ ขอขอบคุณพี่ชายน้องสาวและน้องชายที่คอยถามไถ่ความเป็นไปเสมอ

ขอบคุณครอบครัวสนิทพันธ์ ครอบครัวทองประกอบที่ให้ที่พักเวลาที่ผู้ศึกษาลงพื้นที่
ขอบคุณคุณมัชฌิมา คุณอัมภิกา คุณศิริพร คุณบุญฤทธิ์ที่เป็นกำลังใจให้ตลอดมา
ขอบคุณผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีได้เอยนามมา ณ ที่นี้

นางสาวพัชชาพลอย สุทธิชูวงศ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ปี พ.ศ. 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญแผนภูมิ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา	5
1.3 ขอบเขตการศึกษา	5
1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา	5
1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร	5
1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา	6
1.4 ระเบียบวิธีการศึกษา	6
1.4.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด นโยบายของรัฐและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
1.4.2 การกำหนดแหล่งข้อมูล	7
1.4.3 เครื่องมือในการวิจัย	7
1.4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	8
1.4.5 การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล	8
1.5 ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 ทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	10
2.2 ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง	17
2.3 ทฤษฎีการท่องเที่ยวชุมชน	24

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.1 ทฤษฎีการท่องเที่ยวนบพ	30
2.3.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน	37
2.3.3 แนวคิดการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน	40
2.4 ทฤษฎีการประเมินศักยภาพพื้นที่	42
2.5 ทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยว	54
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	56
2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา	58
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	60
3.1 การสร้างเครื่องมือ	61
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	62
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	64
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	64
3.5 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา	65
3.6 ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา	66
3.7 การนำเสนอผลการศึกษา	66
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	67
4.1 ประเมินรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์คนในชุมชน	67
4.1.1 ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแต่ละครั้ง	68
4.1.2 ด้านสิทธิกรรมและเกษตรกรรม	68
4.1.3 ด้านชุมชนเข้มแข็ง	69
4.1.4 ด้านทรัพยากรท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชน และบริเวณใกล้เคียง	72

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.5 ด้านการบริการโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน	73
4.1.6 ด้านกิจกรรมภายในชุมชนที่จะนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว	74
4.1.7 ด้านวิถีชีวิตของคนในชุมชน	75
4.1.8 ที่พัก	76
4.1.9 การเดินทาง / ระบบขนส่ง	77
4.2 ประเมินรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจากนักท่องเที่ยว	80
บทที่ 5 สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ	90
5.1 สรุปผลการศึกษา	90
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	95
5.3 ข้อเสนอแนะ	105
เอกสารอ้างอิง	110
ภาคผนวก	115
ผนวก ก แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์	116
ผนวก ข ประวัติโดยย่อของหมู่บ้านดอนม่วง	126
ประวัติผู้ศึกษา	133

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สรุปความหมายโดยย่อทฤษฎีการท่องเที่ยวย่างยั่งยืน	14
2	สรุปความหมายโดยย่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	23
3	สรุปความหมายโดยย่อทฤษฎีการท่องเที่ยวยุคใหม่	28
4	สรุปความหมายโดยย่อทฤษฎีการท่องเที่ยวยุคใหม่	36
5	สรุปความหมายโดยย่อทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน	39
6	สรุปความหมายโดยย่อทฤษฎีการประเมินศักยภาพพื้นที่	51
7	สรุปความหมายโดยย่อทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยว	56
8	จำแนก เพศ อายุ การศึกษา อาชีพและรายได้ของนักท่องเที่ยว	80
9	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	82
10	แสดงค่าเฉลี่ยเรื่องความต้องการด้านความสะดวกสบาย/ความพร้อมในเรื่องที่พัก	84
11	แสดงค่าเฉลี่ยเรื่องความต้องการด้านอาหารของนักท่องเที่ยว	84
12	แสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ	85
13	แสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการทราบกิจกรรมภายในชุมชน	86
14	แสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องอื่นๆที่ชุมชนสามารถจัดให้ได้	87
15	แสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยว ทั้งภายในและบริเวณใกล้เคียง	88
16	แสดงประสบการณ์โดยรวม (ความพึงพอใจ) ของนักท่องเที่ยวถ้าเกิดโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชน	89

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

กรอบแนวคิดการศึกษ

59

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ประเทศแต่ละประเทศมีสถานที่ที่น่าสนใจแตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมหรือแม้กระทั่งวิถีชีวิตของผู้คน ซึ่งการท่องเที่ยวในแต่ละประเทศมีความโดดเด่นหรือด้อยมากมายแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับหน่วยงานภาครัฐของประเทศนั้นๆ ว่ามีนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ และจัดการการท่องเที่ยวของประเทศดีแค่ไหน การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความบันเทิงใจ อีกทั้งยังเป็นการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่ง โดยการเดินทางไปยังสถานที่ใดๆ ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของประเทศนั้นๆ รวมไปถึงวิถีชีวิตของผู้คนในประเทศเหล่านั้นด้วย

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่น่าสนใจแตกต่างกันออกไป ซึ่งได้มีการแบ่งตามภูมิศาสตร์โดยแบ่งออกเป็นภูมิภาคและแต่ละภูมิภาคยังแบ่งออกเป็นจังหวัดซึ่งในแต่ละจังหวัดก็มีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ภาคเหนือมีภูมิภาคที่เป็นภูเขา ธรรมชาติ ภาคใต้และภาคตะวันออก เป็นภูมิภาคที่เป็นทะเล ภาคกลางเป็นภูมิภาคที่มีวิถีชีวิตที่น่าสนใจ ทุกภูมิภาคที่กล่าวมานั้น ยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติต้องการที่จะเข้ามาเรียนรู้ ศึกษาและท่องเที่ยวในความเป็นไทยเป็นอย่างยิ่ง

การท่องเที่ยวในประเทศไทยมีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็น ทั้งภูเขา ทะเล น้ำตก อุทยานแห่งชาติที่มีทั้งชื่อเสียงและความสวยงาม ประเพณีวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนประเทศอื่น เป็นเหตุผลที่ทำให้มีอัตราการนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นทุกปี ดังรายงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี 2541 ว่ามีการสนับสนุนให้มีพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพร้อมทั้งมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวมาโดยตลอดจนกระทั่งปี 2550 ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีแผนการตลาดการท่องเที่ยวในภาพรวมคือ เน้นให้เกิดการเดินทางอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะต่างชาตินั้นจะมีการเจาะกลุ่มตลาดที่เป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

เพื่อเพิ่มรายได้ เช่น กลุ่มยุโรป เอเชียตะวันออก เอเชียใต้ อาเซียน ตะวันออกกลางและแอฟริกา รวมถึงมีการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดปี (Year Round Destination) และส่งเสริมให้เกิดการเดินทางเข้าภูมิภาคเอเชีย โดยใช้ประเทศไทยเป็นประตูการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้เน้นแผนการตลาดภายในประเทศโดยการขยายพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีความพร้อม มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงภายในและระหว่างภูมิภาค สร้างเครือข่ายร่วมกับท้องถิ่น ซีอีโอ และภาคเอกชน มีการเน้นที่จะสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของไทยให้แข็งแกร่ง สะท้อนภาพลักษณ์เชิงบวกของประเทศภายใต้แนวคิด Thai Unforgettable หรือการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นเพียงแค่ผ่านมาแล้วผ่านไป แต่ต้องจดจำไว้ไม่รู้ลืม ดังนั้น เป้าหมายการตลาดที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตั้งไว้ คือ ต้องการเพิ่มรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 จากปี 2549 ซึ่งสามารถคิดเป็นรายได้ คือ 547,500 ล้านบาท โดยประมาณนักท่องเที่ยวได้ 15 ล้านคน และรายได้จากตลาดภายในประเทศเพิ่มร้อยละ 8 คิดเป็นรายได้ คือ 377,800 ล้านบาท คิดเป็นนักท่องเที่ยวจำนวน 8.2 ล้านคน จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ทางรัฐบาลจึงต้องการขยายอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อนำรายได้ที่เกิดขึ้นมาพัฒนาประเทศต่อไป

ประเทศไทยได้มีการผลักดันให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2504-2509) เป็นต้นมา จึงทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดรายได้ที่สำคัญส่วนหนึ่ง แต่การท่องเที่ยวที่ผ่านมานั้นทำให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ชนบทธรรมนิยม ประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่ถูกเปลี่ยนไปจากการขยายตัวและพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีการเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจซึ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลักในการพัฒนาดังกล่าวเป็นการพัฒนาที่ไม่เป็นขั้นตอน ไม่เป็นระบบที่ดีจนทำให้สังคมเกิดช่องว่างในการพัฒนาให้เป็นสังคมที่ดีได้ การพัฒนาดังกล่าวเป็นเพียงแค่การพัฒนาแต่เพียงว่าจะทำให้ทุกคนในประเทศไทยมีความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งเปรียบได้ว่า อยู่ดีกินดี เท่านั้น แต่ในการพัฒนาดังกล่าวไม่ได้มีการส่งเสริมการพัฒนาแต่เพียงเศรษฐกิจ โดยมีการพัฒนาตั้งแต่รากหญ้าจนกระทั่งถึงที่สูงขึ้นไปเท่านั้น ซึ่งอาจจะนับได้ว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่ทำให้จิตใจหรือคุณธรรมของคนในสังคมสูงตามการพัฒนาดังกล่าว ดังนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เริ่มตั้งแต่ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) ที่เป็นผลจากการพัฒนาประเทศแนวทันสมัยของประเทศไทย เป็นการพัฒนาประเทศที่มีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานทั้งด้านกายภาพและทางสังคมให้มีความก้าวหน้าในระดับหนึ่ง แต่ก็เริ่มปรากฏชัดเจนในเรื่องของการเกิดช่องว่างในทุกด้านมากขึ้น อาทิเช่น ด้านเศรษฐกิจที่เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วและเพิ่มขึ้น ทางด้านสังคมระหว่างเมืองและชนบท ระหว่างคนรวยและคนจน ในเมืองหรือในชนบท ทำให้เห็นถึงความแตกแยกของครอบครัวในชนบทซึ่งนำไปสู่ความล่มสลายของ

ครอบครัวทั้งในเมืองและในชนบททั้งยังเห็นถึงสภาพสังคมในชนบทที่ก่อให้เกิดเป็นปัญหาสังคม ตามมาในบริเวณพื้นที่ในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งชุมชนแออัด ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ อพยพหนีความยากจนในชนบทมาตั้งถิ่นฐานในเมือง การท่องเที่ยวของประเทศไทยได้มีการ พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ และต่อเนื่อง ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงเป็นประเด็นที่ทุกหน่วยงานต้อง คำนึงถึง นั่นคือ การรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางสังคมและทางประเพณีวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมต่างๆ โดยต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวของตนเอง จึงต้องมีการสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในทุก กระบวนการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวมากที่สุด ปัจจุบันการท่องเที่ยวชุมชน (Community – Based Tourism) จึงถือว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางด้าน สังคม วัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณี ของชุมชน ทั้งยังได้ มีการกระจายรายได้ องค์ความรู้ต่างๆ สู่อำเภอถิ่นทั้งยังทำให้ท้องถิ่นนั้นๆ เกิดการพัฒนาต่อเนื่องอย่าง ยั่งยืนอีกด้วย ซึ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวชุมชนได้ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็วและคาดว่าใน อนาคตจะเติบโตขึ้นอย่างเป็นเครือข่ายมากขึ้น และถูกคาดหวังว่าเป็นวิธีการจัดการการท่องเที่ยว แบบหนึ่งที่มีศักยภาพโดยได้เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนนั้นๆ ในการจัดการ สนับสนุน การอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ แต่ก็ทำให้เกิดประโยชน์ในเรื่องของเศรษฐกิจที่ดีต่อคนในท้องถิ่น นั้นๆ อีกด้วย

ปัจจุบันแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและ เอกชนนำมาจับเป็นแนวคิดในการพัฒนางานด้านต่างๆ ให้เป็นแบบเป็นแผนขึ้น ซึ่งแนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด ในการพัฒนาและบริหารประเทศ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสาย กลาง คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ในยุคที่เป็นยุคของ โลกวิวัฒนาการไปมากเท่าไร คนก็ยิ่งมีการบริโภคที่เกินตัว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงจะ สามารถนำไปใช้เพื่อสร้างความสมดุลในชีวิตและการพัฒนาประเทศไทยได้ ซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงเป็นปรัชญาที่คนในชนบทยึดหลักการปฏิบัติกันเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการ ดำรงชีวิตที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

หมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้มีการน้อมรับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตไม่ว่าจะเป็น การใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวคิดในการพัฒนาและปรับปรุงจนทำให้คนในหมู่บ้านดอน ม่วงมีชีวิตที่มีอยู่มีกินที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี และที่สำคัญมีคุณธรรมที่ดี ทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง ซึ่ง

"หมู่บ้านดอนม่วง" เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ที่มีประชากรเพียง 464 คน (จากสรุปโครงการค่ายเรียนรู้คู่คุณธรรม นำชีวิตพอเพียง ปี 2550) มีวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย ทำการเกษตร ปลูกข้าว เลี้ยงปลา ทำสวนผัก อยู่กันแบบพึ่งพาตนเองช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สมัยครุสमानสามัคคี ภายใต้หลักของ ความพอเพียง จนได้รับรางวัลหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง หนึ่งในโครงการ เยี่ยมเยียน เรียนรู้และพัฒนาร่วมกัน ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงปี 2550 หนึ่งในตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่า ปรัชญาพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ช่วยให้ทุกครัวเรือน พออยู่ พอกิน แต่ความสุขในชีวิตได้ทั้งนั้น หมู่บ้านดอนม่วงยังมีทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิตและผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ดังนั้น การที่จะพัฒนาให้เกิดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางนั้นชาวบ้านต้องยึดหลักที่ว่า ทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีอยู่ภายในหมู่บ้านและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและการผลิตผลิตภัณฑ์ของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืน สู้คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสำคัญ

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนและเส้นทางการท่องเที่ยวที่สำคัญๆ ใกล้เคียงเพื่อที่สามารถนำมาจัดเป็นรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งภายในชุมชนเองหรือบริเวณใกล้เคียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นรูปแบบไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิม ทั้งยังเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ร่วมกันอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงให้คงอยู่ รวมทั้งถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีแบบชนบทที่เป็นต้นแบบของหมู่บ้านที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการต่อยอดเชิงการท่องเที่ยวในสิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้ว ส่งผลให้เป็นชุมชนต้นแบบทางด้านการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของลักษณะรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อนำผลการทำวิจัยมาหาข้อเสนอนะและนำมาพัฒนาให้เกิดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมในหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาบริบทความเป็นมา เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
2. ศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยการนำแนวคิดทฤษฎี ดังนี้ ทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ทฤษฎีการท่องเที่ยวชุมชน (Community Based Tourism) ทฤษฎีการประเมินศักยภาพพื้นที่ (Site Evaluation) และทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Tourist Behavior) มาเป็นแนวคิดในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ หาข้อเสนอนะและนำผลการวิจัยมาพัฒนาให้เกิดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

1. กลุ่มผู้นำชุมชนชาวบ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกเพื่อการสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึกและสังเกตแบบมีส่วนร่วม จำนวน 21 คน คือ ประธานกลุ่มเลี้ยงหมูหลุม ประธานกลุ่มเลี้ยงวัว ประธานกลุ่มผักกระเฉดปลอดสารพิษ เกษตรกรตัวอย่างประธานกลุ่มการทำปุ๋ยชีวภาพ ประธานกลุ่มการทำพริกแกง ประธานกลุ่มการผลิตถ่านไม้ไผ่และน้ำส้มควันไม้ ปราชญ์ผู้รู้ในเรื่องการปลูกพืชสมุนไพร ปราชญ์ผู้รู้ในเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ใหญ่บ้าน

2. กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 400 คนจากจำนวนสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก (เอกสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จังหวัดพิษณุโลก) ปี 2549)

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

ชุมชนหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

1.4 ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของ หมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research Method) และเชิงปริมาณ (Quantitative research Method) เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้โดยมีการศึกษาถึงบริบทที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ สิ่งดึงดูดใจสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง ลักษณะรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนเข้มแข็ง วิถีชีวิต กิจกรรมในหมู่บ้านที่นำเสนอ ให้มีการพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชน แล้วนำเนื้อหามาวิเคราะห์ ควบคู่ไปกับการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดด้านการท่องเที่ยวต่างๆและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ได้มาถึงความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านดอนม่วงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้ศึกษามีการดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1.4.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด นโยบายของรัฐและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย สิ่งพิมพ์ วรรณกรรมท้องถิ่น ข้อมูลของชุมชนที่ทำการศึกษา เอกสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จังหวัดพิษณุโลก) เอกสารที่ได้จากหน่วยงานราชการ วารสาร บทความที่เกี่ยวข้องและอินเทอร์เน็ต (Internet) โดยการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งเน้นไปถึง การศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม และสามารถที่จะประเมินศักยภาพของพื้นที่และพัฒนาให้หมู่บ้านดอนม่วงเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้ โดยผู้ศึกษามีการศึกษาค้นคว้าแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อช่วยสร้างกรอบแนวคิดและแนวทางการศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ทฤษฎีการท่องเที่ยวชุมชน (Community Based Tourism) ทฤษฎีการประเมินศักยภาพพื้นที่ (Site Evaluation) และทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Tourist Behavior)

1.4.2 การกำหนดแหล่งข้อมูล

ผู้ศึกษาได้กำหนดแหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูล (Key Information) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมและสามารถที่จะประเมินศักยภาพของพื้นที่ และพัฒนาให้หมู่บ้านดอนม่วงเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการแบ่งกลุ่มประชากรที่ต้องการจะสัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านดอนม่วง ซึ่งประกอบไปด้วย ประธานกลุ่มเลี้ยงหมูหลุม ประธานกลุ่มเลี้ยงวัว ประธานกลุ่มผักกระเฉดปลอดสารพิษ เกษตรกรตัวอย่าง ประธานกลุ่มการทำปุ๋ยชีวภาพ ประธานกลุ่มการทำพริกแกง ประธานกลุ่มการผลิตถ่านไร้สารและน้ำส้มควันไม้ ปราชญ์ผู้รู้ในเรื่องการปลูกพืชสมุนไพร ปราชญ์ผู้รู้ในเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้ใหญ่บ้าน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล

2. กลุ่มประชากรภายนอกชุมชนที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลกที่ต้องการเที่ยวแบบชนบทและกลุ่มที่เข้ามาศึกษาดูงาน ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล

1.4.3 เครื่องมือในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guides) โดยใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Dept Interview) ซึ่งผู้ศึกษากำหนดหัวข้อรายการต่างๆ ที่ต้องการจะศึกษาและรวบรวม โดยใช้เครื่องมือแบบการสัมภาษณ์เป็นลักษณะของคำถามปลายเปิด (Open-Ended Question) โดยผู้ที่ถูกสัมภาษณ์มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและให้คำตอบด้วยตัวเองภายใต้หัวข้อคำถามที่ได้กำหนด

แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพรายได้

ตอนที่ 2 ข้อมูลสำหรับความต้องการทั่วไปของนักท่องเที่ยวในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านดอนม่วง ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่เป็นข้อมูลทั่วไปในการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ เดินทางมาจากจังหวัดใด เคยมาจังหวัดพิษณุโลกหรือไม่ จุดประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว ชอบการท่องเที่ยวแบบใด งบประมาณในการท่องเที่ยว และท่านรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวอื่นในจังหวัดพิษณุโลกหรือไม่

ส่วนที่เป็นการเรียงลำดับความต้องการรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนหรือการท่องเที่ยวชนบทที่นักท่องเที่ยวต้องการ แบ่งได้ 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านที่พัก
2. ด้านอาหาร

3. ด้านด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ
4. ด้านกิจกรรมภายในชุมชน
5. ด้านอื่นๆ
6. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและ

ใกล้เคียงที่ท่านต้องการไป

1.4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษามีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย โดยสามารถแบ่งข้อมูลที่ได้ออกเป็น 2 ข้อมูล คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ซึ่งทำการศึกษาข้อมูล เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต (Observation) ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับบุคคลในชุมชน และการสำรวจสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน วิถีชีวิตของชุมชน โดยผู้ศึกษาได้เข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ ทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้าน เป็นเวลา 4 เดือน คือตั้งแต่ เดือนมิถุนายน – กันยายน 2551 ซึ่งได้รับข้อมูลที่เป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำมาซึ่งรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง โดยชุมชนมีส่วนร่วม และสามารถที่จะประเมินศักยภาพของพื้นที่ และพัฒนาให้หมู่บ้านตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้และการจัดบันทึก สอบถามเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครประจำหมู่บ้านและบุคคลในชุมชน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย สิ่งพิมพ์ วรรณกรรมท้องถิ่น ข้อมูลของชุมชนที่ทำการศึกษา เอกสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จังหวัดพิษณุโลก) เอกสารที่ได้จากหน่วยงานราชการ วารสาร บทความและอินเทอร์เน็ต (Internet)

1.4.5 การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่างๆ รวมทั้งข้อมูลภาคสนามที่เก็บได้โดยการใช้แบบสอบถาม การสนทนา การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและนำมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ผู้ศึกษาได้ใช้ทักษะการสัมภาษณ์และการใช้ระยะเวลาเน้นความคิดเห็นมากกว่าการวิเคราะห์สรุปความชัดเจนหมาย ผู้ศึกษายังได้ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative research Method) โดยผู้ศึกษาได้ใช้การวิเคราะห์หรือการแปลผลแบบ Statistic Package of Social Science (SPSS) นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งจะนำไปสู่การแปรข้อมูลและการสรุปผลเพื่อนำมารวบรวมและแยกเป็นหมวดหมู่ เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎี ทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีการท่องเที่ยวชุมชน ทฤษฎีการประเมินศักยภาพพื้นที่ และทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ตลอดจนบริบทในพื้นที่และนโยบายของ

ภาครัฐที่เกี่ยวข้องแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน และการตรวจสอบข้อมูลนั้น ผู้ศึกษาได้มีการนำข้อมูลที่ได้มาสอบถามผู้รู้ในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนอาจารย์ เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและแม่นยำของข้อมูลอีกครั้ง

1.5 ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา

1. เพื่อให้ทราบถึงความเป็นไปได้ของลักษณะรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อให้ทราบถึงผลการทำวิจัยมาหาข้อเสนอแนะเพื่อนำมาพัฒนาให้เกิดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนในหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : หมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผู้ศึกษาได้ใช้ทฤษฎีเป็นแนวทางในการศึกษาในครั้งนี้ ดังนี้

1. ทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)
2. ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)
3. ทฤษฎีการท่องเที่ยวชุมชน (Community Based Tourism)
4. ทฤษฎีการประเมินศักยภาพพื้นที่ (Site Evaluation)
5. ทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Tourist Behavior)

เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบและกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับหมู่บ้านดอนม่วงซึ่งเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2542, หน้า 68) ได้อธิบายการพัฒนาอย่างยั่งยืนว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ คือ ทำให้เกิดเป็นองค์รวม หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือ มีคุณภาพหรือพูดเป็นอีกนัยหนึ่งคือ การทำให้เกิดกิจกรรมของมนุษย์

ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์ (2544, หน้า 313) กล่าวถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน Sustainable Tourism หรือบางคนเรียกว่า การท่องเที่ยวทางเลือก alternative tourism นั่นก็คือการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนที่จะนำไปสู่ความต่อเนื่องอย่างยั่งยืน ความยั่งยืนดังกล่าวนี้มีหลายรูปแบบคือ

1. ความยั่งยืนทางนิเวศ (Ecological Sustainability) หมายถึง การพัฒนาการ
ท่องเที่ยวจะไม่เป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว
การท่องเที่ยวจะต้องเป็นไปในแนวทางที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

2. ความยั่งยืนทางด้านสังคม (Social Sustainability) ความสามารถของชุมชนใน
การตอบสนองต่อการท่องเที่ยวทั้งในแง่ของอุตสาหกรรมและในแง่ของจำนวนนักท่องเที่ยวโดยไม่
ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมขึ้น

3. ความยั่งยืนทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Sustainability) หมายถึง การที่ชุมชน
สามารถปรับตัววัฒนธรรมของตัวเองซึ่งมีความแตกต่างให้เข้ากับวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว

4. ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Sustainability) หมายถึง ประโยชน์
ทางด้านเศรษฐกิจที่ได้รับจากการท่องเที่ยวจะสามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนได้อย่างพอเพียงและ
มากกว่าต้นทุนที่เสียไปในการตอบสนองแก่นักท่องเที่ยว

ความหมายของความยั่งยืนที่กล่าวมานี้ ถือว่ามีความสำคัญเท่าเทียมกัน ไม่
สามารถเน้นเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งได้ เช่นไม่สามารถเน้นที่จะหารายได้ให้พอเพียงแต่ก่อผลให้เกิด
การทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนทางด้าน
นิเวศสังคม และวัฒนธรรมนั้น ก็ต้องมีความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจด้วย หมายความว่าในการวาง
แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้นจะต้องพิจารณาทุกปัจจัยไปพร้อมๆกันที่จะไม่ทำให้เกิดผล
เสียแก่แหล่งท่องเที่ยว

อนุช อภาภิรม (2545, หน้า 43) ได้นิยามความหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนใน
แง่มุมมองทางเศรษฐกิจว่า เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของประชากรและการค้าโดยไม่
ลดทอนความสามารถในการรองรับชีวิตของสิ่งแวดล้อมสำหรับคนรุ่นอนาคตหรือการพัฒนาที่
ตอบสนองคุณภาพชีวิตของมนุษย์สูงสุดในรุ่นปัจจุบันที่ไม่เสื่อมถอยลงไปอีกรุ่นต่อไป กล่าวซ้ำความ
กัน การพัฒนาอย่างยั่งยืนก็คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน

ธนวัฒน์ ขวัญบุญ (2545, หน้า 16) กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวอย่าง
ยั่งยืนหมายถึง เป็นการจัดการกับทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการปฏิบัติการตามความต้องการของ
สุนทรียภาพ เศรษฐกิจและสังคมและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม กระบวนการทาง
นิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบของสิ่งมีชีวิตไว้ด้วยกันนอกจากนี้แล้วยังได้รับ
ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวจะต้องตั้งอยู่บน
พื้นฐานของการอนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรม

จากแนวคิดที่จะมีการปรับกระบวนการและวิสัยทัศน์ของการท่องเที่ยวใหม่และมี
กระแสเรียกร้องให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางการท่องเที่ยวมากขึ้นและเรียกร้องอย่าง

ต่อเนื่องและได้มีการโจมตีการท่องเที่ยวว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพสิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมและชุมชนเป็นเหตุให้เกิดการประทุมนานาชาติทางด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแบบยั่งยืน นั่นคือการประชุม GOLBE' 90 Conference (1990) การประชุมในครั้งนี้ได้มีการกล่าวถึงความสำคัญที่เกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืนที่จะเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งได้มีการจำกัดความถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบันในขณะเดียวกันก็ปกป้อง สงวนและรักษาโอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลัง จึงมีความหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพพร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศไว้ด้วย

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นสิ่งที่ต้องการพัฒนาในทุกๆ ด้านของการท่องเที่ยว จะต้องมุ่งยึดถือเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

1. ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันนับได้ว่าอยู่ในขั้นวิกฤติอันเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยปราศจากการจัดการที่ดีพอ จึงส่งผลให้ทรัพยากรเกิดความเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงต้องร่วมมือกันอย่างเต็มที่รวมไปถึงการท่องเที่ยวที่จะต้องมีการวางแผนและจัดการที่ดีพอที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ อีกทั้งควรเร่งช่วยกันอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพทางธรรมชาติให้คงเดิมไว้ให้มากที่สุด

2. ความยั่งยืนของสังคมและวัฒนธรรม สังคมและวัฒนธรรมไทยท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ได้รับผลกระทบจากกระแสวัฒนธรรมตะวันตกจนน่าเป็นห่วง เอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมไทยจะเลือนหายไปในที่สุด จึงเกิดความพยายามที่จะฟื้นฟู อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่ต่อไป จึงถือว่าเป็นเป้าหมายอีกด้านหนึ่งที่การจัดการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืนต้องคำนึง ความยั่งยืนของเศรษฐกิจ

เมื่อมีการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สภาพทางสังคม และ วัฒนธรรมสภาพของการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะเกิดการพัฒนาขึ้นไปด้วย ถึงแม้ว่าจะไม่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่รวดเร็ว หรือก้าวกระโดด แต่ก็สามารถเกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจแบบค่อยเป็นค่อยไป ส่งผลต่อการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนมากกว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบอื่นๆ เรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างพอเพียงขององค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งจะเกิดสมดุลภาพ ระหว่างสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2545, หน้า 95) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า คือการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม

วัฒนธรรมและสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรที่ทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาดสามารถรักษาเอกลักษณ์
ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุดเกิดผลกระทบน้อยที่สุด

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2546, ออนไลน์) กล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยว
ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะยั่งยืนได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ดังพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ความต้องการของชุมชน โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับชุมชนใด
ก็ตามจะต้องเกิดจากความสนใจและ ความต้องการ ของสมาชิกชุมชนเองเป็นหลัก มิใช่หน่วยงานของ
ทางราชการหรือองค์การภาคเอกชน หรือใครก็ตามไปยึดเหยียดให้โดยที่ ชุมชนไม่เต็มใจ ที่รับโครงการ
ไว้และมีส่วนร่วม อาจเพราะความเกรงใจเกรงบารมีหรืออำนาจตามวิสัยธรรมชาติของชุมชนในชนบท

2. ความรู้และความตระหนักของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญอีกตัวหนึ่งที่จะชี้ว่าการมี
ส่วนร่วมของชุมชนจะยั่งยืนหรือไม่ ความรู้และ ความตระหนักนี้ รวมไปถึงแนวคิดและองค์ประกอบ
ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนและศักยภาพ ผลกระทบที่ อาจเกิดขึ้นต่อ
วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน (ต้นทุนทางสังคม) และสภาพแวดล้อมธรรมชาติ (ต้นทุนทาง
ธรรมชาติแวดล้อม) หาก ดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและความรู้อื่นๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการ
การพัฒนาและการบริหารจัดการ

3. การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ชุมชนท้องถิ่นในชนบทส่วนใหญ่มักอยู่ใน
ภาวะด้อยโอกาสในหลายเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องความรู้และทักษะในการพัฒนาและการ
จัดการ ยิ่งเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นงานบริการที่ต้องมีมาตรฐานขั้นต่ำ เพราะมีการ แข่งขัน
ทางการตลาดแล้ว เป็นสิ่งที่ชุมชนท้องถิ่นไม่คุ้นเคย ก็เป็นสาเหตุทำให้เกิดความท้อแท้และไม่
สามารถดำเนินการต่างๆ ตามความ ตั้งใจได้ตรงจุดนี้หน่วยงานภาครัฐราชการ หรือภาคเอกชนรวมทั้ง
NGOs หรือผู้รู้ต่างๆ จะต้องเข้ามาสนับสนุนหรือช่วยเหลือ สร้างความ เข้มแข็งให้แก่ชุมชนดังกล่าว
ในข้อ 2 อย่างจริงจังและต่อเนื่อง พร้อมสร้างภูมิคุ้มกันด้านต่อต้านอิทธิพลต่างๆ เพื่อรองรับการ
เปลี่ยนแปลงที่มีผล มาจากการท่องเที่ยวด้วย

4. การตัดสินใจและการแบ่งปันประโยชน์ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นจะต้อง
พัฒนาให้รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการคิด การ ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาและการติดตามประเมินผล
แบบครบวงจร ไม่ใช่ผู้นำหรือกลุ่มผู้นำท้องถิ่นดำเนินการเองทั้งหมด และที่สำคัญจะต้องมีกลไกและ
ระบบการแบ่งปันรายได้หรือประโยชน์อื่นๆ อันเกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นธรรมและความ
โปร่งใสโดยเฉพาะประเด็น หลังนี้ มักจะพบว่าเป็นสาเหตุของความไม่ยั่งยืนในการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนท้องถิ่น ค่อนข้างสูงทีเดียว

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2549, ออนไลน์) ได้มีการกล่าวถึงการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของ

นักท่องเที่ยวนและผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการจัดการทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ในสถานการณ์ ปัจจุบันแนวโน้มของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกำลังเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายให้ความสนใจ ดังนั้นการที่จะ ผลักดัน ให้เกิดการพัฒนายอย่างยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องมีการดำเนินงานอย่างจริงจังและให้อยู่ภายใต้ กรอบแนวคิดของการพัฒนายอย่างยั่งยืนซึ่งประกอบด้วยหลักการ ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับ ของธรรมชาติ ชุมชน วัฒนธรรมนิยม ประเพณี วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
2. ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. ต้องยอมให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ที่เกิดจากการจัดการการ ท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
4. ต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของคนในท้องถิ่นนั้นๆ
5. ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากรและชีวิตของท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนี้ผู้ศึกษาจะนำมาใช้ประกอบในการศึกษาด้านการ พัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้กับชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนายอย่างยั่งยืนสำหรับความเป็นไป ได้ในการพัฒนาถนนสายวัฒนธรรมในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ซึ่งใช้หลักแนวคิดนี้เป็นพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการศึกษา

ตารางที่ 1 ตารางสรุปความหมายโดยย่อทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
2542, หน้า 68	พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)	ได้อธิบายการพัฒนายอย่างยั่งยืนว่า การพัฒนา อย่างยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ คือ ทำให้ เกิดเป็นองค์รวม หมายความว่า องค์ประกอบ ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบ องค์และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือ มีดุลยภาพ หรือพูดเป็นอีกนัยหนึ่งคือ การทำให้เกิดกิจกรรม ของมนุษย์ โดยที่มีการป้องกันและสงวนรักษา โอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลัง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
2544, หน้า 313	ชัยวุฒิ ชัยพันธ์ุ	การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หรือบางคนเรียกว่า การท่องเที่ยวทางเลือก alternative tourism นั้นก็คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่จะนำไปสู่ความต่อเนื่องอย่างยั่งยืน แบ่งเป็น ความยั่งยืนทางนิเวศ ความยั่งยืนทางด้านสังคม ความยั่งยืนทางด้านวัฒนธรรม และความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ
2545, หน้า 43	อนุช อภาภิรม	ได้นิยามความหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในแง่มุมมองเศรษฐกิจว่า เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของประชากรและการค้าโดยไม่ลดทอนความสามารถในการรองรับชีวิตของสิ่งแวดล้อมสำหรับคนรุ่นอนาคตหรือการพัฒนาที่ตอบสนองคุณภาพชีวิตของมนุษย์สูงสุดในรุ่นปัจจุบันที่ไม่เสื่อมถอยลงไปอีกรุ่นต่อไป กล่าวซ้ำความกัน การพัฒนาอย่างยั่งยืน ก็คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน
2545, หน้า 16	ธนวัฒน์ ขวัญบุญ	การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง เป็นการจัดการกับทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยการบริหารจัดการตามความต้องการของสุนทรีย์ภาพ เศรษฐกิจและสังคม และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบของสิ่งมีชีวิตไว้ด้วยกัน นอกจากนี้แล้วยังได้รับผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
2545, หน้า 95	จำไพพรรณ แก้วสุริยะ	การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรที่ทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาดสามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุดเกิดผลกระทบน้อยที่สุด
2546, ออนไลน์	สุรเชษฐ์ เขษรุมาส	คือการมีส่วนร่วมของชุมชนจะยั่งยืนได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ สรุปได้ดังนี้ ความต้องการของชุมชน ความรู้และความตระหนักของชุมชน การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก การตัดสินใจและการแบ่งปันประโยชน์
2549, ออนไลน์	สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการจัดการทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต การที่จะผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องมีการดำเนินงานอย่างจริงจังและให้อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน คนในชุมชนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากรและชีวิตของท้องถิ่น ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้กับชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ดังนั้นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงสามารถสรุปได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการจัดการทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต การพัฒนาที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยวควรมีการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย จึงจะเกิดความยั่งยืน

2.2 ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)

เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสถึงเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง แก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังสวนดุสิต มีสาระสำคัญพอที่จะสรุปได้ว่า “การที่จะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอกเพียงพอกับตัวเอง ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนี้มันเกินไป”

วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ตรัสถึงเศรษฐกิจพอเพียงอีก มีความตอนหนึ่งว่า คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้ ในเวลานี้เมื่อเท่าไร 2024 ปี เมื่อปี 2517 ถึง 2541 นี้ก็ 24 ปี ใช่ไหม วันนั้นได้พูดว่าเราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้แปลได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าประเทศทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกินมาสมัยนั้นจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะทำให้ทุกคนมีพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุขถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็หมายความว่าอีกอย่างของเศรษฐกิจหรือระบบพอเพียง

ความในพระราชดำรัสนี้ พระเจ้าอยู่หัวได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวาง คือคำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอ ทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็เพียงพอ ทำอะไรก็เพียงพอ ปฏิบัติตนก็พอเพียง ทางความคิดก็เหมือนกันไม่ใช่ทางกายเท่านั้น ความพอเพียงในความคิดก็คือ แสดงความคิดของตัวเอง ความเห็นของตัวเองและปล่อยให้อีกคนพูดบ้างและมาพิจารณาว่าที่เขาพูด

กับที่เอาพูดอันไหนพอเพียงอันไหนเข้าเรื่อง ถ้าไม่เข้าเรื่องก็แก้ไขเพราะว่าถ้าพูดกันโดยที่ไม่รู้เรื่องนั้นก็
จะกลายเป็นเรื่องทะเลาะกัน ฉะนั้นความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล

ประเวศ วะสี (2541, หน้า 36) มีมุมมองในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเชื่อมโยง
หลายสิ่งหลายอย่างเข้าด้วยกัน เพื่อให้มีความสมดุล ไม่ต้องประสบกับวิกฤติ กล่าวคือ เศรษฐกิจ
พอเพียง ไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขายไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจ
มหภาค สิ่งเหล่านี้หลายคนอาจพูดเอาเอง คิดเอาเอง และกลัวไปเองทั้งนั้น ถ้าจะกระตุกกันสักหน่อย
ขอกล่าวว่า พระเจ้าอยู่หัวไม่ใช่คนโง่ ที่ทรงกล่าวถึงเรื่องนี้ ประเทศเนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก
สวีเดน เป็นตัวอย่างของประเทศที่เคยยากลำบากและเสียดุล ต่อมาเมื่อพัฒนาประเทศแบบ
เศรษฐกิจพอเพียงจึงกลับมาเข้มแข็ง ได้สมดุลและเติบโตไปด้วยดี ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึง
หมายถึง พอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการ คือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคนทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียงทำให้รักเอื้ออาทรคนอื่นได้คนที่ไม่พอ จะรักคนอื่นไม่เป็น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมา
หากินได้
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถ
แก้ปัญหาต่างๆได้
5. ปัญหาพอเพียงมีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่
สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทาง
วัฒนธรรมจึงจะมั่นคง
7. มีความมั่นคงพอเพียงไม่ใช่ুবวบเดี่ยวจนเดี่ยววยแบบกะทันหัน เดี่ยวตงาน
ไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประชากรมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกินไป จึงสุขภาพจิต
เสีย เครียด รุนแรง และฆ่าตัวตาย เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล ความสมดุลคือความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่ง
เราอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณา
การ เศรษฐกิจศีลธรรม และนี่แหละคือ เศรษฐกิจทางสายกลางหรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา
เพราะเชื่อมโยงทุกอย่างเข้ามาด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ที่จริงคำว่า
เศรษฐกิจเป็นคำที่มีความหมายที่ดี ที่หมายถึงความเจริญที่เชื่อมโยงกาย ใจ สังคม วัฒนธรรมและ
สิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน แต่ได้มีการนำเอาคำว่า เศรษฐกิจไปใช้แบบแยกส่วน ที่หมายถึงการแสวงหา
เงินเท่านั้น เมื่อแยกส่วนก็ทำลายส่วนอื่นๆ จนเสียดุลและวิกฤติ

ศุภชัย มนุษยวิทยาสิรินธร (2542) นิยามศัพท์เศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นการดำเนินวิถีการผลิตสินค้าและบริการหรือการจัดตั้งกลุ่มสวัสดิการหรือจัดการทรัพยากรท้องถิ่นในลักษณะที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยแสดงออกถึงสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ความสามารถในการควบคุมตนเอง ได้แก่ความสามารถในการควบคุมและพัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้ได้ด้วยตัวเอง ความสามารถดำรงสภาพผู้กระทำต่อการตลาด คือผู้เลือกดำเนินลักษณะกิจกรรมและจำกัดขนาดกิจกรรมให้เป็นไปอย่างสมดุลต่อเงื่อนไขปัจจัยของกลุ่มหรือชุมชนไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของพ่อค้าคนกลาง

2. เป้าหมายของการผลิตหรือการรวมกลุ่มมุ่งที่กิจกรรมสนองต่อปัจจัยดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน

3. คำนี้ถึงหลักความประหยัดอย่างรอบด้านในการดำเนินการ

4. การบริหารจัดการดำเนินการ อาศัยกระบวนการท้องถิ่นและชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างสำคัญเกิดเป็นบูรณาการระหว่างวิถีชีวิต วัฒนธรรม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจในกรอบแนวคิดเดียวกันอย่างเป็นทางการเป็นหนึ่งเดียว

5. ผลจากการดำเนินวิถีการผลิตหรือการรวมกลุ่มสวัสดิการย่อมกลับมามีสภาพชีวิตแก่สมาชิกอย่างเท่าเทียมและยั่งยืน

อภิชาติ พันธเสน (2542, หน้า 312) ได้กล่าวสรุปในเรื่องของความหมายเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ไว้ว่า เศรษฐกิจที่สามารถคุ้มครองตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อนคือให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ มิได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญอย่างรวดเร็วเพียงอย่างเดียว จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่าย มีความหมายที่ชัดเจน ไม่ยากแก่การรับรู้และการนำไปปฏิบัติดังจะเห็นเป็นรูปธรรมที่ปรากฏชัดเจนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกิดผลสำเร็จแล้วมากมาย แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีสถานภาพที่สำคัญสองประการคือ 1) เป็นทิศทางสำคัญในการพัฒนาประเทศซึ่งจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องผ่านระบบตลาดอย่างน้อยหนึ่งในสี่ของกิจกรรมทั้งหมด 2) เป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยความพอเพียงหรือความพอประมาณ คือ ไม่ฟุ้งเฟ้อแต่ก็ไม่จำเป็นต้องกระเปียดกระเสียวจนเกิดความเดือดร้อน แต่ที่สำคัญที่สุดก็จะต้องมีเหตุผลในพุทธธรรมหรือจริยธรรมของทุกศาสนานั่นคือความไม่โลภจนเกินไป ชื่อสัตย์สุจริตและไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น เพราะถ้าทุกคนในสังคมดำเนินชีวิตในลักษณะนี้สังคมโดยรวมก็必将มีความสงบสุข

สุเมธ ตันติเวชกุล (2543, หน้า 86) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถคุ้มครองตัวเอง (Relative Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่

ต้องเดือดร้อนโดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อนคือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความสำเร็จยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความสำเร็จก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไป

พระพรหมคุณรณ (ป.อ.ปยุตโต) (2543, หน้า 92) ปรากฏในพุทธธรรมได้มองเศรษฐกิจพอเพียงในแง่วัตถุนิยมและจิตนิยม คือ มองอย่างวัตถุนิยม มองภายนอก คือ ต้องมีกินมีใช้ มีปัจจัยสี่เพียงพอ ที่เราพูดว่าพอสมควรกับอัตภาพซึ่งใกล้เคียงกับคำว่าพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ส่วนความหมายด้านจิตนิยมหรือด้านจิตใจภายใน คือ คนจะมีความรู้สึกเพียงพอไม่เท่ากันบางคนมีเป็นล้านก็ไม่พอ บางคนมีนิดเดียวก็พอเป็นการเพียงพอทางจิต

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (อ้างในอุดมพร อมรรธรรม, 2549) กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงโดยนัยแห่งวัฒนธรรมว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เทคนิค แต่มีความหมายกว้างกว่านั้นมาก เพราะต้องเอา อุดมการณ์บางอย่าง โลกทัศน์บางอย่าง ความสัมพันธ์บางอย่าง ค่านิยมบางอย่างรวมอยู่ในนั้นด้วยจึงจะนับได้ว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง ทั้ง 4 ประการที่จะกล่าวถึงนี้ คือ การที่เรา รู้จักกันว่าวัฒนธรรมนั่นเอง ถ้าไม่เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงตามความหมายเช่นนี้ เศรษฐกิจพอเพียง จะมีความเป็นไปได้แก่คนจำนวนน้อยเท่านั้น คือเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเองในปริมาณเพียงพอ จะผลิตเพื่อพอบริโภคหรือทำรายได้พอสำหรับครัวเรือนเท่านั้น ฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงนิยมกันไว้เพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือ วัฒนธรรมไม่ใช่เทคนิคการเพาะปลูกหรือศิลปกรรม ความไม่ละโมภและการประหยัดเท่านั้น แม้ว่าเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ของเศรษฐกิจพอเพียงก็ตาม

ไม่เพียงแต่การเกษตรหรือหน่วยงานอื่นๆที่นำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เท่านั้นแม้แต่การท่องเที่ยวเองที่ก็ได้มีการนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ซึ่งได้มีมานานมากแล้ว นั่นคือการท่องเที่ยว Eco tourism หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิโรจน์ สันติประภพ (2549) กล่าวถึง Lonely Planet ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Code Green : Experience of a Lifetime เกี่ยวกับการท่องเที่ยว Code Green Tourism ใน ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่กำลังแพร่หลายซึ่งความหมายของ Code Green Tourism คล้ายกับ responsible tourism หรือเป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งคล้ายกับ Eco tourism หรือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่เป็นประจำดังนั้น responsible tourism จึงเป็นการท่องเที่ยวกระแสใหม่ที่กำลังมาแทนที่ Eco tourism ซึ่งในปัจจุบันทำให้ถูกเสียชื่อไป เนื่องจากในช่วงหลังๆ มากิจกรรรมที่พาไปท่องเที่ยวตามธรรมชาติไม่ว่าจะเข้าป่า ล่องแพ ชี่ช้าง ดำน้ำ หรือเพียงพาไปเที่ยวเกาะห่างไกลที่ไม่ค่อยมีคนไป ก็มักถูกเรียกว่าเป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปหมดโดยไม่สนใจว่าการท่องเที่ยวเหล่านั้น จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด responsible tourism เป็นเรื่องที่น่ารับการรับผิดชอบต่อสามเรื่องหลักๆ คือ

1. ความรับผิดชอบต่อสภาวะแวดล้อม โดยการท่องเที่ยวต้องลดผลกระทบต่อธรรมชาติ และรักษาความหลากหลายของชีวิตที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นให้มากที่สุด ลดผลกระทบต่อสิ่งต่างๆ ที่คนรุ่นก่อนได้มอบเป็นมรดกไว้ให้ รวมทั้งรู้จักวิธีที่จะชื่นชมแหล่งท่องเที่ยว ร่วมกับคนในท้องถิ่นได้โดยไม่เกิดความขัดแย้ง

2. ความรับผิดชอบต่อวัฒนธรรมชุมชน โดยเฉพาะการเคารพสิทธิและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นรักษาและภูมิใจในวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน โดยไม่ต้องดัดแปลงวิถีชีวิตเพื่อให้หาเงินจากนักท่องเที่ยวได้โดยง่าย รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น

3. ความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้ชุมชนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ ได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ อย่างเป็นธรรมจากผู้ประกอบการท่องเที่ยว Lonely Planet เชื่อว่า ถ้านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแล้ว จะผลักดันให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและคนที่อยู่ในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือกัน รักษาความหลากหลายของชีวิต สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม สำหรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

การท่องเที่ยวแบบ Code Green Tourism เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานให้แก่คนไทยมากกว่า 30 ปี โดยคนส่วนใหญ่มักจะนึกไปถึงการเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือ การใช้ชีวิตอย่างพอมีพอกิน ไม่ทำธุรกิจกับใคร แต่แท้จริงแล้ว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาแห่งการดำรงชีวิตที่มีประโยชน์กว้างไกลมาก สามารถประยุกต์ใช้ได้ ในหลายระดับ และในหลายภาคธุรกิจ ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงการเกษตรพื้นฐานหรือกิจกรรมที่ไม่ได้แสวงหากำไรเท่านั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปฏิบัติที่มีคุณค่ามากสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และการพัฒนาที่ยั่งยืนของคนไทย ซึ่งเมื่อพิจารณาตัวอย่างในการท่องเที่ยวตาม Code Green Tourism การปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสามประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการปฏิบัติตามทั้งสามองค์ประกอบจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความรู้และคุณธรรมไปพร้อมๆ กันด้วย Code Green Tourism หรือการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อ ก็จะต้องประกอบด้วยนักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่รู้จักพอประมาณ มีเหตุมีผล มีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตท้องถิ่น ส่งเสริมการหาความรู้จากแหล่งท่องเที่ยวและผู้คนในชุมชน และที่สำคัญยิ่ง การรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายของชีวิต และวิถีชีวิตของชุมชนที่ตกทอดมาหลายชั่วอายุคนได้นั้นเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุด ที่จะช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวรักษาคุณค่าไว้ได้อย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นต่อไป ทำให้ตระหนักถึงประเทศไทย ซึ่งได้รับพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มากกว่า 30 ปี

จะสามารถประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เข้ากับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้ โดยเฉพาะในยุคที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริม ให้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวสวยๆ และวิถีชีวิตที่งดงามของเราจะคงอยู่ต่อไปได้อย่างยั่งยืน ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ จึงต้องเริ่มจากตัวเองโดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอ ซึ่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติได้สนับสนุนให้ประชาชนใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตน ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนจนถึงระดับชาติ ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล เศรษฐกิจพอเพียงและชีวิตที่พอเพียงเกิดได้เพราะใจที่พอเพียง

2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพที่สำคัญคือไม่หลงใหลไม่ตามกระแสวัตถุนิยมมีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

3. เศรษฐกิจพอเพียงระดับครอบครัว คือ การพอมีพอกิน ไม่ฟุ่มเฟือยไม่ผิดเคืองนัก

4. เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน คือการที่ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ประชาชนมีการรวมกลุ่มในด้านเศรษฐกิจ เช่น สหกรณ์ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพต่างๆ มีการพัฒนาชุมชนอย่างสมดุลและผสมผสานทั้งทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้านจิตใจ

5. เศรษฐกิจพอเพียงระดับชาติ จะต้องมีการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจทุกระดับให้มีจิตสำนึกในความซื่อสัตย์สุจริตให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา ความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

6. ใช้ศาสนธรรมสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัวดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน โดยเป็นผู้มีสติที่มั่นคงและปัญญาที่เฉียบแหลมอยู่เสมอ เพื่อให้เป็นผู้ไม่ประมาทในที่ทั้งปวง

7. ส่งเสริมการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยการแบ่งใช้ที่ดินอย่างจำกัดหรือแบ่งเป็นสัดส่วน เพื่อใช้ขุดสระเก็บกักน้ำ ปลูกข้าว ปลูกผักผลไม้ ไม้ยืนต้น ที่อยู่อาศัย

8. ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและรายจ่ายน้อยลง การเพิ่มรายได้อาจทำได้โดยการส่งเสริมอาชีพหลัก อาชีพรอง อาชีพเสริม โดยการใช้เทคโนโลยีพื้นฐานหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม การลดรายจ่ายอาจทำได้โดยการลด ละ เลิกอบายมุข

ตารางที่ 2 ตารางสรุปความหมายโดยย่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
2541, หน้า 36	ประเวศ วะสี	เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขายไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค สิ่งเหล่านี้หลายคนอาจพูดเอาเอง คิดเอาเอง และกลัวไปเองทั้งนั้น ถ้าจะกระตือกกันสักหน่อยขอกล่าวว่า พระเจ้าอยู่หัวไม่ใช่คนโง่ที่ทรงกล่าวถึงเรื่องนี้เศรษฐกิจพอเพียงจึงหมายถึง พอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการ
2542	ศูนย์มนุษยวิทยาสิรินธร	เป็นการดำเนินวิถีการผลิตสินค้าและบริการหรือการจัดตั้งกลุ่มสวัสดิการหรือจัดการทรัพยากรท้องถิ่นในลักษณะที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน
2542, หน้า 312	อภิชาติ พันธเสน	เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเองอยู่ได้โดยไม่ต้องรื้อนต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองเสียก่อนคือให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้
2543, หน้า 86	ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล	เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองอยู่ได้โดยไม่ต้องรื้อนโดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อนคือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ้มเทศร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไป
2543, หน้า 92	พระพรหมคุณนรณี (ป.อ.ปยุตโต)	ปราชญ์แห่งพุทธธรรมได้มองเศรษฐกิจพอเพียงในแง่วัตถุนิยมและจิตนิยม คือ มองอย่างวัตถุนิยม มองภายนอก คือ ต้องมีกินมีใช้ มีปัจจัยสี่เพียงพอที่เราพูดว่า พอสมควรกับอัตภาพ ซึ่งใกล้เคียงกับ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
2543, หน้า 92	พระพรหมคุณมรรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)	คำว่าพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ส่วนความหมายด้านจิตวิสัยหรือด้านจิตใจภายใน คือ คนจะมีความรู้สึกเพียงพอไม่เท่ากันบางคนมีเป็นล้านก็ไม่พอ บางคนมีนิดเดียวก็พอเป็นการเพียงพอทางจิต
อ้างในอุดมพร อมรรธรรม ,2549	นิธิ เอียวศรีวงศ์	เศรษฐกิจพอเพียงโดยนัยแห่งวัฒนธรรมว่าเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เทคนิค แต่มีความหมายกว้างกว่านั้นมาก เพราะต้องเอา อุดมการณ์บางอย่าง โลกทัศน์บางอย่าง ความสัมพันธ์บางอย่าง ค่านิยมบางอย่างรวมอยู่ในนั้นด้วยจึงจะนับได้ว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุปในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ มีความมุ่งหมายดังนี้

- 1) สามารถพึ่งตนเองได้
- 2) ให้พ้นจากความยากจน
- 3) ให้พอมีพอกินและมีสัมมาอาชีพ
- 4) ให้มีชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย
- 5) ให้ยึดถือทางสายกลาง รู้จักพอ พอดีและพอใจ

2.3 ทฤษฎีการท่องเที่ยวชุมชน (Community Based Tourism)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวชุมชนว่า การท่องเที่ยวชุมชน เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นชุมชน พื้นฐานที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่ การท่องเที่ยวชุมชน มีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงานและการกระจายรายได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตน แหล่งท่องเที่ยวในประเภทนี้ที่มีชื่อเสียงของไทย ได้แก่ ชุมชนศรีวียง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

สินธุ์ สโรบล และคณะ (2546) กล่าวถึงการท่องเที่ยวชุมชนว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืน ผู้คนรุ่นลูก รุ่นหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

พจนา สนวนศรี (2546, หน้า 13) กล่าวถึงการท่องเที่ยวชุมชนว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป การท่องเที่ยวชุมชนไม่ใช่เพียงแค่ ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อถูกผลิตแล้วจะหมุนไปตามกลไกตลาดและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หากแต่การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือโดยการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ก่อนที่จะมีการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนจะต้องมีการคัดเลือกชุมชนที่เหมาะสมมีการเตรียมความพร้อมของชุมชนก่อนการตัดสินใจดำเนินการและสามารถหยุดได้เมื่อเกินความสามารถของชุมชนในการจัดการหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน ดังนั้นการท่องเที่ยวชุมชนมีความหมายว่าการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของชีวิตของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางการจัดการโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ตรงที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นคนกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว หมายถึง จัดการโดยชุมชน ตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนในเรื่องสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมไม่ใช่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยวเท่านั้น ซึ่งความแตกต่างที่ชัดเจนก็คือ ชุมชนอยู่ในบทบาทของเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นเพียงผู้ให้ความร่วมมือ ดังนั้นการท่องเที่ยวชุมชนก็คือการท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่มีการจัดการท่องเที่ยวอยู่แล้วและหมู่บ้านที่จัดการท่องเที่ยวนั้นต้องมีการเตรียมการและวางแผนเพื่อสร้างกระบวนการการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนทางธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยที่ชุมชนเป็นผู้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริงทางเศรษฐกิจ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะเน้นให้ความสำคัญกับการมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง

แนวคิดของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2546, หน้า 29) ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของตนโดยได้มีการนิยามเชิงปฏิบัติการในงานการท่องเที่ยวชุมชนว่า หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการ

ท้องถิ่นบนพื้นฐานที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของ เป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยวโดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนา ศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่ การตัดสินใจการวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกรุ่นหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นตลอดจนคำนึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

วิมล จิโรจพันธุ์และคณะ (2548, หน้า 22) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวชุมชนไว้ในองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ
2. องค์ประกอบด้านพื้นที่
3. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม
4. องค์ประกอบด้านการจัดการ

การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับผลประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนช่วยบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น อาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

เดวิด เอ ฟินเนล (David A. Fennell, 1999) นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวแห่งภาควิชาบริหารและการพักผ่อนศึกษา มหาวิทยาลัยบริจอก ประเทศแคนาดา กล่าวถึงแนวความคิดการท่องเที่ยวที่ไม่ช่วงชิงการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน หากแต่มุ่งตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นให้มากที่สุด ด้วยการนำเทคโนโลยีในชุมชนเท่าที่จำเป็น ที่สำคัญยังต้องมีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับคนในชุมชนเป็นการแนะนำเรื่องการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่ให้ความสำคัญต่อ "สิทธิการจัดการชุมชน" ด้วยตัวของคนในชุมชนเอง ทั้งในด้านการวางแผน การจัดการที่รวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยว การกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว อันเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่าข้อเสนอแนะดังกล่าวก็คือการท่องเที่ยวชุมชน ที่มองเห็นสิ่งที่ชุมชนควรได้รับ เพื่อแลกกับสิ่งสำคัญที่ชุมชนจะต้องเสียไป ในลักษณะของการได้กับได้ (win-win) ทั้งระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ภาครัฐ และคนในชุมชนนั่นเอง ดังที่คุณสมบัติสำคัญของการท่องเที่ยวชุมชน จะต้องประกอบไปด้วย 5 ประการ นั่นคือ

1. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทนมายังครอบครัวของสมาชิกในชุมชน ในฐานะการเปิดให้เป็นที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวในชุมชนนั้นๆ โดยไม่ต้องผ่านนายหน้าใดๆ อันจัดเป็นการสร้างรายได้ทางตรงแก่คนในชุมชน อย่งไรก็ดี แต่ละครอบครัวเจ้าของที่พักเองก็ควรได้รับการฝึกอบรม และเตรียมความพร้อมเพื่อให้พร้อมรับนักท่องเที่ยวเข้ามาพักอาศัยกับครอบครัวของตนเอง

2. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสาธารณูปโภค และการยกระดับความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน "เพื่อสมาชิกในชุมชน" แต่ไม่ใช่ "เพื่อนักท่องเที่ยว"

3. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียดด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน อันเนื่องมาจากความพยายามนำความทันสมัยแบบตะวันตก (westernization) เช่น โคคาโคลา แม็คโดนัลด์ มาร์ริอ็ท ฯลฯ เข้ามาสู่ชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว พร้อมกับดึงสำนึกร่วมของคนในชุมชนออกไปด้วยการกลืนสมาชิกในชุมชนให้อยู่กับความทันสมัยดังกล่าว อันจะนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้นตามมาอีกเป็นจำนวนมาก

4. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกในการเคารพและรักษาสิ่งแวดล้อม สังคม ตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว ดังนั้นแม้ว่าการท่องเที่ยวบางประเภทที่พยายามติดฉลากว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หากแต่ไม่มีกิจกรรมในลักษณะของการสร้างจิตสำนึกดังกล่าว ก็มีอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวชุมชนโดยแท้

5. ท้ายที่สุด ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ทั้งในระดับนานาชาติ นานาภูมิภาค ที่ล้วนอยู่ภายใต้ความวิวัฒนาการโดยนัยนี้การท่องเที่ยวชุมชนต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สอนให้นักท่องเที่ยวเคารพในความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม และไม่มองว่าใคร "เจริญกว่า" และใคร "ด้อยกว่า" ดังเช่นเหตุผลของนักท่องเที่ยวบางประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เดินทางไปประเทศเพื่อนบ้าน ก็เพราะต้องการไปดู "ความล้ำหลัง (กว่าตนเอง) เมื่อ 30 ปีที่แล้ว" นั่นเอง

การท่องเที่ยวที่มีชุมชนองค์ประกอบมีชื่อเรียกได้หลากหลายแตกต่างกันออกไปในแต่ละกิจกรรมหรือรูปแบบที่ชุมชนนั้นมีหรือชุมชนนั้นต้องการเสนออะไร ได้แก่ การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย และการท่องเที่ยวแบบพักบ้านชาวบ้าน การท่องเที่ยวชนบท ซึ่งในการศึกษาหมู่บ้านดอนม่วงจึงเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกันเนื่องจากหมู่บ้านดอนม่วงเป็นชนบทที่ยังมีเอกลักษณ์เฉพาะและยังได้รับรางวัลในด้านการใช้ชีวิตแบบพอเพียงและยังเป็นชุมชนที่เข้มแข็งอีกด้วย ดังนั้นในเรื่องของการท่องเที่ยวชุมชนหรือการท่องเที่ยวชนบทโดยชุมชนมีส่วนร่วมต้องมีรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้ทำให้เกิดขึ้นจึงจะเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสืบไป

ตารางที่ 3 ตารางสรุปความหมายโดยย่อทฤษฎีการท่องเที่ยวชุมชน

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
ม.ป.ป.:1	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	การท่องเที่ยวชุมชน เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นชุมชน พื้นฐานที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่
2546	ลินธุ์ สโรบล และคณะ	กล่าวถึงการท่องเที่ยวชุมชนว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง การท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุน หรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืน สู่คนรุ่นลูก รุ่นหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ
2546, หน้า 13	พจนา สวนศรี	เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยว โดยทั่วไป หากแต่การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ โดยการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
2546, หน้า 29	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย	ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวบนพื้นฐานที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของ เป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยวโดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจการวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นตลอดจนค้ำประกันความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ
2548, หน้า 22	วิมล จิโรจพันธ์และคณะ	การท่องเที่ยวชุมชนไว้ในองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม องค์ประกอบด้านการจัดการ
1999	Fennell, David A.	คุณสมบัติสำคัญของการท่องเที่ยวชุมชนประกอบด้วย 5 ประการ คือ มีผลตอบแทนมาอย่างต่อเนื่องของสมาชิกในชุมชน ได้รับผลประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริง ไม่เกิดความตึงเครียดด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน สร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมทั้งยังก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันอีกด้วย

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน ชุมชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จัดการโดยชุมชนมีบทบาททุกอย่างในการจัดการ ในการเกิดการท่องเที่ยว ชุมชนนั้นไม่ใช่เพียงแต่จะก่อให้เกิดรายได้อย่างเดียวแต่ยังต้องมีการพัฒนาคนในชุมชนให้เกิดการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ รับรู้และยอมรับในสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่กระทบต่อวัฒนธรรมวิถีชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม ในชุมชนนั้นๆ และเมื่อเกิดผลกระทบในชุมชนและชุมชนไม่สามารถรับได้นั้น ชุมชนมีสิทธิที่จะหยุดได้

2.3.1 ทฤษฎีการท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism)

แนวคิดของชัยวุฒิ ชัยพันธุ์ (2542, หน้า 312) อธิบายการท่องเที่ยวชุมชนว่า การที่ประเทศต่างๆ ได้หันมากำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น ก็เนื่องจากเหตุผลหลายประการ คือ ประการแรก การท่องเที่ยวเป็นสาขาเศรษฐกิจที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ประการที่ 2 รายได้ของรัฐในรูปภาษีจากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน ประการที่ 3 การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศที่สำคัญ ประการที่ 4 ความยืดหยุ่นรายได้จากการท่องเที่ยวมีค่าค่อนข้างสูง หมายความว่ารายได้จากการท่องเที่ยวจะยิ่งเพิ่มขึ้นมากในอนาคตตามความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและประการสุดท้าย การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานมาก จึงเป็นแหล่งรายได้และการจ้างงานที่สำคัญของคนในประเทศ สำหรับประเทศไทยได้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและการท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ โดยมีมูลค่าถึงประมาณร้อยละ 4.5 ของมวลรวมผลิตภัณฑ์ประชาชาติ การท่องเที่ยวเพื่อชนบทเป็นการท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ทำให้ยั่งยืน หมายความว่า กิจกรรมและบริการการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเองโดยชุมชน ชาวบ้าน หรือเกษตรกรที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนนั้น เพื่อเป็นการหารายได้เพิ่มเติมให้แก่กิจกรรมที่เป็นอาชีพหลักอยู่แล้ว เช่น การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมธรรมชาติที่สวยงามในชนบท การใช้ชีวิตในฟาร์ม การบริโภคอาหารที่ผลิตจากฟาร์มโดยตรง การพำนักอยู่ในชุมชนนั้นในช่วงของเวลาการท่องเที่ยว เป็นต้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อชนบทดังกล่าว เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการเกษตร รักษาแนวทางการดำรงชีวิตชนบทและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญอย่างมากในหลายๆ ประเทศ การท่องเที่ยวชนบท เป็นการนำรูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวไปยังแหล่งชุมชนชนบท เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวซึ่งมีความหลากหลายในการเลือกสถานที่ที่พักผ่อน

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวชนบท เป็นการท่องเที่ยวไปยังชนบท เพื่อเยี่ยมชม วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่นและธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นจุดดึงดูดความสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว รูปแบบของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นอาจเป็นรูปแบบของการชมธรรมชาติ การเข้าไปใช้ชีวิตในชนบท เป็นต้น

แนวคิดของนายอภิรมย์ พรหมจรรยา (2548, หน้า 47) กล่าวถึงการท่องเที่ยวชนบทในประเทศไทยว่า เป็นการท่องเที่ยวที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งที่มีศักยภาพที่จะส่งเสริมและพัฒนาได้ จากการคาดคะเนการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในอนาคตพบว่าในอนาคตการขยายตัวของการท่องเที่ยวชนบทจะเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว การวิจัยนี้ได้ออกแบบเพื่อพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวชนบท มีจิตสำนึกและการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวชนบทอย่างยั่งยืน การศึกษาวิจัยมุ่งเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะผู้มีส่วนร่วมทุกคนสามารถทำประโยชน์ได้สูงสุดและแบ่งปันกันใช้ทรัพยากรธรรมชาติอันได้แก่ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบทเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีบทบาทสำคัญประเทศไทย ชนบทไทยเป็นสถานท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มีชายหาดทะเล ภูเขา ป่าดงดิบและสัตว์ที่แปลกตา แต่อย่างไรก็ดี ทิวทัศน์ที่เป็นสิ่งดึงดูดใจ คือหมู่บ้านเล็กๆ ที่มีชนบทธรรมชาติประเพณี ผู้คนมีความโอบอ้อมอารี พร้อมที่จะเสนอประสบการณ์อันน่าประทับใจแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจในดินแดนที่มีความสงบ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวชนบทขึ้นกับปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ เศรษฐกิจ ระบบนิเวศและสังคม วัฒนธรรม ตัวชี้วัดปัจจัยเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบทอย่างยั่งยืนได้ กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวชนบท ที่สามารถเชื่อมโยงไปถึงการจัดการการท่องเที่ยวชนบท ซึ่งต้องมีการคำนึงถึงองค์ประกอบหลัก 3 ประการด้วยกันคือ

1. ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่สำหรับการท่องเที่ยวชนบทนั้น อาจมีการท่องเที่ยวในแหล่งที่ไม่จัดเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งเฉพาะที่ได้คัดเลือกไว้ อย่างไรก็ตามลักษณะของทรัพยากรที่คาดว่าจะสามารถหรือมีโอกาสรองรับการท่องเที่ยวชนบท เช่น น้ำตก ชายหาด หุบเขา ป่าเขา ป่าชายเลน นอกจากนี้ ยังมีแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เช่น ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์ ชุมชน ประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

2. ตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง การตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด โดยคงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยว การจัดการกิจกรรมให้สอดคล้องกับนักท่องเที่ยวและสภาพพื้นที่ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจะสะท้อนถึงความต้องการซึ่งก่อให้เกิดการตอบสนองในรูปแบบของการบริการ ทั้งนี้ลักษณะของนักท่องเที่ยวย่อมมีความแตกต่างกัน แต่ปัจจัยที่จะชี้ว่าเป็นนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเป็นพิเศษ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวและการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยว

3. องค์กรและการบริการ หมายถึง ภายในแหล่งท่องเที่ยวชนบทควรจะต้องมีการจัดการบริการเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวชนบทและความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ การพักผ่อน การจัดการกิจกรรมเพื่อการศึกษา เป็นต้น การบริการย่อมต้องมี

องค์กรรองรับ คือองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการจัดการการท่องเที่ยวชนบทจะมุ่งให้ความสำคัญกับประชาชนหรือชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก

ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวชนบท ควรประกอบไปด้วย ชุมชนในฐานะเป็นเจ้าของพื้นที่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ ชนบท ซึ่งการท่องเที่ยวชนบทมีรูปแบบและกิจกรรมมากมายที่ไม่เหมือนกัน กล่าวถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวไว้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ต้องมีการกำหนดขอบเขตการใช้ที่ดินสำหรับการทำกิจกรรมในประเภทต่าง ๆ นั้นมีแนวคิดสำคัญคือ เป็นการกำหนดพื้นที่ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน โดยใช้หลักการอนุรักษ์ปฏิบัติให้กำหนดเขตที่ดินเป็นเขตต่างๆ เช่น เขตพัฒนาเพื่อเป็นเขตทำกิจกรรม เขตสงวน เพื่อเป็นเขตที่สงวนไว้ไม่ให้ใช้ทรัพยากร ทั้งนี้เพราะทรัพยากรต่างๆ มีคุณสมบัติต่างกัน บางประเภทเปราะบาง บางประเภทแข็งแกร่ง บางประเภทปรับตัวได้ บางประเภทเปลี่ยนแปลงง่ายและบางประเภทเปลี่ยนแปลงยาก จึงจำเป็นต้องใช้การแบ่งกลุ่ม แบ่งเขต แบ่งพื้นที่ กำหนดแนวเขตเพื่อให้มีการใช้อย่างมีแบบแผน นอกจากนี้ ผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติมีลักษณะที่แตกต่างกัน การศึกษาหลายระดับ ฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การมีกฎระเบียบควบคุมทรัพยากร ธรรมชาติทำให้สามารถจัดการให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแบบยั่งยืน จึงควรมีการแบ่งเขต การกำหนดพื้นที่ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

การกำหนดขอบเขตการใช้พื้นที่ดินตามกิจกรรมที่จะพัฒนาในพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

1. ขอบเขตพื้นที่ที่ใช้สำหรับการศึกษาสัตว์ป่าและเที่ยวชมธรรมชาติ
2. ขอบเขตพื้นที่ที่ใช้สำหรับการเกษตรกรรม
3. ขอบเขตพื้นที่ที่ใช้สำหรับการศึกษาท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์
4. ขอบเขตพื้นที่ที่ใช้สำหรับการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน
5. ขอบเขตพื้นที่ที่ใช้สำหรับการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน

องค์การท่องเที่ยวโลก (Goeldner & Ritchie. 2006, หน้า 428) ได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่น่าสนใจ ไว้ 3 แบบ เพื่อตอบสนองของความต้องการท่องเที่ยว โดยมีรูปแบบในการท่องเที่ยว คือ

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ โดยประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Eco Tourism), การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo Tourism), การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism), การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism)

2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในแหล่งประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism), การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism หรือ Village Tourism)

3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวที่ผสมผสานการท่องเที่ยว กับความต้องการอื่นเพิ่มเติมซึ่งประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism), การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation Tourism), การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism), การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism), การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel), การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home Stay & Farm Stay Tourism) และการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay Tourism)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ แห่งชาติฉบับที่ 8 (ปี 2540-2544) ที่เน้นบทบาทการพัฒนาชุมชน และการที่รัฐบาลออกกฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นแรงผลักดันให้องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย จึงทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวหลายรูปแบบในชุมชน ซึ่งการจัดกิจกรรม Home Stay ก็เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากที่สุดทั้งจากองค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชนและองค์กรภาครัฐ จากการติดตามความเป็นมาพบว่า Home Stay ภายในประเทศไทยเกิดขึ้นมานานแต่รูปแบบและกิจกรรมอาจแตกต่างกันหลากหลาย หากวิเคราะห์จากอดีตที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ตามยุคสมัย ดังนี้

ยุคเริ่มต้น (ปี 2503-2525) กระจายอยู่ในกลุ่มนิสิต นักศึกษา กลุ่มออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ต้องเรียนรู้วิถีชีวิต รับทราบปัญหาในชนบท เพื่อนำมาพัฒนาสังคมตามอุดมคติ กระจายอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่นิยมทัวร์ป่า โดยเฉพาะในแถบภาคเหนือของประเทศไทย นักท่องเที่ยวจะพักตามบ้านชาวเขา โดยจุดพักนั้นจะขึ้นอยู่กับเส้นทางการเดินป่า

ยุคกลาง (ปี 2526-2536) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่นิยมทัวร์ป่า เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น การพักค้างในรูปแบบ Home Stay ได้รับการพัฒนารูปแบบและกิจกรรม โดยกระจายไปยังหมู่บ้านชาวเขา ที่กว้างขวางมากขึ้น ในระยะนี้การท่องเที่ยวในรูปแบบทัวร์ป่าที่มีการจัด Home Stay เริ่มสร้างปัญหาสังคม อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาการปล้นขโมย ปัญหาการฆ่าชิงทรัพย์กลุ่มนักพัฒนา นักกิจกรรม ที่เติบโตมาจากการทำกิจกรรมในสมัยนักศึกษา เริ่มทำงานในรูปแบบของ องค์กรพัฒนาเอกชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม มีรูปแบบการเดินทาง เพื่อศึกษาดูงานด้านการพัฒนา ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของ Home Stay แต่ยังคงเผยแพร่ในคนเฉพาะกลุ่มเท่านั้น

ยุคตั้งแต่ปี (2537-ปัจจุบัน) ยุคนี้ เป็นยุคเน้นกระแสการพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม ดังนั้นจะพบได้ว่า การท่องเที่ยวจะมีแนวโน้มที่จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระยะ ประมาณปี 2537-2539 ในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย เริ่มมีการท่องเที่ยวในรูปแบบ Home Stay โดย กลุ่มนำร่องคือ กลุ่มที่เป็นนักกิจกรรมสังคมทั้งรุ่นเก่า และรุ่นใหม่ เท่าที่สืบค้นพบว่า พื้นที่ที่ ดำเนินการเรื่อง Home Stay ก็จะเป็นพื้นที่ที่องค์กรพัฒนาเอกชนไทย เข้ามาดำเนินการ เช่น เกาะ ยาว จ.พังงา (กลุ่มประมงชายฝั่ง/อวนลาก อวนรุน) หลังจากพื้นที่เกาะยาว จ.พังงา ได้มีพื้นที่อื่น เพิ่มขึ้น อาทิ หมู่บ้านคีรีวง จ. นครศรีธรรมราช บ้านแม่ทา จ.เชียงใหม่ (กลุ่มเกษตรทางเลือก) บ้าน ผู้ใหญ่วิบูลย์ เซนเฉลิม (เกษตรยั่งยืน) ปี 2539 เป็นต้นมา ได้มีการเคลื่อนไหวขึ้นในกลุ่มนักธุรกิจ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว โดยนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวผสมผสานระหว่าง Adventure Ecotourism และ Home Stay จากการที่รัฐบาลได้ประกาศให้ปี 2541-2542 เป็นปีท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand 1998-1999) ทุกหน่วยงานของรัฐ มีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมทางการ ท่องเที่ยว ทำให้ เกิดการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชน และขยายกิจกรรม Home Stay เพิ่มมากขึ้น เช่น หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ บ้านทรงไทยปลายโพงพาง อ. อัมพวา จ.สมุทรสงคราม รวมทั้งพื้นที่ชนกลุ่มน้อย หมู่บ้านชาวเขา ก็มีการสนับสนุนการจัดการกิจกรรม Home Stay ด้วยเช่นกัน ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น ทั้งในกลุ่มชาว ไทย และชาวต่างประเทศ มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชน เพื่อการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ทัศนกรรมของท้องถิ่น โดยมี Home Stay ที่มีความหมายมากกว่าเป็นที่พัก เนื่องจากเป็น รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง ซึ่งยึดเอารูปแบบที่พักเป็นศูนย์กลางและจัดให้มีกิจกรรมในด้าน ต่างๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวรวมอยู่ด้วยทั้งนี้ หน่วยงานที่สนับสนุนกิจกรรม Home Stay เช่น ส่วนราชการในจังหวัด อบต. องค์กรเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีแนวคิดหลักที่จะ ใช้ Home Stay เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งบางพื้นที่อาจไม่จำเป็นต้องจัดเป็น Home Stay แต่เป็นเพียงการท่องเที่ยวลักษณะ Home Visit หรือ การเรียนรู้วิถีชีวิต โดยไม่ต้องพักแรมก็ได้ กิจกรรมที่พัก Home Stay จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน หรือการท่องเที่ยวใน ชนบทเท่านั้นหากจะกำหนดรูปแบบของกิจกรรม ที่พัก Home Stay เป็นรูปแบบเฉพาะในประเทศไทย และการกำหนดชื่อเฉพาะเพื่อเป็นImage ด้านการตลาดเช่นเดียวกับ T-House ของประเทศ เนปาล โดยให้กำหนดชื่อ “Baan Phak” เป็นชื่อเฉพาะของกิจกรรมที่พัก Home Stay ในประเทศไทย เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวที่จะต้องพักร่วมกับเจ้าของบ้านพร้อมที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป: 1) กล่าวถึงกิจกรรมการท่องเที่ยว ชนบท ว่า เป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม เป็นการเดินทางท่องเที่ยวใน หมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น มีความ

ตื่นตาตื่นใจ ได้รับความเพลิดเพลิน ความรู้และประสบการณ์ใหม่ จากการดูผลงานสร้างสรรค์และ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและรักษาคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดย ประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว สิ้นธุ์ สโรบล (2548, หน้า 109) ได้กล่าว ไปถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวชนบทว่า เป็นกิจกรรมที่เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแนวใหม่ ที่ยังไม่เป็น ที่แพร่หลายในประเทศไทยจึงทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความลี้ภัยที่จะเดินทางเข้าไปเยี่ยมชมแหล่ง ท่องเที่ยวในชนบทซึ่งสอดคล้องกับ โครงการศึกษาจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวและปรับปรุง ภูมิทัศน์โครงข่ายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและสถานีวิจัยอินทนนท์โดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2547) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวชนบทว่า เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก สำหรับประเทศไทยการท่องเที่ยวชนบทมีการส่งเสริมควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนใหญ่จะ เน้นการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เป็นแหล่งท่องเที่ยว มากกว่า จะใช้วิถีชีวิตและกิจกรรมทางการเกษตรเป็นจุดขาย เพชรศรี นนทศิริ (2548) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยว ชนบทในประเทศไทยว่า การท่องเที่ยวชนบทเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้เสริมสู่ ท้องถิ่นและกระตุ้นให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันเพื่อฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยไม่ได้มีนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องของการส่งเสริมการท่องเที่ยว ชนบท แต่มีการส่งเสริมและกระจายรายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวไปสู่ผู้คนในชนบทให้มากขึ้น แต่ได้ มีการอธิบายถึงกิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่เลือกรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทว่า นักท่องเที่ยวที่สนใจ ไปเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทในหมู่บ้านต่างๆ มักนิยมทำกิจกรรมดังนี้

1. ดูผลงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านประดิษฐ์เพื่อจำหน่าย
2. เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึก
3. เดินชมสภาพบ้านเรือน ตามตรอก ซอย สังเกตความเป็นอยู่และภูมิปัญญาชาวบ้าน
4. ดูการประกอบอาชีพของชาวบ้าน อาชีพหลัก อาชีพรองของชาวบ้าน
5. สร้างสัมพันธ์ไมตรีพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้
6. ถ่ายทอดตามความสนใจ
7. เลือกรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม อาหารพื้นบ้านที่ชาวบ้านทำ

จำหน่ายในหมู่บ้าน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการระบุถึงแหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตชุมชนหรือประเภทชมวิถีชีวิตในชนบทของประเทศไทย ว่ามี จำนวน 108 แห่ง แบ่งเป็น ภาคเหนือ 29 แห่ง ภาคกลางและภาคตะวันออก 27 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 36 แห่งและ

ภาคใต้ 16 แห่ง ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวจะแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ตามพื้นฐานอาชีพ
 ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต จะเป็นสิ่งกำหนดรูปแบบกิจกรรมดังกล่าว

ตารางที่ 4 ตารางสรุปความหมายโดยย่อทฤษฎีการท่องเที่ยวชนบท

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
2542	ชัยวุฒิชัย ชัยพันธ์	การท่องเที่ยวชนบท เป็นการท่องเที่ยวไปยังชนบท เพื่อเยี่ยมชม วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่นและธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นจุดดึงดูดความสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว รูปแบบของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นอาจเป็นรูปแบบของการชมธรรมชาติ การเข้าไปใช้ชีวิตในชนบท เป็นต้น
2548, หน้า 47	อภิธรรมย์ พรหมจรรยา	การท่องเที่ยวชนบทขึ้นกับปัจจัย 3 ประการได้แก่ เศรษฐกิจ ระบบนิเวศ และสังคมวัฒนธรรม ตัวชี้วัด ปัจจัยเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบทอย่างยั่งยืน
2006, หน้า 428	องค์การท่องเที่ยวโลก Goeldner and Ritchie	กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่น่าสนใจ ไว้ 3 แบบ เพื่อตอบสนองความต้องการท่องเที่ยว โดยมีรูปแบบในการท่องเที่ยว คือ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ 2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ
2540-2544	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ แห่งชาติฉบับที่ 8	เน้นบทบาทการพัฒนาชุมชนและการที่รัฐบาลออกกฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นแรงผลักดันให้องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย จึงทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวหลายรูปแบบในชุมชน ซึ่งการจัดกิจกรรม Home Stay ก็เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากทั้งจากองค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชนและองค์กรภาครัฐ จากการติดตามความเป็นมาพบว่า Home Stay ภายในประเทศไทยเกิดขึ้นมานาน

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
ม.ป.ป: 1	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	การท่องเที่ยวชนบทเป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม เป็นการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น มีความตื่นตาตื่นใจ ได้รับความเพลิดเพลิน ความรู้และประสบการณ์ใหม่ จากการดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและรักษาคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว
2548, หน้า 109	สินธุ์ สโรบล	เป็นกิจกรรมที่เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในประเทศไทยจึงทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความลี้เลียดที่จะเดินทางเข้าไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในชนบท
2548	เพชรศรี นนทศิริ	การท่องเที่ยวชนบทเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้ เสริมสู่ท้องถิ่นและกระตุ้นให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกัน เพื่อฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุปการท่องเที่ยวชนบท คือ เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ของหมู่บ้านนั้นๆ การท่องเที่ยวชนบทเป็นอีกทางหนึ่งในการสร้างรายได้สู่ท้องถิ่นและส่งเสริมให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมของที่เป็นเอกลักษณ์ในหมู่บ้านของตนเอง

2.3.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน (People Participation)

ศรันยา เทียนเสวี (2541) ได้กล่าวถึง ลาวด์มิลล์และไลต์ส ซึ่งได้มีการนำเสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจขั้นต้น (Preliminary Reconnaissance)
2. การศึกษาการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority Problem Identification Studies)
3. การแสวงหาแนวทางแก้ปัญหา (Search for Solution)
4. การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา (Assessment of Solution)
5. การปฏิบัติตามโครงการ (Project Implementation)
6. การประเมินผลโครงการ (Format Project Evaluation)
7. การพิจารณาทบทวนโครงการทำไปแล้ว (Project Reconsideration of Complement)

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2543, หน้า 11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ประชาชนซึ่งประกอบด้วยบุคคล กลุ่ม องค์กร มีส่วนร่วมในกระบวนการ อาทิ การรับรู้ข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจ กำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดการ การได้รับผลประโยชน์ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การติดตามประเมินผล และการแก้ไขปัญหาอุปสรรค

พจนา สอนศรี (2546, หน้า 25) กล่าวถึง การแปรแนวความคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ไปสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่นับแต่ปี 2537-ปัจจุบัน ได้มีการกล่าวถึงเกณฑ์การเลือกพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว ซึ่งได้กล่าวถึงส่วนของความร่วมมือของชุมชนได้ดังนี้ ในส่วนของชุมชน สามารถพัฒนาตนเองในเรื่องการสื่อความหมายและสามารถถ่ายทอดความรู้แก่คนที่สนใจ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจการที่เกี่ยวข้อง เช่น มีการขยายกลุ่มคนทำงาน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอันจะนำไปสู่การจัดระบบการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม โปร่งใส และทั่วถึงในระดับชุมชนด้วยการวางแผนการบริหารจัดการกลุ่มด้วยแนวทางที่ชัดเจนร่วมกัน ทั้งในส่วนของชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชนรวมทั้งมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ เป็นการแสดงให้เห็นถึงทิศทางและความชัดเจนในการสร้างความเกี่ยวเนื่องของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ตารางที่ 5 ตารางสรุปความหมายโดยย่อทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
2541	ศรันยา เทียนเสรี	ได้กล่าวถึง ลาวด์มิลล์และไลต์ส ซึ่งได้มีการนำเสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน ไว้ทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การสำรวจขั้นต้น 2. การศึกษาการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 3. การแสวงหาแนวทางแก้ปัญหา 4. การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา 5. การปฏิบัติตามโครงการ 6. การประเมินผลโครงการ 7. การพิจารณาบทบทนโครงการทำไปแล้ว
2543, หน้า 11	เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์	การที่ประชาชนซึ่งประกอบด้วยบุคคล กลุ่ม องค์กร มีส่วนร่วมในกระบวนการ อาทิ การรับรู้ ข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจ กำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดการ การได้รับผลประโยชน์ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การติดตามประเมินผลและการแก้ไขปัญหาอุปสรรค
2546, หน้า 25	พจนา สวนศรี	ในส่วนของชุมชน สามารถพัฒนาตนเอง ในเรื่องการสื่อความหมายและสามารถถ่ายทอดความรู้ แก่คนที่สนใจแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ในการพัฒนากิจกรรมการทอเกี่ยวและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การวางแผนการบริหารจัดการกลุ่มด้วยแนวทางที่ชัดเจนร่วมกัน ทั้งในส่วนของชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชนจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรในแต่ละพื้นที่

จากแนวคิดที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ อาจพอสรุปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเป้าหมายที่สำคัญในกระบวนการพัฒนาในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม หรือแม้กระทั่งการทอเกี่ยว ถือได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นพื้นฐาน

ที่ยั่งยืนในองค์รวมของระบบ ความรู้สึกเป็นเจ้าของของท้องถิ่นของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีความรักความห่วง
แทน มีความรู้สึกพึงพิงและใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรในชุมชนให้เกิดเป็นรายได้เข้าสู่ชุมชน
สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ได้ โดยชุมชนต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยง
ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเองและระหว่างชุมชนกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งการมีส่วนร่วม
ร่วมของชุมชนควรเริ่มตั้งแต่การให้ข้อมูลของท้องถิ่นการระบุปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหา
การมีส่วนร่วมในการให้บริการ และการได้รับผลประโยชน์จากการบริการชุมชน โดยชุมชนต้อง
คำนึงถึงความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่เบียดบังทำลาย
สิ่งแวดล้อมของชุมชนดังนั้นองค์การของชุมชนจึงมีความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วม

2.3.3 แนวคิดการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน (Community Based Tourism)

พจนานวนศรี (2546, หน้า 71) ได้กล่าวถึงแนวคิดการจัดรูปแบบและ
กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ว่าการท่องเที่ยวในชุมชน หรือการท่องเที่ยวในชนบทเป็นรูปแบบการ
ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น จากแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่มองเห็นว่าชุมชนหรือคนในท้องถิ่นเป็น
เจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะ เป็น น้ำตก ภูเขา วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาและวิถีชีวิต
คนในชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชน
และส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริมของชุมชนและคนในชุมชน กล่าวคือคนในชุมชนไม่ได้
มุ่งเน้นที่จะทำการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลัก ถ้านักท่องเที่ยวไม่มาคนในชุมชนก็ยังมีอาชีพและมีการทำ
มาหากินตามปกติ แต่เมื่อมีนักท่องเที่ยวหรือแขกมาเยี่ยมเยือน ชุมชนก็สามารถต้อนรับและให้บริการ
แก่แขกหรือนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งชุมชนต้องมีแนวคิดในทิศทางเดียวกันว่า นักท่องเที่ยวเหล่านั้นเป็นแขก
ผู้มาพักที่บ้าน ในปัจจุบันการท่องเที่ยวในชุมชน ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น จากนักท่องเที่ยวกลุ่ม
หลัก ทั้งในและต่างประเทศ โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่พาสัมผัสวิถีชีวิตชนบทไทย ถือเป็นรูปแบบ
การท่องเที่ยวที่สำคัญ ในการที่จะพัฒนาจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หมู่บ้านดอนมดุง ให้
สอดคล้องกับแนวคิดของ พจนานวนศรี (2546) เกี่ยวกับหลักการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ไว้ว่า
หัวใจสำคัญของโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ดี คือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ระหว่าง
นักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านให้เกิดการเรียนรู้และเกิดความประทับใจ โดยมีหลักการดังนี้

1. หลักการของการออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยว (Principles) คือ
สนุก สร้างความรู้ ความเข้าใจต่อตนเอง พื้นที่ คนในชุมชนและประวัติศาสตร์ เกิดการเรียนรู้ มีการ
จัดการที่ดี ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยและเกิดความไว้วางใจ และที่สำคัญคนในชุมชน
ต้องเกิดความเข้าใจท้องถิ่น ธรรมชาติและวัฒนธรรมในท้องถิ่นมากขึ้น

2. องค์ประกอบที่สำคัญในการออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยว (Important Elements) นั้นคือ

2.1 พิจารณาถึงกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวก

2.2 ประเมินความสามารถและขีดจำกัดของทรัพยากรที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสนุกมีความสุขและไม่ก่อผลกระทบ

2.3 กำหนดเนื้อหาสาระของสิ่งที่ต้องการนำเสนอ โดยที่ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายสร้างการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้านเกิดความเข้าใจและความประทับใจ

2.4 โปรแกรมต้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (ความสนใจ อายุ เพศ) โดยอยู่บนหลักการของการเคารพวัฒนธรรมชุมชนและไม่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2.5 มีระบบการประสานงานและจัดวางคนให้เหมาะสม

2.6 มีระบบการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

2.7 มีระบบการประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

3. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Activities of CBT) มีรูปแบบที่น่าสนใจและคล้ายกันทุกพื้นที่แล้วแต่ว่าพื้นที่ใดเหมาะที่จะทำโปรแกรมหรือรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใด ซึ่งมีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังนี้

3.1 การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

3.2 การเที่ยวภายในหมู่บ้าน

3.3 ร่วมกิจกรรมในวิถีชีวิต เช่น ในหมู่บ้าน อาทิ การทำอาหาร การดำข้าว การทอผ้า การทำบุญใส่บาตร เป็นต้น นอกหมู่บ้าน อาทิ การทำสวน การทำนา การทำไร่ การหาปลา เป็นต้น

3.4 ร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน เช่น การทำกิจกรรมกับเด็กนักเรียนในโรงเรียน การปลูกป่า การทำแนวกันไฟ เป็นต้น

3.5 เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเรียนดนตรี เรียนการแกะสลัก เรียนทอผ้า เรียนการย้อมสีธรรมชาติ เป็นต้น

3.6 กิจกรรมศึกษาธรรมชาติอื่นๆ เช่น ดูนก ดูผีเสื้อ พายเรือ ขี่จักรยาน วาดรูป เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity Analysis) ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง ปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่สามารถอยู่ได้ด้วยความปลอดภัยและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ โดยไม่ทำให้สภาพแวดล้อมถูกทำลายหรือถูกทำลายน้อยที่สุด

ยังคงสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีไว้มากที่สุดทั้งนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องไม่กระทบต่อความจำเป็นพื้นฐานและความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในท้องถิ่นด้วย (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542)

4.1 ลักษณะของขีดความสามารถในการรองรับ (Types of Carrying Capacity)

4.1.1 ความสามารถในการรองรับทางด้านเศรษฐกิจ (Economic carrying capacity) เป็นระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจได้รับผลตอบแทนสูงสุดภายใต้ข้อจำกัดโดยไม่กระทบต่อการลงทุนและค่าครองชีพของชาวบ้านในพื้นที่

4.1.2 ความสามารถในการรองรับทางด้านกายภาพ (Physical carrying capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางกายภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวรวมถึงระดับความอึดตัวของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น

4.1.3 ความสามารถในการรองรับทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Culture carrying capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ไม่ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคม ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นถูกทำลายด้วยการให้บริการเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

4.1.4 ความสามารถในการรองรับทางสิ่งแวดล้อม (Environmental carrying capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะไม่ทำให้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

4.1.5 ความสามารถในการรองรับทางด้านความรู้สึก (Perceptual carrying capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะไม่ทำให้ความเป็นส่วนตัวของทั้งสองฝ่ายคือ คนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวขาดความรู้สึกความเป็นส่วนตัว

5. การควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์และกฎกติกาในการกำหนดขีดความสามารถ (Control of resource usage based on the carrying capacity) นั่นคือ การจำกัดปริมาณการใช้ประโยชน์ การกระจายการใช้ประโยชน์ การรวมการใช้ประโยชน์ การจำกัดระยะเวลาการใช้ประโยชน์ การจำกัดฤดูกาลในการใช้ประโยชน์ การจำกัดขนาดของกลุ่มนักท่องเที่ยว

2.4 ทฤษฎีการประเมินศักยภาพพื้นที่ (Site Evaluation)

ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์ (2542, หน้า 49) กล่าวถึงวงจรชีวิตของแหล่งท่องเที่ยวมี 3 ขั้นตอน คือ เริ่มจากการค้นพบสถานที่หรือแหล่งที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ขั้นตอนที่ 2 เมื่อเป็นที่รู้จักกันทั่วไปนักท่องเที่ยวจะเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งดังกล่าวมากขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ ซึ่งเรียกว่าเป็นขั้นตอนที่

กำลังอยู่ในความนิยมเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามา มากๆ ก็จะเริ่มก่อปัญหาให้แหล่งท่องเที่ยว นั้นๆ เช่น ความแออัด ปัจจัยพื้นฐาน เช่น น้ำ ไฟ การดูแลรักษาความสะอาดไม่เพียงพอ นั่นคือการเข้าสู่ขั้นตอนที่ 3

ซึ่งการสำรวจความพร้อมด้านทรัพยากรท่องเที่ยวสามารถแบ่งการสำรวจความพร้อมออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) หมายถึง ข้อมูลเบื้องต้นที่ต้องไปรวบรวมหรือเก็บข้อมูลเองจากแหล่งข้อมูล ทั้งนี้การสำรวจความพร้อมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว นั้นควรสำรวจในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลทางด้านสังคม ข้อมูลด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ข้อมูลตลาดทางการท่องเที่ยว ข้อมูลทางด้านสิ่งแวดล้อม ข้อมูลทางการจัดการ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) หรืออาจเรียกว่า ข้อมูลชั้นสอง ข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่มีผู้รวบรวมศึกษาวิเคราะห์เอาไว้แล้ว และผู้วางแผนนำมาใช้ประกอบการพิจารณาการวางแผนการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ข้อมูลทุติยภูมินี้อาจเป็นข้อมูลที่เอกชนรวบรวมไว้ เช่น ข้อมูลขององค์กรเอกชนที่ตีพิมพ์ในรูปของเอกสาร วารสารต่างๆ ผลการวิจัย องค์กรอาสาสมัคร หรือข้อมูลที่หน่วยราชการของรัฐบาลรวบรวม เช่น ข้อมูลที่หอจดหมายเหตุ ข้อมูลค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของประชากร ข้อมูลทางสถิติ สังคมเศรษฐกิจ ข้อมูลประชากร เป็นต้น

สำหรับข้อมูลด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่แต่ละจังหวัดจะมีรายชื่อแหล่งท่องเที่ยว ประเพณีและสินค้าของที่ระลึกที่สำคัญในพื้นที่อยู่แล้ว แต่สิ่งที่ผู้วางแผนจำเป็นต้องทำนอกเหนือจากการรวบรวมรายชื่อเหล่านั้น คือการสำรวจภาคสนาม เพื่อที่จะได้รู้จักพื้นที่สัมผัสความรู้สึกและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวด้วยตัวเอง อันจะเป็นข้อมูลอีกประการหนึ่งในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งว่ามีมากน้อยต่างกันอย่างไรควรจะพัฒนาแห่งใดก่อนหลังและพัฒนาไปในทิศทางใด

พจนานวนศิริ (2546, หน้า 26) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาความเป็นไปได้ก่อนตัดสินใจเลือกพื้นที่ โดยได้กล่าวถึงหลักการใหญ่ๆ 4 ประการด้วยกัน คือ ก่อนที่จะไปส่งเสริมชุมชนในเรื่องของการทำการท่องเที่ยวจะต้องมีการพิจารณาปัจจัยดังนี้

1. ศักยภาพของชุมชน
2. แนวโน้มทางการตลาดของ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งในเขตพื้นที่ที่จะเข้าไปส่งเสริมระดับภาคและระดับประเทศ
3. นโยบายของรัฐและบทบาทของรัฐท้องถิ่นในการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. ความต่อเนื่องของโครงการ (คนทำงาน) และแหล่งทุนสนับสนุน

ซึ่งในเบื้องต้นนั้นเราจะกล่าวถึงศักยภาพของชุมชนก่อน เพื่อให้สอดคล้องกับทฤษฎีแรก คือประเมินศักยภาพพื้นที่ ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อให้องค์กรสนับสนุนการทำงานเห็นข้อเท็จจริงเบื้องต้นก่อนการตัดสินใจเป็นการเตรียมความพร้อมความเข้าใจของคนทำงานก่อนลงพื้นที่

- ลักษณะเด่นของชุมชน
- ความน่าสนใจทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
- ลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชน
- ความขัดแย้งภายในชุมชน
- ฐานการผลิต
- ปัญหาเร่งด่วนของชุมชน

นอกจากนี้ยังต้องมีการศึกษาชุมชนในบริบทที่เปรียบเทียบกับเส้นทางท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่เดิม เช่น ชุมชนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักหรือไม่ ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนหรือการผสมผสานกิจกรรมท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงมีความเป็นไปได้หรือไม่อย่างไร มีความเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวทั่วไปหรือไม่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนยาก/ง่ายเพียงใด ซึ่งการศึกษาลักษณะชุมชนก่อนลงหน้า สามารถศึกษาได้จากเอกสาร การพูดคุยกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ การเลือกพื้นที่ๆเหมาะสมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ นอกจากนี้ได้แสดงความคิดเห็นทางด้านศักยภาพชุมชนแล้วยังได้แสดงข้อคิดเห็นทางด้านการศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยว โดยได้มีการใช้วิธีการศึกษาที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการสร้างเงื่อนไขให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการเรียนรู้การทำงานร่วมกันซึ่งผลที่ได้จากการศึกษานั้นจะนำไปใช้พัฒนาและวางแผนการท่องเที่ยวสำหรับชุมชนต่อไป ในการศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน ต้องมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทรัพยากรการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน มีทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาจุดต่างๆ ที่น่าสนใจ น่าห่วงใย ความเชื่อมโยงของเส้นทาง ระยะทางของแต่ละจุด
2. ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ศึกษาพิธีกรรม ประเพณี การละเล่นท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน การแสดง การแต่งกาย การกิน
3. ด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาว่าชุมชนมีความรู้และภูมิปัญญาอะไรบ้าง ใครเป็นผู้มีความรู้ ภูมิปัญญาในแต่ละด้านนั้น ผู้รู้มีการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญานั้นอย่างไร
4. ด้านองค์กรภายในชุมชน องค์กรภายในชุมชนมีอะไรบ้าง มีบทบาทอย่างไร มีความเชื่อมโยงกันอย่างไร ใครเป็นผู้นำในการประสานงานภายนอก ซึ่งการศึกษานี้จะเป็นเครื่องมือช่วยชุมชนสรุปเรื่องการบริหารจัดการและกระจายบทบาทผู้นำไปสู่การสร้างผู้นำใหม่

5. ด้านงบประมาณการเงินหรือกองทุนของชุมชน ชุมชนมีกองทุนอะไรบ้าง กองทุนไหนสามารถให้กู้ในเรื่องของกิจกรรมการท่องเที่ยวบ้างมีเงื่อนไขอย่างไร

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2547, หน้า 138) กล่าวถึงแนวคิดการประเมินศักยภาพพื้นที่ทางการท่องเที่ยวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ต่างๆ จำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงความสามารถหรือความพร้อมของสถานที่เป็นอันดับต้นว่ามีอยู่มากน้อยเพียงใด สมควรต่อการพัฒนาหรือปรับปรุงในระดับใดที่จะเหมาะสม นอกจากนี้ หากมีแหล่งท่องเที่ยวกระจุกกระจายอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดขึ้นก็จะประสบปัญหาข้อจำกัดในด้านที่เกี่ยวข้อง อาทิ กำลังบุคลากร เครื่องมือเทคโนโลยีและงบประมาณในการดำเนินการ จึงจำเป็นต้องมีการคัดเลือก เฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ (Potential) หรือความสามารถในการรองรับการพัฒนาสูงหรือจัดอยู่ในอันดับแรกๆ เพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและค่าใช้จ่ายเพียงพอกับวงเงินงบประมาณที่มีอยู่

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว อาจแบ่งหลักเกณฑ์ในการพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็นใหญ่ คือ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวหรือศักยภาพในตัวเองด้านการท่องเที่ยว และความพร้อมด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวนั้น คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวหรือศักยภาพในตัวเองด้านการท่องเที่ยว หมายถึง ความสวยงามน่าประทับใจของแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติหรือความยิ่งใหญ่โอฬาร ความเก่าแก่และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์/ศาสนา หรือความแปลกเด่นไม่เหมือนใครของแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม/กิจกรรม ซึ่งคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวหรือศักยภาพในตัวเองด้านการท่องเที่ยว จะทำให้เห็นถึงความสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวหรือชมแหล่งท่องเที่ยวนั้น ส่วนความพร้อมด้านการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นสภาพถนนที่เข้าถึง ชื่อเสียงความเป็นที่รู้จักทั่วไป การมีร้านค้า เครื่องดื่มหรือสุขาบริการสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวสูง ย่อมจะมีนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวต่ำ ฉะนั้นโอกาสในการพัฒนาย่อมมีมากกว่าด้วย

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549, หน้า 73) ได้กล่าวไว้ในทิศทางเดียวกันในเรื่องของการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในเรื่องของหมวดทรัพยากรท่องเที่ยว ควรจะได้คำตอบว่าในพื้นที่ที่จะทำการวางแผนพัฒนามีทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทใด มากน้อยแค่ไหน มีการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างไร มีงานประเพณีหรือการละเล่นใดที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ จะต้องมีการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวว่าแหล่งใดมีศักยภาพสูงสุดและควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใดก่อนหลังอย่างไร ซึ่งการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวควรพิจารณาถึงความประทับใจของแหล่งท่องเที่ยวและความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เพื่อที่จะสามารถนำมาประเมินศักยภาพเปรียบเทียบระหว่างแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้

ดังนั้น การจัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์โดยพิจารณาคุณลักษณะในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นตัววัดศักยภาพออกมา แล้วนำมาเปรียบเทียบกันในกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดเพื่อจัดลำดับความสำคัญของศักยภาพที่มีอยู่ ซึ่งทำให้การเลือกสรรแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งขึ้นมา พัฒนาตามลำดับก่อนหลังได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับข้อจำกัดของบุคลากร เครื่องมือและงบประมาณที่พึงมีอยู่ แนวคิดในการจัดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนของการประเมินศักยภาพพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ไม่ใช่แต่จะมีการประเมินทางด้านศักยภาพพื้นที่แหล่งชุมชนเพียงเท่านั้น ยังมีการแทรกขั้นตอนของการวิเคราะห์ SWOT Analysis (Strength Weakness Opportunity Threat) ซึ่งนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งได้มอบอำนาจรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายสมศักดิ์ เทพสุทิน) ให้กำกับดูแลงานด้านการท่องเที่ยว และเป็นประธานกรรมการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้วางนโยบายส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. บริหารการท่องเที่ยวให้เกิดการกระจายด้านเศรษฐกิจไปยังชุมชนต่าง ๆ โดยเชื่อมโยงกับนโยบาย 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ของรัฐบาล
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนรวมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้นเพื่อให้เกิดจิตสำนึก ในการดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติของ ตนเอง
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีมาตรการที่ทำให้นักท่องเที่ยวพำนักอยู่นานขึ้นและใช้จ่ายต่อวันมากขึ้น
5. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงสุขภาพ เชิงกีฬาและเชิงเกษตร
6. ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างกัน
7. เร่งรัดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แก้ไขปัญหาการเอาัดเอาเปรียบและหลอกลวงนักท่องเที่ยวอย่างจริงจังและเข้มงวด
8. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีมาตรการต่างๆ ที่ทำให้คนไทยท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้น
9. สนับสนุนให้มีการแก้ไขกฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

10. ใช้มาตรการเชิงรุกส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายหลักที่กลุ่มนักท่องเที่ยวมีศักยภาพ

11. ให้มีการจัดตั้ง อาสาสมัครส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำท้องถิ่น

จากการบริบทของแหล่งท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว การวิเคราะห์ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ารัฐบาลมีแผนในการส่งเสริมสนับสนุนด้านอุตสาหกรรมเพื่อเป็นกลยุทธ์ในการสร้างรายได้ให้กับประเทศได้อีก ธุรกิจหนึ่ง โดยมีโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) โดยมีการวิเคราะห์ SWOT สถานการณ์ภายนอก และสถานการณ์ภายในหาจุดแข็ง จุดอ่อนและโอกาสของการท่องเที่ยวด้วย

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) (2549) ได้ มีการวิเคราะห์ถึงศักยภาพพื้นที่และสถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยในปี 2549 ดังนี้

จุดแข็ง (Strength)

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในของธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยวที่เป็นจุดแข็งของประเทศไทย เพื่อการปรับตัวและเตรียมความพร้อมกับสถานะของธุรกิจการเดินทางท่องเที่ยวของประเทศไทยในภาพรวม

1. ประเทศไทยเป็นจุดหมายของการเดินทางซึ่งเป็นที่รู้จักของนักเดินทางและนักท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง

2. มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีศักยภาพ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแนวผจญภัยและการเดินป่า (Adventure and Trekking) แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถานและสถาปัตยกรรมต่างๆ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีที่คนไทยในแต่ละภาคของประเทศมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสาธารณูปโภคทางด้านการประชุมสัมมนา การกีฬาและสุขภาพหรือการ Shopping สินค้าแบรนด์เนม สำหรับการเป็นศูนย์กลางในการจัดประชุม สัมมนาและนิทรรศการแสดงสินค้า (Meeting Incentive Convention and Exhibition : MICE) การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬาและสุขภาพ เช่น Golf Tour หรือ Health tourism เป็นต้น

3. มีความคุ้มค่าเงิน เนื่องจากค่าครองชีพในประเทศไทยมีระดับที่ต่ำกว่าประเทศอื่นๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของโลกหรือในภูมิภาคเอเชีย

4. มีสาธารณูปโภคที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวรองรับค่อนข้างดี ทั้งระบบบริการด้านสาธารณูปโภคเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์การประชุมสัมมนาและการแสดงสินค้าทั้งใน

ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค สนามกอล์ฟระดับมาตรฐานสากล โรงแรมและสปาองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ห้างสรรพสินค้าชั้นนำที่มีสินค้าแบรนด์เนมจำหน่ายอย่างครบครัน

จุดอ่อน (Weakness)

เป็นการวิเคราะห์ที่ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนภายในของธุรกิจการเดินทางและการท่องเที่ยวที่สำคัญ เพื่อเป็นแนวทางพิจารณาในการปรับตัวและเตรียมความพร้อมกับสถานะของธุรกิจการเดินทางท่องเที่ยวของไทยในภาพรวม

1. ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ในธุรกิจหลักทั้งธุรกิจบริการที่พัก ธุรกิจบริการอาหารและเครื่องดื่ม และธุรกิจบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์เป็นผู้ประกอบการ SMEs จึงต้องเร่งพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขัน โดยเฉพาะความรู้ทางด้านการบริหารจัดการธุรกิจและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้การบริหารกิจการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การขาดมาตรฐานและการพัฒนาด้านบริการที่เหมาะสม เนื่องจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการ SMEs ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวต้องเร่งให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการในธุรกิจบริการที่พักและธุรกิจบริการอาหารและเครื่องดื่มเกี่ยวกับการบริการที่มีคุณภาพและถูกสุขอนามัย ส่วนผู้ประกอบการในธุรกิจบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์จะต้องให้บริการอย่างมีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถที่จำเป็นตามวิชาชีพและสิ่งสำคัญต้องมีจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพ

3. การขาดข้อมูลและความรู้ด้านการบริหารจัดการ เพราะผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการ SMEs และการประกอบธุรกิจมีลักษณะเป็นกิจการในครอบครัว อีกทั้งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการสมัยใหม่ จึงทำให้ไม่เห็นความสำคัญในการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการตัดสินใจเชิงธุรกิจ

4. ปัญหาระยะสั้น เช่น การระบาดของโรคไข้หวัดนก ภัยธรรมชาติ ได้แก่ เหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยคลื่นสึนามิ น้ำท่วม เป็นต้น เหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การปฏิรูปการปกครอง เป็นต้น

โอกาส (Opportunity)

ในส่วนนี้จะวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยวที่มีส่วนส่งเสริมให้ธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยวสามารถเพิ่มโอกาสความสำเร็จได้มากขึ้น อีกทั้งช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวและเตรียมความพร้อมกับสถานะของธุรกิจการเดินทางท่องเที่ยวของไทยในภาพรวม

1. ตลาดของธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยวของไทยยังสามารถขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศใกล้เคียงในภูมิภาคเดียวกัน เช่น มาเลเซีย จีน พม่า และ

ประเทศในภูมิภาคอินโดจีนทั้งลาว กัมพูชา และเวียดนาม โดยควรมีความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างกัน เพื่อสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวที่จะช่วยเพิ่มระยะเวลาในการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยวให้ยาวนานขึ้น ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้แก่ธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยวของทุกประเทศที่มีความร่วมมือระหว่างกันเพิ่มขึ้นด้วย

2. นักท่องเที่ยวทั่วโลกมีแนวโน้มเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียเพิ่มขึ้นจากการประเมินสถานการณ์ตลาดท่องเที่ยวโลกโดยสภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก (World Travel & Tourism Council : WTTC) พบว่าตลาดท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิกจะมีอัตราการเติบโตของนักท่องเที่ยวอยู่ในเกณฑ์ดี เพราะมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมที่น่าสนใจจำนวนมาก ตลอดจนเป็นภูมิภาคที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจแหล่งใหม่ คาดว่าในปี 2553 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าสู่ภูมิภาคนี้จะขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 หรือมีจำนวนมากถึง 195.20 ล้านคน และเพิ่มเป็นเกือบ 400 ล้านคนในปี 2563 โดยในจำนวนนี้จะมีนักท่องเที่ยวประมาณร้อยละ 7-8 เดินทางเข้ามายังประเทศไทย

3. การส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยวในลักษณะ Eco – tourism และ Health tourism ในประเทศไทย โดยกระแสของสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศต่างหันมาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและการรักษาสุขภาพ จึงน่าจะเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวเข้าประเทศได้เพิ่มขึ้น

อุปสรรค (Threat)

วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกของธุรกิจที่อาจมีส่วนทำให้กลายเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยว หรืออาจเป็นภัยคุกคามในการปรับตัวและเตรียมความพร้อมกับสถานะของธุรกิจการเดินทางท่องเที่ยวของไทยในภาพรวม

1. คู่แข่งทางการท่องเที่ยวมีจำนวนมากขึ้น ขณะที่ขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยอยู่ในระดับต่ำ จากการจัดอันดับประเทศที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวมากที่สุดของ World Tourism Organization เมื่อปี 2545 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 18 ของโลกมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาประเทศไทยเพียง 10.90 ล้านคน มีสัดส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวต่อจำนวนประชากรคิดเป็นร้อยละ 17.03 ขณะที่ประเทศฝรั่งเศสซึ่งมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวมากที่สุดจำนวน 77 ล้านคน มีสัดส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวต่อจำนวนประชากรคิดเป็นร้อยละ 128.33 รองลงมาคือประเทศสเปน มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวจำนวน 51.70 ล้านคน มีสัดส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวต่อจำนวนประชากรคิดเป็นร้อยละ 129.25 เห็นได้ว่าการแข่งขันของธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยวของไทยในตลาดโลกยังต้องมีการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขันอีกมาก

2. ต้นทุนด้านการท่องเที่ยวสูงขึ้น เนื่องจากราคาน้ำมันมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและยังทรงตัวอยู่ในระดับสูง ส่วนอัตราดอกเบี้ยแม้ว่าจะมีแนวโน้มว่าได้ปรับตัวขึ้นไปสูงสุดแล้ว แต่ก็ยังทรงตัวอยู่ในระดับสูงและคงยังไม่ปรับลดลงในระยะสั้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ต่างส่งผลให้ต้นทุนของผู้ประกอบการในธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยวสูงขึ้น

3. มีความผันผวนของปัจจัยทางเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติและโรคระบาด รวมทั้งเหตุการณ์ที่มีผลต่อความปลอดภัยในการเดินทางในระดับโลกมากขึ้น เช่น เหตุการณ์ก่อการร้ายจากความขัดแย้งทางศาสนา ความผันผวนของราคาน้ำมันที่ส่งผลให้ราคาปรับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว อัตราดอกเบี้ยที่ยังทรงตัวอยู่ในระดับสูง ภาวะน้ำท่วม พายุเฮอริเคน ธรณีพิบัติภัยคลื่น สึนามิ แผ่นดินไหว โคลนถล่ม โรคซาร์ส โรคไข้หวัดนก เป็นต้น

จากแนวคิดการวิเคราะห์ SWOT Analysis ของการท่องเที่ยวของประเทศไทยแล้วนั้น ในการประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน สามารถนำหลักการวิเคราะห์ SWOT Analysis นำมาประยุกต์ใช้ได้เช่นกัน กล่าวคือ

Strength : S : จุดแข็ง ของพื้นที่ชุมชนที่ต้องการประเมิน คือ มีความเข้มแข็งของชุมชน มีความพร้อมในเรื่องของกำลังคนและกำลังเงินในการดำเนินงานพัฒนา มีการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อช่วยเหลือและประสานงานมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียน มีศักยภาพทางแหล่งท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป มีภูมิปัญญาชาวบ้าน วิถีชีวิตที่ดึงดูด

Weaknesses : W : คือ จุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยวหรือชุมชนนั้นๆ ต้องมีการพิจารณาถึงปัจจัยภายในชุมชนว่ามีความไม่พร้อมของชุมชนนั้นอย่างไร

Opportunities : O : คือ โอกาสที่จะศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมว่ามีโอกาสไปในทิศทางใด การตลาดจะมีการเติบโตอย่างไร มีนโยบายส่งเสริมจากภาครัฐหรือไม่

Threats : T : คือ อุปสรรค เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกกว่ามีผลกระทบอะไรต่อชุมชนที่ทำให้เกิดข้อเสียต่อชุมชนได้

ละเอียด ศิลาน้อย (2550, หน้า 82) กล่าวถึงการประเมินศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น สามารถพิจารณาได้ 2 ประการคือ ประการที่ 1 พื้นที่ที่เราต้องการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้นมีทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวอะไรบ้าง บุคลากรที่จะรองรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีเพียงพอหรือไม่และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวมีเพียงพอหรือไม่ ประการที่ 2 คือต้องการประเมินพื้นที่นั้นว่า มีความต้องการในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมหรือไม่

ตารางที่ 6 ตารางสรุปความหมายโดยย่อทฤษฎีการประเมินศักยภาพพื้นที่

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
2542, หน้า 49	ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์	กล่าวถึงวงจรชีวิตของแหล่งท่องเที่ยวมี 3 ขั้นตอน คือ เริ่มจากการค้นพบสถานที่หรือแหล่งที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ขั้นตอนที่ 2 เมื่อเป็นที่รู้จักกันทั่วไปนักท่องเที่ยวจะเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งดังกล่าวมากขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ ซึ่งเรียกว่าเป็นขั้นตอนที่กำลังอยู่ในความนิยมเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามามากๆ ก็จะเริ่มก่อปัญหาให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ เช่น ความแออัด ปัจจัยพื้นฐาน เช่น น้ำ ไฟ การดูแลรักษาความสะอาดไม่เพียงพอ นั่นคือการเข้าสู่ขั้นตอนที่ 3
2546, หน้า 26	พจนา สวนศรี	ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาความเป็นไปได้ก่อนตัดสินใจเลือกพื้นที่ โดยได้กล่าวถึงหลักการใหญ่ๆ 4 ประการด้วยกัน คือ ก่อนที่จะไปส่งเสริมชุมชนในเรื่องของการทำการท่องเที่ยวจะต้องมีการพิจารณาปัจจัย ดังนี้ ศักยภาพของชุมชนแนวโน้มทางการตลาดของการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนทั้งในเขตพื้นที่ๆ จะเข้าไปส่งเสริมระดับภาคและระดับประเทศ นโยบายของรัฐและบทบาทของรัฐท้องถิ่นในการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนความต่อเนื่องของโครงการ (คนทำงาน) และแหล่งทุนสนับสนุน
2547, หน้า 138	วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี	แนวคิดการประเมินศักยภาพพื้นที่ทางการท่องเที่ยวว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ต่างๆ จำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงความสามารถหรือความพร้อมของสถานที่ เป็นอันดับต้นว่ามีอยู่มากน้อยเพียงใด สมควรต่อการพัฒนาหรือปรับปรุงในระดับใดที่จะเหมาะสม นอกจากนี้ หากมีแหล่งท่องเที่ยวกระจุกกระจายอยู่เป็นจำนวนมากแต่เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ก็จะประสบปัญหาข้อจำกัดในด้าน

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
		<p>ที่เกี่ยวข้อง อาทิ กำลังบุคลากร เครื่องมือเทคโนโลยี และงบประมาณในการดำเนินการ จึงจำเป็นต้องมีการคัดเลือกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ (Potential) หรือความสามารถในการรองรับการพัฒนาสูงหรือจัดอยู่ในอันดับแรกๆ เพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยี และค่าใช้จ่ายเพียงพอกับวงเงินงบประมาณที่มีอยู่</p>
2549, หน้า 73	บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา	<p>ได้กล่าวไว้ในทิศทางเดียวกันในเรื่องของการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในเรื่องของหมวดทรัพยากรท่องเที่ยว ควรจะได้คำตอบว่าในพื้นที่ที่จะทำการวางแผนพัฒนามีทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทใด มากน้อยแค่ไหน มีการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างไร มีงานประเพณีหรือการละเล่นใดที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ จะต้องมีการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวว่าแหล่งใดมีศักยภาพสูงสุดและควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใดก่อนหลังอย่างไร ซึ่งการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวควรพิจารณาถึงความประทับใจของแหล่งท่องเที่ยวและความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เพื่อที่จะสามารถนำมาประเมินศักยภาพเปรียบเทียบระหว่างแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้</p>
2549	สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)	<p>วิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่และสถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยในปี 2549 ดังนี้ จุดแข็ง (Strength) วิเคราะห์ปัจจัยภายในของธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยวที่เป็นจุดแข็งของประเทศไทยเพื่อการปรับตัวและเตรียมความพร้อมกับสถานะของธุรกิจการเดินทางท่องเที่ยวของไทยในภาพรวม</p>

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
		<p>จุดอ่อน (Weakness) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนภายในของธุรกิจการเดินทางและการท่องเที่ยวที่สำคัญ เพื่อเป็นแนวทางพิจารณา ในการปรับตัวและเตรียมความพร้อม กับสถานะของธุรกิจการเดินทางท่องเที่ยวของไทยในภาพรวม โอกาส (Opportunity) ในส่วนนี้จะวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยวที่มีส่วนส่งเสริมให้ธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยวสามารถเพิ่มโอกาสความสำเร็จได้มากขึ้นอีกทั้ง ช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวและเตรียมความพร้อม กับสถานะของธุรกิจการเดินทางท่องเที่ยวของไทย อุปสรรค (Threat) วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกของธุรกิจที่อาจมีส่วนทำให้กลายเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของธุรกิจการเดินทางและท่องเที่ยวหรืออาจเป็นภัยคุกคามในการปรับตัวและเตรียมความพร้อม กับสถานะของธุรกิจการเดินทางท่องเที่ยวของไทยในภาพรวม</p>
2550, หน้า 82	ละเอียด ศิลา น้อย	<p>กล่าวถึงการประเมินศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น สามารถพิจารณาได้ 2 ประการคือ ประการที่ 1 พื้นที่ที่เราต้องการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้นมีทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวอะไรบ้าง บุคลากรที่จะรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีเพียงพอหรือไม่ และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวมีเพียงพอหรือไม่ ประการที่ 2 คือต้องการประเมินพื้นที่นั้นว่า มีความต้องการในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมหรือไม่</p>

จากแนวคิดของบุคคลต่างๆสามารถสรุปการประเมินศักยภาพพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนได้ คือ เป็นการศึกษความเป็นไปได้หรือการประเมินพื้นที่ก่อนที่จะวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวหรือการพัฒนาแหล่งชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ โดยการประเมินดังกล่าวจะต้องมีการประเมินความพร้อมจากหลายๆด้าน เช่น ความพร้อมจากชุมชนเอง ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมของบุคลากร ความพร้อมจากหน่วยงานที่ต้องการสนับสนุน เป็นต้น ก่อนที่จะมีการสนับสนุนให้พื้นที่นั้นๆ เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป ซึ่งการวัดค่าการประเมินสามารถวัดได้จากองค์ประกอบ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยว คือ ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ กิจกรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต เป็นต้น ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมด้านบุคลากร
2. ความพร้อมในการเข้าถึงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว นั่นคือ การคมนาคมที่สะดวก ความยากง่ายในการเดินทางและสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความปลอดภัย นั่นเอง
3. สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการเดินทางท่องเที่ยว แหล่งพื้นที่ต้องตระหนักถึงความสะดวกของที่พักร้านอาหาร ซึ่งเป็นพื้นฐานของการท่องเที่ยว

2.5 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Tourist Behavior)

การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเป็นการศึกษาอีกทางหนึ่งในการออกแบบรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว พจนา สนวนศรี (2546, หน้า 39) กล่าวถึงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเปรียบเสมือนคนนอก บางครั้งเราใช้คำว่า ผู้เยี่ยมชม (Visitor) บางครั้งเรายกย่องว่าเป็นแขก (Guest) ซึ่งไม่ได้มีความหมายหรือผูกพัน กับสถานที่ท่องเที่ยว พฤติกรรมของตนและการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือชุมชนท้องถิ่นอย่างไรนั้นนักท่องเที่ยวส่วนมากมักไม่ได้คำนึงถึง อย่างไรก็ตามกระแสความตื่นตัวเรื่องสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อชุมชนท้องถิ่นไปเยือนรวมทั้งการเติบโตของข้อมูลข่าวสารการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศหรือแหล่งท่องเที่ยวในประเทศกำลังพัฒนาทำให้นักท่องเที่ยวปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเดินทาง จากการพึ่งพาบริษัทนำเที่ยวเพียงอย่างเดียวก็หันมาเดินทางด้วยตัวเองมากขึ้น หรือเลือกบริษัทนำเที่ยวที่มีนโยบายที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและคนในท้องถิ่น

จากประสบการณ์ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ พบว่า กลุ่มคนที่สนใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะมีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ

1. ต้องการเรียนรู้ชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นโดยพยายามถึงที่สุดที่จะใช้ชีวิตอย่างที่คุณในท้องถิ่นนั้นทำหรือเป็นอยู่ เช่น การกิน การพักบ้านชาวบ้าน การร่วมกิจกรรมใช้ชีวิตประจำวันของชาวบ้าน

2. ชอบพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านสังคม การเมือง และการพัฒนาสังคม หรือมีความสนใจพิเศษด้านมนุษยวิทยาหรือด้านสิ่งแวดล้อม

3. ต้องการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่คนท้องถิ่นได้รับประโยชน์และเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ พจนานุกรม (2546, หน้า 87) ยังได้กล่าวถึงการศึกษานโยบายการเติบโตหรือลดลงของนักท่องเที่ยวจะมีประโยชน์ในการคาดการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมชุมชนในการรองรับความต้องการ สร้างมาตรการในการกลั่นกรองนักท่องเที่ยว เข้าใจเงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของนักท่องเที่ยว เช่น กรณีสงครามก่อการร้ายหรือโรคระบาด ในการศึกษาความเป็นไปได้เรื่องตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรจะต้องศึกษาสถิติการท่องเที่ยวด้วย ได้แก่

1. แนวโน้มการเติบโตการท่องเที่ยวโลก
2. การกระจายตัวของนักท่องเที่ยวตามภูมิภาคต่างๆทั่วโลก
3. ที่มาของนักท่องเที่ยวจากทวีปต่างๆที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย
4. วัตถุประสงค์ของการเดินทางของนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ
5. ลักษณะการเดินทาง
6. อายุของนักท่องเที่ยว
7. อาชีพ
8. ระยะเวลาพัก
9. กำลังซื้อ

จากนั้นจึงกำหนดว่ากลุ่มเป้าหมายใดที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประมาณการสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ลักษณะการท่องเที่ยว อาชีพ อายุ จำนวนวันในการเที่ยว กำลังซื้อ เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้ไปพูดคุยแลกเปลี่ยนและวางแผนด้านการตลาดร่วมกับชุมชน อย่างไรก็ตามลักษณะการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไม่ได้แบ่งกันออกอย่างเด็ดขาดว่านักท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือนักท่องเที่ยวแบบ CBT จะมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะเดียวกัน เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์และความปรารถนาของนักท่องเที่ยวขั้นพื้นฐานคือต้องการพักผ่อน ความสะดวกสบาย และความบันเทิง เพียงแต่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือนักท่องเที่ยวแบบ CBT ค่อนข้างจะคำนึงถึงผลกระทบทางสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ ผู้คนที่อยู่ในท้องถิ่นให้คนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวด้วย

ตารางที่ 7 ตารางสรุปความหมายโดยย่อทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยวน

ปี-หน้า	ชื่อ-สกุล / หน่วยงาน	ความหมายโดยย่อ
2546, หน้า 87	พจนา สนวนศรี	กลุ่มคนที่สนใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะมีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ 1. ต้องการเรียนรู้ชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น 2. ชอบพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านสังคม การเมืองและการพัฒนาสังคมหรือมีความสนใจพิเศษด้านมานุษยวิทยาหรือด้านสิ่งแวดล้อม 3. ต้องการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่คนท้องถิ่นได้รับประโยชน์และเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของ หมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผู้ศึกษาได้รวบรวมงานวิจัยของนักวิจัยหลายท่านที่มีความเกี่ยวข้องกันและได้นำมาสังเคราะห์เพื่อเป็นรูปแบบและแนวทางในการจัดทำวิจัยรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม ดังนี้

การจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมนั้นต้องมีความพร้อมของของชุมชน โดยดูจากศักยภาพชุมชนเป็นหลัก ดังการศึกษาของ ศมา ณ ระนอง (2545) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนศิรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การจัดการด้านการท่องเที่ยว ของชุมชนศิรีวงมี 3 ลักษณะ คือ 1) กลุ่มทุน มีหน้าที่ในการจัดหาและระดมทุนเพื่อให้เกิดมีทุนหมุนเวียนในชุมชนมากที่สุด นอกจากนั้นยังเปิดให้สมาชิกกู้ยืมเงินนำไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงการจัดสวัสดิการใน ส่วนการรักษาพยาบาลการศึกษาและการพัฒนาชุมชนอีกด้วย 2) กลุ่มอาชีพ มีหน้าที่ในการส่งเสริมอาชีพให้สมาชิกภายในชุมชนมีอาชีพเสริมนอกจากทำเกษตรเพียงอย่างเดียวเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน กลุ่มอาชีพเองเป็นเสมือนแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งภายในชุมชนด้วย 3) กลุ่มอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ มีหน้าที่หลักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์

และควบคุมการใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดรวมไปถึงการปลูกจิตสำนึกให้คนภายในชุมชนรู้จักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นกลุ่มที่ดูแลเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนคือวิ่งด้วย และชุมชนคาดหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับการจัดการด้านการท่องเที่ยวในเรื่อง การทำให้เกิดผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน การทำงานเป็นทีม การอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ความรู้สึกรักชุมชนเพิ่มมากขึ้น เกิดความภูมิใจในชุมชนของตนเอง ส่วนเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวพบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆตามลำดับดังนี้ มีส่วนร่วมในการประชุม มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการประเมินผล

พรหมเมธ นาถมทอง (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษา แหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครนายก ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านสภาพพื้นที่ที่อำนวยความสะดวกการพัฒนา ปัจจัยด้านความพร้อมของชุมชน และปัจจัยด้านองค์การความร่วมมือในการพัฒนา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับผลของการพัฒนาที่ส่งเสริมศักยภาพและคุณภาพชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นให้มีความสามารถและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบ จากผลการวิจัยและการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนนั้นประเด็นที่สำคัญในการพัฒนาหรือจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนั้นนั้นคือต้องให้ชุมชนชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมการประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ จะส่งผลในชุมชนรักและเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เกิดจิตสำนึกในการหวงแหนและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น จะมีการช่วยกันดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งจะรวมไปถึงทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวที่เป็นจุดดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชม ก่อให้เกิดการกระจายรายได้หรือมีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน แต่ทั้งนี้ชุมชนต้องคำนึงถึงความสำคัญของการจัดการที่ดีโดยแกนนำสมาชิกชุมชนบริหารจัดการ มีการจัดการด้านที่พัก กำนความปลอดภัย สาธารณูปโภค ความสะอาด ความเป็นส่วนตัวของนักท่องเที่ยว อาหารเครื่องดื่ม ความสะอาดความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การให้ข้อมูลข่าวสาร การสื่อความหมายป้ายบอกทางการพัฒนาบุคลากร ภาวะเบียดบังสังคม ข้อบังคับในการเดินทางการท่องเที่ยว เมื่อการจัดการบริหารงานในชุมชนเป็นที่เรียบร้อยแล้วนั้นรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมจึงจะเป็นผลสำเร็จ

โคมยง ไต่ะทองและคณะ (2545) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ได้กล่าวไว้ว่า “การท่องเที่ยว (Tourism)” จัดว่าเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญประเภทหนึ่งของโลก ในแต่ละปีกิจกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้จำนวนไม่น้อยและมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สำหรับประเทศไทยการท่องเที่ยวช่วยเพิ่ม

ปริมาณเงินหมุนเวียนภายในประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวก็ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบได้ เช่น การคุกคามสิ่งแวดล้อมสังคม วัฒนธรรม เป็นต้น การแสวงหาวิธีการและมาตรการที่เหมาะสมในการจัดการด้านการท่องเที่ยว เพื่อป้องกันปัญหาหรือผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นและเป็นการรองรับกระแสการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นความจำเป็นอาทิ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติตลาดท่องเที่ยวซึ่งหมายถึง ปริมาณของนักท่องเที่ยว“แบบมีคุณภาพ” การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งหมายถึงการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจากประชาชนในระดับรากหญ้าการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) จึงได้ถูกนำมาพิจารณาเพื่อเป็นแนวคิดหนึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ด้วยเหตุที่เป็นกิจกรรมที่สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวและของผู้ที่เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบันโดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสในการใช้ทรัพยากรของชนยุคหลังการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีสาระสำคัญ คือ “ต้องการให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีการจัดการสิ่งแวดล้อมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน” โดยเปิดโอกาสให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของตนเอง ซึ่งเน้นหลักในส่วนของชุมชนและประชากรที่อยู่ในพื้นที่แนวพระราชดำริเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ยังเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาที่มีความเหมาะสมทั้งเวลาและสถานการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบัน เศรษฐกิจพอเพียงมีโลกทัศน์ของความมั่นคงในชีวิต อันเกิดจากการเอื้อกูลกันมีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ทำให้รู้สึกว่ามันคงปลอดภัยเน้นความสัมพันธ์ทางด้านชุมชนและสังคมดั้งเดิมมีกิจกรรม พิธีกรรมที่เชื่อมโยงคนในชุมชนเข้าหากันไว้ได้อย่างมีพลัง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้นำแนวความคิดนั้นมาผนวกเข้ากับการมีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรที่ชุมชนเป็นเจ้าของอันเป็นทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และให้รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวนั้นเป็นรายได้เสริมที่มีส่วนช่วยให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนนั้น ๆ ดีขึ้นโดยไม่ทำลายวิถีชีวิตอันมีค่าที่มีอยู่เดิมแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนก็เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่สามารถสอดประสานกับสองแนวคิดข้างต้นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความเป็นไปได้อย่างมากขึ้นอีกด้วย เพราะหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการไม่ปฏิเสธความต้องการของคนในปัจจุบัน แต่จะต้องคงทรัพยากรให้เหลือถึงคนในรุ่นอนาคต

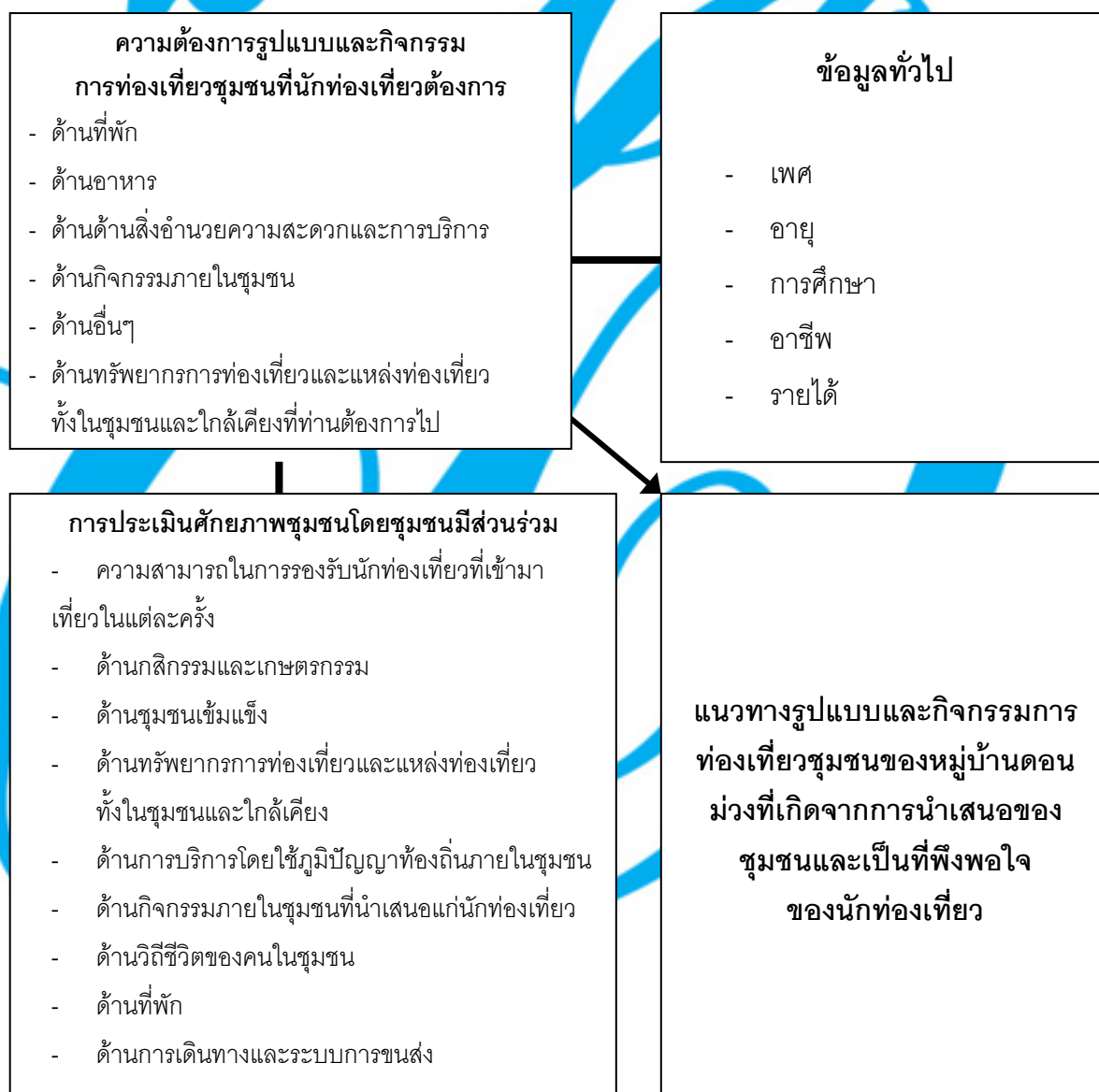
2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของ หมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผู้ศึกษาได้วางกรอบแนวคิด

ในการศึกษาเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาโดยการประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์ผู้นำและประธานกลุ่มต่างๆในชุมชน โดยมีข้อคำถามจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจนโดยผลการประเมินที่เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นไปได้นั้นสามารถนำมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของลักษณะรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วง และนำเอาผลที่ได้จากการวิเคราะห์นั้นนำไปสู่ข้อเสนอแนะและนำผลการทำวิจัยมาพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งคำตอบที่ได้นั้นจะได้รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านดอนม่วงที่เกิดจากการนำเสนอของชุมชนและเป็นที่ยังพอใจของนักท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของ หมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ในครั้งนี้แบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 2 วิธี คือ

การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research Method) เป็นการสืบเสาะเจาะลึกลงไปโดยไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ใช้กลุ่มตัวอย่างจำกัด ไม่ต้องการใช้ตัวแทนของประชากรทั้งหมดเน้นความคิดเห็นมากกว่าการวิเคราะห์สรุปความมุ่งหมายสำคัญ (นราศรี ไววนิชกุลและคณะ, 2549, หน้า 177) โดยผู้ศึกษาได้มีการสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึกและสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชนชาวบ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกเพื่อการสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึกและสังเกตแบบมีส่วนร่วม จำนวน 21 คน คือ ประธานกลุ่มเลี้ยงหมูหลุม ประธานกลุ่มเลี้ยงวัว ประธานกลุ่มผักกระเฉดปลอดสารพิษ เกษตรกรตัวอย่าง ประธานกลุ่มการทำปุ๋ยชีวภาพ ประธานกลุ่มการทำพริกแกง ประธานกลุ่มการผลิตถ่านไร้ทาร์และน้ำส้มควันไม้ ประชาชนผู้รู้ในเรื่องการปลูกพืชสมุนไพร ประชาชนผู้รู้ในเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้ใหญ่บ้าน

เชิงปริมาณ (Quantitative research Method) เป็นการเก็บข้อมูลที่มีตัวเลขยืนยัน (นราศรี ไววนิชกุลและคณะ, 2549, หน้า 184) ผู้ศึกษาได้มีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากข้อมูลของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวจังหวัดพิษณุโลกจำนวน 400 คน และนำผลที่ได้มาประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาทั้ง 2 วิธีเน้นการศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม สามารถนำมาหาข้อเสนอแนะและนำผลการวิจัยมาพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนในหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งข้อมูลที่ได้นั้นสามารถกำหนดแนวทางการบริหารได้อย่างชัดเจน ตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลของสถานที่อื่น อาทิ การท่องเที่ยวชุมชนที่อำเภออัมพวา ตลาดน้ำดำเนินสะดวก

จังหวัดราชบุรี ที่ได้ทำการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา วิจัยและเก็บข้อมูลในด้านต่างๆ ตลอดจนหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่เป้าหมาย

2. ออกแบบประเด็นการเก็บข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลผู้ศึกษาได้มีการลงไปเก็บข้อมูลที่สนามวิจัยด้วยตัวเอง

3. ออกแบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 1 แบบ แบ่งเป็น 2 ตอน ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้นำชุมชน คณะกรรมการในชุมชนและชาวบ้านในชุมชน และแบบสอบถาม จำนวน 1 แบบ แบ่งเป็น 2 ตอน ในการสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก

4. ดำเนินการเก็บข้อมูล (แบบสัมภาษณ์) และสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในหมู่บ้านทั้งผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านในหมู่บ้าน

5. ดำเนินการเก็บข้อมูล (แบบสอบถาม) นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก

6. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

7. ทำการประมวลวิเคราะห์ข้อมูล

8. สรุปผลและจัดทำข้อเสนอแนะ

3.1 การสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสัมภาษณ์ หรือแบบนำสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้กำหนดหัวข้อต่างๆ ที่ต้องการจะศึกษาและรวบรวมโดยใช้แบบการสัมภาษณ์เป็นลักษณะแบบคำถามปลายเปิด (Open-Ended Questions) โดยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและตอบคำถามด้วยตัวเองมีอิสระภาพภายใต้หัวข้อคำถามที่ได้กำหนด

การสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้ศึกษาได้มีการสร้างแบบสอบถามเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดโครงสร้างของแบบสอบถามและข้อความคำถามในแบบสอบถาม

3. นำร่างแบบสอบถามปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา

4. ทำการปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและได้มีการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. ทำการทดสอบแบบสอบถาม (Try out) กับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรในการศึกษาแต่มีคุณลักษณะที่ใกล้เคียงกัน จำนวน 30 ราย ซึ่งได้มีการทดลอง **pilot test** กับนักท่องเที่ยวน และได้มีข้อเสนอแนะในเรื่องของแบบสอบถามที่มากเกินไปทำให้รู้สึกเบื่อในการตอบคำถามจึงได้มีการปรับเปลี่ยนแบบสอบถามให้มีความกระชับและสั้นลง แล้วจึงนำมากำหนดค่าเพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) และค่าสัมฤทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าสัมฤทธิ์แอลฟา รวมเท่ากับ .9810 จึงสามารถสรุปได้ว่า แบบสอบถามมีความเชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาได้

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้มีการใช้เครื่องมือ 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 แบบสัมภาษณ์ (Interview Guides) เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับคนในชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งผู้ศึกษากำหนดหัวข้อรายการต่างๆที่ต้องการจะศึกษาและรวบรวม โดยใช้เครื่องมือแบบการสัมภาษณ์เป็นลักษณะของคำถามปลายเปิด (Open-Ended Question) โดยผู้ที่ถูกสัมภาษณ์มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและให้คำตอบด้วยตัวเองภายใต้หัวข้อคำถามที่ได้กำหนด ซึ่งการตั้งคำถามผู้ศึกษาได้ตั้งคำถามโดยการอิง แนวคิดทฤษฎี ดังนี้ ทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีการท่องเที่ยวชุมชน ทฤษฎีการประเมินศักยภาพพื้นที่ และทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยว โดยแบบสัมภาษณ์มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ของชุมชนที่จะจัดหาหรือตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งได้แบ่งเป็น 9 ด้าน ได้แก่

- ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแต่ละครั้ง
- ด้านกิจกรรมและเกษตรกรรม
- ด้านชุมชนเข้มแข็ง
- ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและใกล้เคียง
- ด้านการบริการโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน
- ด้านกิจกรรมภายในชุมชนที่จะนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว
- ด้านวิถีชีวิตของคนในชุมชน
- ด้านที่พัก
- ด้านการเดินทางและระบบการขนส่ง

แบบที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งในการตั้งคำถามนั้นผู้ศึกษาได้ตั้งคำถามโดยการอิงแนวคิดทฤษฎี ดังนี้ ทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีการท่องเที่ยวชุมชน ทฤษฎีการประเมินศักยภาพพื้นที่ และทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยว แบบสอบถามมี 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

ตอนที่ 2 สอบถามข้อมูลทั่วไปสำหรับความต้องการทั่วไปของนักท่องเที่ยวในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านดอนม่วง ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่เป็นข้อมูลทั่วไปในการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ เดินทางมาจากจังหวัดใด เคยมาจังหวัดพิษณุโลกหรือไม่ จุดประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว ชอบการท่องเที่ยวแบบใด งบประมาณในการท่องเที่ยว และทำนุรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวอื่นในจังหวัดพิษณุโลกหรือไม่

ส่วนที่เป็นการเรียงลำดับความต้องการรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนหรือการท่องเที่ยวชนบทที่นักท่องเที่ยวต้องการ แบ่งได้ 6 ด้าน ได้แก่

- ด้านที่พัก
- ด้านอาหาร
- ด้านด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ
- ด้านกิจกรรมภายในชุมชน
- ด้านอื่นๆ
- ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและใกล้เคียงที่

ท่านต้องการไป

ซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้ระบบการวัดโดยให้คะแนนเป็น 5 ระดับดังนี้

- 5 อยู่ในระดับความเป็นไปได้มากที่สุด
- 4 อยู่ในระดับความเป็นไปได้มาก
- 3 อยู่ในระดับความเป็นไปได้ปานกลาง
- 2 อยู่ในระดับความเป็นไปได้น้อย
- 1 อยู่ในระดับความเป็นไปได้น้อยที่สุด

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ซึ่งทำการศึกษาข้อมูล เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต (Observation) ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับบุคคลในชุมชน และการตรวจสอบสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน วิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งผลจากการสังเกตสามารถนำมาใช้วิเคราะห์ศักยภาพโดยแสดงผลร่วมกับการสัมภาษณ์ ในการนี้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง และเป็นประโยชน์ในการนำมาซึ่งรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถที่จะประเมินศักยภาพของพื้นที่และพัฒนาให้หมู่บ้านดอนม่วงเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้และการจัดบันทึกสอบถามเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน การสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึก (Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์เฉพาะเพียงคนเดียวถึงความรู้สึกหรือความคิดเห็นต่อหัวข้อหนึ่งๆโดยอาจใช้เวลาถึง 1 ชั่วโมงหรือมากกว่านั้นผู้สัมภาษณ์จะไม่มีเตรียมสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการเป็นระบบระเบียบนักแต่กระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีส่วนร่วมในหัวข้อนั้นๆ ข้อควรระวังคือผู้สัมภาษณ์ต้องพยายามหลีกเลี่ยงการชี้นำผู้ถูกสัมภาษณ์เพื่อป้องกันข้อมูลสรุปที่ไม่เที่ยงตรง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย สิ่งพิมพ์ วรรณกรรม ท้องถิ่น ข้อมูลของชุมชนที่ทำการศึกษ เอกสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จังหวัดพิษณุโลก) เอกสารที่ได้จากหน่วยงานราชการ วารสาร บทความที่เกี่ยวข้องและทางอินเทอร์เน็ต (Internet)

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 แบบ คือ

3.4.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาในประเด็นต่างๆ คือ อธิบายลักษณะของหมู่บ้านดอนม่วง ทั้งข้อมูลต่างๆ ศักยภาพพื้นที่และศักยภาพการบริหารจัดการของคณะกรรมการหมู่บ้าน อธิบายถึงแนวทางการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วง อธิบายถึงการมีส่วนร่วมของชาวบ้านหมู่บ้านดอนม่วง

3.4.2 การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์และจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผู้ศึกษาได้นำคำตอบจากการสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนและประธานกลุ่มต่างๆสรุปความจุดมุ่งหมายสำคัญ มีความเข้าใจปรากฏการณ์ในเชิงเหตุผลมากกว่าวิธีที่เป็นระบบ

ระเบียบและการวิเคราะห์ตัวแปรต่างๆโดยใช้ทักษะการสัมภาษณ์และการใช้ระยะเวลาวิเคราะห์ ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมผลที่ได้ผู้ศึกษานำมาประเมินผลร่วมกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและ เอกสารที่ผู้ศึกษารวบรวมจึงสามารถทราบถึงความเป็นไปได้ในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการ ท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม

3.4.3 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ผู้ศึกษาได้ใช้การวิเคราะห์หรือการแปลผลประมวลงานวิจัยเชิงสถิติ นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งจะนำไปสู่การแปรข้อมูลและการสรุปผล โดยใช้วิธีการการแจกแจง ทางสถิติ (Descriptive Statistics) กริมม์ อธิบายว่าการแจกแจงทางสถิติเป็นดรชนีทางสถิติที่ใช้ สรุปการกระจายตัว งานวิจัยชิ้นนี้ตัวแปรอิสระ คือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ สถานภาพครอบครัว รายได้ต่อครอบครัวและตัวแปรตาม คือลักษณะเฉพาะของการเดินทางท่องเที่ยวและการเลือกเพื่อ เข้าร่วมกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยผลจะถูกนำมาแสดงในรูปแบบของค่าเฉลี่ย การแจกแจงความถี่และการแจกแจงร้อยละ

การกำหนดค่าน้ำหนักของคำตอบด้านความสำคัญและความคาดหวัง ซึ่งคำตอบ

มากที่สุดหรือสำคัญที่สุด	กำหนดน้ำหนักเป็น	5
มากหรือสำคัญมาก	กำหนดน้ำหนักเป็น	4
ปานกลางหรือสำคัญปานกลาง	กำหนดน้ำหนักเป็น	3
น้อยหรือสำคัญน้อย	กำหนดน้ำหนักเป็น	2
ไม่คาดหวังหรือไม่สำคัญ	กำหนดน้ำหนักเป็น	1

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของข้อมูลด้านความสำคัญและความคาดหวัง กำหนด

ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00	หมายถึง มีความสำคัญ/ความคาดหวังมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20	หมายถึง มีความสำคัญ/ความคาดหวังมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40	หมายถึง มีความสำคัญ/ความคาดหวังปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60	หมายถึง มีความสำคัญ/ความคาดหวังน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80	หมายถึง ไม่มีความสำคัญ/ความคาดหวัง

3.5 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ประชากรในการศึกษา 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มต่างๆของชุมชนดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 21 คน คือ ประธานกลุ่มเลี้ยงหมูหลุม ประธานกลุ่มเลี้ยงวัว ประธานกลุ่มผักกระเฉดปลอดสารพิษ เกษตรกรตัวอย่างประธานกลุ่มการทำปุ๋ยชีวภาพ ประธานกลุ่มการทำพริกแกง ประธานกลุ่มการผลิตถ่านไร้ทาร์และน้ำส้มควันไม้ ประชาชนผู้รู้ในเรื่องการปลูกพืชสมุนไพร ประชาชนผู้รู้ในเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้ใหญ่บ้าน
2. กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 400 คน

3.6 ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

ชุมชนหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

3.7 การนำเสนอผลการศึกษา

ผู้ศึกษาได้มีการนำเสนอผลการศึกษาด้วยการพรรณนา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยการวิเคราะห์และอภิปราย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อให้ทราบถึงความเป็นไปได้ของลักษณะรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อหาข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการทำวิจัยมาพัฒนาทำให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนในหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ให้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้ โดยมีการศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของบุคคลในหมู่บ้าน จำนวน 21 คน และจากนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในเรื่องของการท่องเที่ยวชุมชนเป็นจำนวน 400 คน ได้ผลการศึกษาตามการประเมินที่เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นไปได้สามารถนำมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของลักษณะรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วงแบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

4.1 ประเมินรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์คนในชุมชน

การสำรวจศักยภาพของชุมชนสามารถแบ่งเป็น 9 ด้าน ดังนี้

- 4.1.1. ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแต่ละครั้ง
- 4.1.2. ด้านสิทธิกรรมและเกษตรกรรม
- 4.1.3. ด้านชุมชนเข้มแข็ง
- 4.1.4. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและใกล้เคียง
- 4.1.5. ด้านการบริการโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน
- 4.1.6. ด้านกิจกรรมภายในชุมชนที่จะนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว
- 4.1.7. ด้านวิถีชีวิตของคนในชุมชน
- 4.1.8. ด้านที่พัก
- 4.1.9. ด้านการเดินทางและระบบการขนส่ง

4.1.1 ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแต่ละครั้ง

จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนเรื่องความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแต่ละครั้ง พบว่า ชุมชนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 50-60 คน ดังเช่นที่คุณอารมณี ใจโอดประธานองค์การบริหารส่วนตำบลวังทองได้กล่าวไว้ คือ (สัมภาษณ์ เมื่อ วันที่ 25 กรกฎาคม 2551)

"ชุมชนหมู่บ้านดอนม่วงมีความสามารถในการตอบสนองนักท่องเที่ยวในเรื่องของการรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้งที่ต้องการเข้ามาชมวิถีชีวิตของชาวบ้าน นั้น ได้ 50 คนต่อ 1 ครั้ง"

นอกจากนั้นแล้วความคิดเห็นของคุณบุญตา ดอนทิพย์ไพร, ประธานกลุ่มเผาถ่านไร้ทาร์ ก็ได้กล่าวไปในทำนองเดียวกัน คือ (สัมภาษณ์ 5 กรกฎาคม 2551)

ลุงไม่มีความรู้หรอกในเรื่องของการท่องเที่ยวชุมชนอะไรนั้น แต่ชุมชนของเรามีการเยี่ยมชมงานหรือการศึกษาดูงานอยู่ก่อนแล้ว และถ้านำมาปรับเปลี่ยนหรือนำมาจัดให้มันเป็นรูปแบบ มันก็น่าจะดีเท่าที่รู้มา การท่องเที่ยวเป็นการช่วยให้เกิดรายได้ให้กับชุมชน ถ้าชุมชนของเรามีรูปแบบการท่องเที่ยวจริงก็สามารถรับนักท่องเที่ยวได้ถึง 50-60 คน

ปัจจุบันชุมชนดอนม่วงนั้นได้มีการเข้ามาศึกษาดูงานในเรื่องวิถีชีวิตพอเพียง ทฤษฎีเกษตรยั่งยืนและอื่นๆ นั้น คนในชุมชนต้องมีการต้อนรับคนที่เข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวน 50 – 60 คน หรือมากกว่านั้น แต่ในแต่ละครั้งไม่มีการค้างพักที่หมู่บ้านเนื่องจากยังไม่มีการจัดโปรแกรมที่ชัดเจน ดังนั้นจากการสัมภาษณ์นั้นจึงได้ข้อสรุปว่า เรื่องของการรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้งจึงควรที่จะมีจำนวน 50 คน เพื่อสะดวกในการต้อนรับทั้งเรื่องอาหารและที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว

4.1.2 ด้านกิจกรรมและเกษตรกรรม

ประชากรในหมู่บ้านดอนม่วงส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา เลี้ยงวัว และได้มีการจัดรวมกลุ่มกันทำพริกแกง กลุ่มปลูกผักกระเฉด กลุ่มเลี้ยงวัว แต่เดิมคนในหมู่บ้านดอนม่วงมีการใช้ชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ มีการทำไร่ ทำนา ปลูกผัก หาเลี้ยงชีพด้วยตนเองในชุมชน ลุงสุรินทร์ ศิริอ่อน เป็นเกษตรกรตัวอย่างในเรื่องการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้ให้สัมภาษณ์ (วันที่ 25 กรกฎาคม 2551) ในเรื่องของกิจกรรมเกษตรกรรม ที่เกี่ยวกับเรื่อง การนำเอาวัตถุดิบที่ได้ในการเกษตรมาปรุงอาหารหรือแม้แต่การให้ความรู้สาคิตในเรื่องเกี่ยวกับเกษตรต่างๆ ว่า

ในเรื่องของวัตถุดิบที่จะนำเอามาปรุงอาหาร ทางชุมชนของเรามีผักปลอดสารพิษที่นำมาปรุงเป็นอาหาร มีไก่ เป็ด สุกร โค ที่เลี้ยงเองในชุมชนสามารถนำมาปรุงอาหารได้ มีสมุนไพรที่นำเอามาผลิตสำหรับทานเป็นยา หรือผลิตเป็นน้ำสมุนไพรหรือเป็นยาสำหรับใช้ภายนอกได้ มีความพร้อมในเรื่องของการสาธิตวิธีการ

ปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษและสามารถนำข้าวที่ปลูกปลอดสารพิษมาปรุงอาหาร มีความพร้อมในเรื่องของการให้ความรู้หรือเยี่ยมชมเกี่ยวกับการทำนุ้หมัก/นุ้ชีวภาพ มีความพร้อมในเรื่องของการให้ความรู้หรือเยี่ยมชมเกี่ยวกับการทำถ่านไร้ทาร์และ น้ำส้มควันไม้ มีความพร้อมในเรื่องของการให้ความรู้หรือเยี่ยมชมเกี่ยวกับการจักสาน มีความพร้อมในเรื่องของการให้ความรู้หรือเยี่ยมชมเกี่ยวกับการทำนุ้หมัก/นุ้ชีวภาพ มีความพร้อมในเรื่องของการให้ความรู้หรือเยี่ยมชมเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานและ เกษตรทฤษฎีใหม่ มีความพร้อมในเรื่องของการให้ความรู้หรือเยี่ยมชมเกี่ยวกับการ เลี้ยงหมูหลุมและมีสินค้าขึ้นชื่อ คือ น้ำพริกแกงสามารถนำมาจัดจำหน่ายเป็นของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว/เยี่ยมชมชุมชนได้

ทางด้านนายสมฤทธิ์ จันทรคัม, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (สัมภาษณ์วันที่ 25 กรกฎาคม 2551) ให้ความคิดว่า

ชุมชนมีความพร้อมในเรื่องของการให้บริการด้านอาหารการกิน สำหรับนักท่องเที่ยวเพราะชุมชนบ้านดอนม่วงมีจุดเด่นในเรื่องของการใช้ชีวิตพอเพียงมีการผลิตนุ้ชีวภาพใช้เองเราก็จะได้พืชผัก ข้าว ที่ปลอดสารพิษและทุกบ้านมีการทำไร้ทำนาอยู่แล้วจึงคิดว่าถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านการต้อนรับในเรื่องอาหารที่มาจากผักปลอดสารพิษจึงเป็นสิ่งที่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

ความคิดเห็นของคุณอารมณั้ใจเอด, ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง (สัมภาษณ์วันที่ 26 กรกฎาคม 2551) ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องของการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมเกษตรกรรมที่สำคัญว่า

ชาวบ้านที่นี้มีความสามัคคี เป็นชุมชนที่เข้มแข็งมากจึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ กลุ่มผักกะเดดปลอดสารพิษ กลุ่มพริกแกง กลุ่มการเลี้ยงหมูหลุม กลุ่มเลี้ยงวัวตามธรรมชาติ เป็นต้น จึงไม่น่าเป็นห่วงในเรื่องของการต้อนรับเรื่องอาหารและการให้ความรู้ในทุกๆ เรื่องที่นักท่องเที่ยวต้องการทราบ

ดังนั้นในเรื่องของกิจกรรมเกษตรกรรมที่นำมาปรุงอาหารเพื่อบริการนักท่องเที่ยวรวมไปถึงวิทยากรที่มีความรู้ในเรื่องของกิจกรรมเกษตรกรรมที่จะให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว นั้นทางชุมชนดอนม่วงมีความพร้อมในเรื่องนี้และสามารถที่จะจัดเตรียมให้เพียงพอแก่นักท่องเที่ยวได้

4.1.3 ด้านชุมชนเข้มแข็ง

หมู่บ้านดอนม่วงเป็นหมู่บ้านที่มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและการบริการ ทั้งด้านการผลิต การบริโภคและการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา คือ ส่วนร่วมในการคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันรับผลประโยชน์

รากฐานความสามารถที่มีอยู่ จากการใช้ทุนของชุมชนนั้นคือ ทุนทางสังคม เช่น วิธีการผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน โรงเรียน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ การคมนาคมขนส่ง โดยสมาชิกในชุมชนจะเป็นผู้ที่ตัดสินใจเองว่า จะผลิตอะไรบ้าง ผลิตอย่างไร ใช้อะไรในการผลิต และจะแบ่งผลประโยชน์กันอย่างไร โดยอาศัยตามศักยภาพของทุนประเภทต่างๆ ที่ในชุมชนมีอยู่ นั่นคือ ชุมชนคิดเอง ทำเอง และได้เอง โดยลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะที่สำคัญของคำว่าเศรษฐกิจชุมชน นั่นคือ จะเริ่มจากครอบครัวเป็นผู้ผลิต แรงงานสมาชิกในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ ความพอเพียงจึงเริ่มต้นขึ้น ความพึ่งตนเองพึ่งแรงงานในครอบครัว พึ่งทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่น และการพึ่งคนในชุมชน และหากเกิดการซื้อขาย ก็จะขายกันในชุมชน ขยายไปตลาดภูมิภาค ตลาดภายในประเทศต่อไป ซึ่งการทำให้เป็นเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงนั้นจะต้องมีการฝังตัวอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมที่นำไปสู่ดัชนีแห่งความสุขต่อไป

นางอุบล ใจโอดผู้ใหญ่บ้านได้กล่าวถึงประวัติของหมู่บ้านดอนม่วงและที่มาของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง วัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง ของชุมชนหมู่บ้านดอนม่วง (สัมภาษณ์ 25 กรกฎาคม 2551) ว่า

หมู่บ้านดอนม่วง มีวัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง เนื่องจากคนในหมู่บ้านดอนม่วงส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่มาจากทางจังหวัดราชบุรี มีการจับจองที่ดินทำกินเป็นของตนเองและบางส่วนเป็นที่ดินมรดกของตระกูล แต่เดิมคนในหมู่บ้านดอนม่วงมีการใช้ชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ มีการทำไร่ ทำนา ปลูกผัก หาเลี้ยงชีพด้วยตนเองและมีการเก็บออม มาตั้งแต่อดีตแต่ในปัจจุบันคนในหมู่บ้านที่มีการชีวิตที่พอเพียงก็เริ่มที่จะใช้ชีวิตที่แตกต่างออกไปนั่นคือการออกไปทำงานนอกหมู่บ้านบ้าง การกู้หนี้ยืมลงทุนประกอบอาชีพบ้าง การกู้หนี้ยืมเพื่อส่งบุตรหลานเรียนต่อบ้าง จึงทำให้ทุกครอบครัวเป็นหนี้เป็นสินมากขึ้นตามลำดับ การเป็นหนี้ของคนในหมู่บ้านจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้คนในหมู่บ้านต้องมีความขยัน อดทนและอดออม คนในหมู่บ้านจึงได้มีการรวมตัวกันขึ้นเพื่อที่จะหาทางแก้ไขปัญหานี้อย่างยั่งยืน จึงได้มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้ามาให้ความรู้กับคนในหมู่บ้าน เพราะแนวคิดนี้เป็นแนวทางที่ทำให้ทุกคนใช้ชีวิตที่เรียบง่ายแบบพอเพียง มีการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นของครอบครัว สร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวและชุมชนโดยภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีมาแต่เดิม ผู้นำของหมู่บ้านจึงเริ่มที่จะออกเผยแพร่ความรู้ให้แต่ละครอบครัวได้นำไปปฏิบัติ ซึ่งใช้เวลาไม่นานนักทุกครอบครัวในหมู่บ้านดอนม่วงก็ได้มีการปฏิบัติตามอย่างจริงจังจนหนี้สินที่เคยมีก็ลดลงและมีความสุขกันทุกครอบครัว หมู่บ้านดอนม่วงจึงได้รางวัลหมู่บ้านเข้มแข็ง ติดอันดับ 1 ใน 12 ของประเทศ จากการใช้ชีวิตแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำรินี้

ประชากรในหมู่บ้านดอนม่วงส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา เลี้ยงวัว และได้มีการจัดรวมกลุ่มกันทำพริกแกง กลุ่มปลูกผักกระเฉด กลุ่มเลี้ยงวัว ซึ่งการรวมกลุ่มกันในลักษณะนี้เป็นการจัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็ง เป็นการรวมกลุ่มกันเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัด โดยมีการจัดตั้งหัวหน้ากลุ่มเป็นคนแนะนำคอยให้คำปรึกษาซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่หมู่บ้านดอนม่วงได้เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่อีกด้วย ไม่เพียงแต่จะมีเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด ทฤษฎีการเกษตรแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ ชุมชนบ้านดอนม่วงยังมีประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่น่าสนใจ หลายประเพณีด้วยกัน นั่นคือ ประเพณีขึ้นครูแคน พิธีรดน้ำดำหัว พิธีทำบุญกลางบ้าน ประเพณีเหล่านี้เป็นประเพณีที่คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน จนเป็นขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติ การที่ชุมชนบ้านดอนม่วง มีความเข้มแข็ง มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีการน้อมรับเอาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมาปฏิบัติจนได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดตั้งกลุ่มการประกอบอาชีพ มีข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินชีวิต ทำให้ชุมชนดอนม่วงอยู่กันอย่างมีความสุขนั้น ย่อมส่งผลให้มีการพัฒนาและดำเนินการจัดทำรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดขึ้น เนื่องจากการยอมรับการพัฒนาในด้านต่างๆที่เข้ามาถึงชุมชน เป็นการตัดสินใจที่เกิดขึ้นร่วมกันของคนในชุมชน มีการศึกษาร่วมกันถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนเพราะผลที่ได้นั้นชุมชนทราบดีว่าชุมชนเป็นฝ่ายที่ได้รับผลกระทบนั้น ซึ่งการจัดทำรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านดอนม่วงนั้นต้องมีการจัดทำและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่เหมาะสมนั้น ต้องมีการดำเนินแบบค่อยเป็นค่อยไป คือ ประชากรในชุมชนต้องได้มีการศึกษาถึงผลดีและผลเสียซึ่งจะต้องมีการปรึกษาหารือร่วมกัน ปรับตัวและเกิดกระบวนการเรียนรู้จากการศึกษากิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในชุมชน ดังนั้นการที่ชุมชนดอนม่วงมีการเปิดรับสิ่งใหม่ๆที่เข้ามาทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และคนในชุมชน จึงถือได้ว่า ชุมชนบ้านดอนม่วงมีความเข้มแข็งและความเข้มแข็งของคนในชุมชนจะเป็นการป้องกันผลกระทบทางด้านเสียที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว เช่น ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับคนในชุมชน วิถีชีวิตที่จะเปลี่ยนไป สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เป็นต้น

ความคิดเห็นของลุงสุรินทร์ ศิริอ่อน (สัมภาษณ์ วันที่ 30 กรกฎาคม 2551)

ได้กล่าวถึงการใช้แบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนได้กล่าวว่า

ในสมัยก่อนชาวบ้านได้มีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อนและไม่ฟุ่มเฟือย มีการทำนาปลูกผักกินไปตามเรื่อง จนกระทั่งมาถึงปัจจุบันคนในชุมชนก็ยังใช้ชีวิตแบบเดิมแต่มีความแตกต่างกันไปจากเดิมคือ การเลือกที่จะใช้ชีวิตของตนเองมากขึ้น มีการกู้เงินมาเพื่อการลงทุน เช่น การลงทุนเลี้ยงไก่พื้นบ้าน แต่ได้รับความเสียหายเนื่องจากใช้หวัดนกระบาด จึงทำให้คนในชุมชนเป็นหนี้มากขึ้นตามลำดับ การมีหนี้จึงเป็น

ตัวกระตุ้นให้คนในชุมชนต้องขยันและเป็นแรงผลักดันทำให้คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกัน เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืนจึงได้มีการนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของในหลวงเข้ามาใช้ในหมู่บ้านเพราะแนวความคิดของโครงการนี้เป็นแนวทางให้ทุกคนใช้ชีวิตพอเพียง หมายความว่า ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นให้กับครอบครัว สร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวและชุมชนโดยภูมิปัญญาของชาวบ้าน จึงได้มีการเผยแพร่ความรู้ของโครงการนี้ให้คนในชุมชนรับทราบและนำไปปฏิบัติไม่นานนักทุกคนในชุมชนจึงนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังจึงได้ลดหนี้สินและมีความสุขเพิ่มขึ้นตามลำดับ

ชาวบ้านมีความคาดหวังในเรื่องรายได้ที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ประธานกลุ่มพันธุ์ข้าวชุมชนดอนม่วงมีทัศนคติว่า

ถ้าดอนม่วงมีรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเกิดขึ้นจริงเราควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการประชุมชี้แจงเหตุผลวัตถุประสงค์และที่สำคัญต้องมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจนส่วนผลตอบแทนที่ได้กลับมาดูเห็นว่าเราได้ผลตอบแทน 2 ทาง คือ หนึ่งรายได้เสริมที่เข้ามาและสิ่งที่สำคัญอันดับสองคือชาวบ้านได้เกิดการเรียนรู้จากรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนั่นคือการได้แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้มาเยือนและชาวบ้านเพราะที่ผ่านมาจะมีคนเข้ามาดูงานส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้เราสามารถนำความรู้จากบุคคลเหล่านี้มาทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชนได้ (รัตน พิเศษพูน, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2551)

4.1.4 ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและใกล้เคียง

หมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นหมู่บ้านที่ห่างจากตัวเมืองพิษณุโลกเป็นระยะทาง 10 กิโลเมตร มีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีจำนวนพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 5,000 ไร่ มีแหล่งน้ำที่เป็นธรรมชาติหลายแห่ง ได้แก่ บึงหนองแหวน คลองเสือลากหาง หลองตะพุ่ม มีจำนวนประชากรทั้งหมด 464 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 122 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 90 ของครัวเรือนทั้งหมด พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ข้าว ผักสวนครัว เช่น ผักกระเฉด พริก เป็นต้น ชุมชนหมู่บ้านดอนม่วงเป็นที่ราบลุ่มส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,500 ไร่ ตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดพิษณุโลก 10 กิโลเมตร มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติหลายแห่ง หมู่บ้านดอนม่วงมีลักษณะเด่นคือ ได้รางวัลยกย่องเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงติดลำดับ 1 ใน 75 จังหวัดในการประกวด ปี 2550 มีวัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งซึ่งได้รับรางวัลหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง ติดอันดับ 1 ใน 12 ของประเทศ(จากสรุปโครงการค่ายเรียนรู้คู่คุณธรรม นำชีวิตพอเพียง ปี 2550) ทำให้ชุมชนมีชื่อเสียงบุคคลทั่วไปอยากที่จะเข้ามาศึกษาดูงาน ทั้งยังมีความเป็นไปได้ในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน

หมู่บ้านดอนม่วงมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจที่อยู่ภายในชุมชน นั้นคือ บึงราชนก ที่ตอนนี้กำลังมีโครงการก่อสร้างเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง เช่น โครงการเขื่อนแควน้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ น้ำตกต่างๆ เช่น น้ำตกชาติตระการ น้ำตกภูสอยดาว น้ำตกปอย น้ำตกแก่งสอยดาว เป็นต้น วัดวาอารามที่สำคัญและมีชื่อเสียง ได้แก่ วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดราชบูรณะ วัดนางพญา สถานที่ท่องเที่ยวทั้งหมดที่กล่าวมานั้นสามารถเดินทางไปได้สะดวกทุกสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นเที่ยวชมน้ำตก เที่ยวชมเขื่อนแควน้อย ไหว้พระ ชุมชนของเรายังมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนกระทั่งมีการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดี คนในชุมชนมีความสนใจในเรื่องต้องการความรู้และการอบรมเพิ่มเติมในเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน (สงวนจินดา, สัมภาษณ์ 5 กรกฎาคม 2551)

ในเรื่องของทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวทั้งในหมู่บ้านและใกล้เคียงนั้น นายบุญตา ดอนตาทิพย์, ประธานกลุ่มเผาถ่านไร่หาร์ (สัมภาษณ์วันที่ 24 กรกฎาคม 2551) มีความคิดเห็นว่า

จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวหลายหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็น สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นวัดมีพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่คนต่างก็มากราบไหว้เป็นประจำเมื่อมาถึงพิษณุโลกนั้นคือ พระพุทธชินราชหรือหลวงพ่อใหญ่ของเรานั้นเอง ตอนนี้ได้ข่าวว่าทางจังหวัดได้มีการพัฒนาเขื่อนแควน้อยให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีก จึงไม่ต้องกลัวว่าเมื่อมาจังหวัดพิษณุโลกแล้วจะไม่ได้เที่ยว และถ้าหมู่บ้านดอนม่วงจัดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนขึ้นนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวก็จะเดินทางสะดวกถ้าจะไปเที่ยวตามสถานที่ต่างๆของพิษณุโลก

ดังนั้นสถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นทั้งในหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียงที่สามารถเดินทางไปได้สะดวกของหมู่บ้านดอนม่วงนั้นมีมากมาย ดังเช่น บึงราชนก โครงการเขื่อนแควน้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อุทยานภูสอยดาว น้ำตกภูสอยดาว น้ำตกชาติตระการ ลานป่าสนลำน้ำเข็ก (ลองแก่ง) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดนางพญา วัดราชบูรณะ วัดอรัญญิก วัดเจติยยอดทอง ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระราชวังจันทร์ พิพิธภัณฑสถานบ้านจำสืบเอกทวี ในสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางจากชุมชนบ้านดอนม่วงได้สะดวกใช้เวลาเดินทางไม่นานนักและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจและสวยงาม

4.1.5 ด้านการบริการโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน

ภูมิปัญญาชาวบ้านของหมู่บ้านดอนม่วงที่น่าสนใจมีหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการนวดแผนโบราณเพื่อรักษาโรค การนวดแผนไทยเพื่อผ่อนคลาย การนวดลูกประคบจาก

สมุนไพรมีการปลูกไว้ในหมู่บ้าน หัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น ซึ่งที่กล่าวมาเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาเพื่อสืบทอดไม่ให้สูญหายไป

ความคิดเห็นที่มีลักษณะคล้ายกันของนายสมศักดิ์ พุทษา, (สัมภาษณ์ 5 กรกฎาคม 2551) ได้กล่าวถึงการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านว่า

ในชุมชนบ้านดอนม่วงมีบริการนวดแผนโบราณเพื่อรักษาโรคและบริการนวดแผนไทยเพื่อผ่อนคลายทั้งยังมีการให้ความรู้เรื่องนวดแผนโบราณโดยผู้รู้ในหมู่บ้าน ในชุมชนได้มีการปลูกพืชสมุนไพรและนำเอาพืชสมุนไพรมาใช้ในการนวดแผนไทย

ในการบริการทางด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชนนั้น สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้เพียงพอ ในทางกลับกันนายพิน เลิศเสมอ, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (สัมภาษณ์ วันที่ 26 กรกฎาคม 2551) กล่าวว่า

เรื่องของภูมิปัญญาในหมู่บ้านมีเยอะ เรื่องการนำเอาสมุนไพรมานวดเพื่อสุขภาพ ทำลูกประคบ หรือเรื่องการจัดสวน แต่ยังมีเรื่องที่น่าสนใจคือเรื่องของการดำรงคงอยู่ของวิชาที่มีเพราะคนที่ให้ความรู้ไม่ว่าจะเป็นหมอชาวบ้าน หรือเป็นผู้ที่รู้เรื่องจักสานต่างก็สูงวัยหมดแล้วเด็กสมัยใหม่ก็ออกไปเรียนหนังสือหรือไปทำงานนอกหมู่บ้าน ไม่มีใครคิดที่จะสืบทอดนี่ก็เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอีกเรื่องหนึ่ง” ทางด้านของนางสาวประทุม หอมสุข (สัมภาษณ์วันที่ 26 กรกฎาคม 2551) ได้มีความคิดเห็นในเรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า “เรื่องของภูมิปัญญาในหมู่บ้านจะว่าไปแล้วก็มีมากแต่จะขาดในเรื่องของผู้ที่สืบทอดความรู้ต่างๆจึงเป็นห่วงในเรื่องภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายไปกับประชาชนผู้รู้เพราะผู้ที่สามารถถ่ายทอดให้ก็แก่แล้วจึงเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงมาก

จากการสัมภาษณ์จึงสามารถสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาของบ้านดอนม่วงมีเช่น การนวดแผนโบราณ นวดเพื่อรักษาโรค การนำเอาสมุนไพรมานวดมาเป็นยารักษาโรค การนำเอาสมุนไพรมานวดเป็นลูกประคบนวดเพื่อรักษาโรคหรือนวดเพื่อผ่อนคลาย เรื่องหัตถกรรมจักสาน ชุมชนบ้านดอนม่วงมีความพร้อมในเรื่องการให้บริการหรือการให้ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชนซึ่งสามารถให้บริการกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ

4.1.6 ด้านกิจกรรมภายในชุมชนที่จะนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว

นายสมฤทธิ์ จันทร์คุ้ม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (สัมภาษณ์ 6 กรกฎาคม 2551) ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนว่า

เมื่อหมู่บ้านดอนม่วงได้เกิดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนขึ้นนั้น ควรที่จะมีการสร้างหรือจัดกิจกรรมใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการนำชมวิถีชีวิตที่น่าสนใจโดยการนำเสนอในเรื่องของการเสนอความคิดใหม่ๆ เช่น การปั่นจักรยานชม

หมู่บ้านในเวลาเย็น จึงควรที่จะมีการประชุมกันเพื่อเพิ่มกิจกรรมใหม่ๆให้เป็นที่น่าสนใจ
แก่ผู้เข้ามาเยี่ยมชม

นางอุบล ใจโอด, ผู้ใหญ่บ้าน (สัมภาษณ์วันที่ 25 กรกฎาคม 2551) ได้
กล่าวถึงเรื่องของการจัดกิจกรรมใหม่ๆของหมู่บ้านตอนม่วงว่า

เรื่องการจัดกิจกรรมใหม่ๆ ที่จะนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามา
เที่ยวในหมู่บ้านนอกเหนือจากการที่จะเข้ามาทดลองใช้ชีวิตชนบท การที่จะได้ความรู้ใน
เรื่องภูมิปัญญาต่างๆ หรือแม้กระทั่งเรื่องของการปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ของ
ชุมชนที่น่าสนใจนั้น การที่คนในชุมชนจะสร้างหรือคิดกิจกรรมเสริมนั้นก็ต้องเป็นเรื่อง
ของความพร้อมของชุมชนก่อนเพราะตอนนี้ชุมชนยังไม่ทราบรายละเอียดในเรื่องของ
การท่องเที่ยวชุมชนดังนั้นผู้ใหญ่คิดว่าถ้าเกิดเป็นรูปแบบแล้วก็จะมีการจัดอบรมให้
ความรู้กับชาวบ้านต่อไปว่ากิจกรรมใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้นนั้นเป็นอย่างไรและทำอย่างไรไม่
กระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนที่มีอยู่

สรุปได้ว่าชุมชนบ้านดอนม่วงมีความพร้อมในเรื่องการสรรสร้างกิจกรรม
ใหม่ๆสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีวิถีชีวิตที่
น่าสนใจและควรที่จะถ่ายทอดสู่คนภายนอกชุมชนให้ได้รับรู้ ทั้งยังมีความพร้อมในการจัดรูปแบบ
กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม รวมกระทั่งถึงการ
ให้บริการสาธารณสุขเพียงพอแก่ความต้องการของนักท่องเที่ยว

4.1.7 วิถีชีวิตของคนในชุมชน

ความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีในเรื่องของวิถีชีวิตของคนในชุมชนดังเช่น
นายทรัพย์ เพิ่มพูน, ประธานกลุ่มเลี้ยงวัว ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องวิถีชีวิตของคนในชุมชนว่า
(สัมภาษณ์ 5 กรกฎาคม 2551)

ลุงคิดว่า ชุมชนบ้านดอนม่วงสามารถที่จะพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยว
ได้นะ เพราะบ้านดอนม่วงมีวัฒนธรรมและประเพณีที่น่าสนใจ ประเพณีขึ้นครูแคนตาม
คนรุ่นใหม่ไม่มีใครรู้จักหรอก ทั้งเรื่องการทำบุญกลางบ้าน วันสำคัญทางศาสนาก็มีการ
ทำบุญตักบาตรกัน ถ้ามีการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้เป็นแบบเป็นแผน ควรที่จะมีการ
นำเอาประเพณีวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่บรรจุเข้าไปในกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยเพื่อเป็น
การรักษาประเพณีนั้นๆไว้ อะไรที่ไม่เป็นระเบียบก็เป็นระเบียบเป็นแบบเป็นแผนมากขึ้น
เพราะเวลาที่คนมาดูงานก็จะบ่นว่าเวลาไม่พอข้างยังไม่ได้ดูตรงนั้นตรงนี้ถ้ามีรูปแบบก็
จะทำให้เวลาพอเพราะไอ้เรื่องที่พักอาหารการกินชุมชนเราพร้อมให้บริการอยู่แล้วมันก็
น่าจะดี ที่สำคัญทำให้ชาวบ้านเกิดรายได้เสริมด้วย

นายบัญญัติษฐ์ ฤทธิแก้ว, (สัมภาษณ์วันที่ 24 กรกฎาคม 2551) กล่าวถึงเรื่อง
ของวิถีชีวิตได้อย่างน่าสนใจว่า

วิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นวิถีชีวิตที่เป็นชนบทและน่าสนใจเพราะ
เป็นหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและยังได้รางวัลหมู่บ้านเข้มแข็งอีก
ด้วย ชุมชนมีวิถีชีวิตที่น่าสนใจทั้งยังมีประเพณีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นที่น่าสนใจ พิธี
ขึ้นครูแคนถือว่าเป็นวิถีชีวิตที่น่าสนใจและน่าที่จะอนุรักษ์ไว้ พิธีขึ้นครูแคนจะจัดในวันที่
15 เมษายนของทุกปี จัดขึ้นเพื่อระลึกถึงคุณงามความดีที่ครูอาจารย์ได้ถ่ายทอดศิลปะ
ทางดนตรีและเป็นการกลับมาเพื่อระลึกถึงครูให้รู้ว่าศิษย์ยังเคารพและนับถือครูอยู่ จะมี
ศิษย์ที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นกลับมาช่วยพิธีโดยมิได้นัดหมายและจะมีการร่วมบรรเลงเพลง
ต่างๆให้เกิดความสนุกสนาน ลักษณะเหมือนการไหว้ครูแต่จะมีเครื่อง เช่น หัวหมู ไก่
ต้ม สุรา จะมีการนำเอาเครื่องดนตรีต่างๆมาเจิมเพื่อความเป็นสิริมงคล

สรุปได้ว่าชุมชนบ้านดอนม่วงมีความพร้อมในเรื่องของการที่ให้นักท่องเที่ยว
เข้าไปเที่ยวชมวิถีชีวิตของชุมชนที่น่าสนใจทั้งยังสามารถจัดกิจกรรมการแสดงประเพณีวัฒนธรรม
ท้องถิ่นที่สำคัญ เช่น พิธีขึ้นครูแคน พิธีทำบุญกลางบ้าน เพื่อให้นักท่องเที่ยวชม/เรียนรู้ได้ทั้งนี้ยัง
สามารถจัดกิจกรรมที่สำคัญทางศาสนาในวันที่มีกิจกรรมทางศาสนาได้

4.1.8 ที่พัก

นางอุบล ใจโอดผู้ใหญ่บ้าน (สัมภาษณ์ 25 กรกฎาคม 2551) ได้กล่าวว่า
มีผู้ที่ต้องการศึกษาดูงานเข้ามาดูงานแต่มีอุปสรรคว่าชาวบ้านให้การ
ต้อนรับไม่เต็มที่นั่นคือการไม่มีที่นอนให้กับผู้ที่เข้ามาดูงาน เวลาไม่เพียงพอ โดยที่
ผู้ใหญ่ต้องการรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวและยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วย ดังนั้นถ้ามีการจัดรูปแบบและ
กิจกรรมการท่องเที่ยวก็จะมีการปรับปรุงที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มผู้มาดูงานให้
เพียงพอ สะอาด ปลอดภัย สะดวกสบายได้

นางบุญเรือง แพงทอง (สัมภาษณ์วันที่ 25 กรกฎาคม 2551) กล่าวถึงเรื่อง
ที่พักว่า

ชนบทมันก็คือชนบทมีบรรยากาศที่เป็นชนบทเครื่องอำนวยความสะดวก
สะดวกต่างๆ พวกเครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องปรับอากาศ หมู่บ้านเราบางบ้านก็มีแต่ถ้า
นักท่องเที่ยวเข้ามาพักเราก็อยากที่จะให้เขาได้รับอากาศหรือบรรยากาศที่เป็นชนบท
จริงๆจะได้รับรู้ถึงวิถีชีวิตชนบทจริงๆ ไม่ใช่ชมก็ได้แต่สิ่งที่เป็นเหมือนอยู่ที่บ้าน

นายละม่อม ศรีตั้ง (สัมภาษณ์วันที่ 25 กรกฎาคม 2551) กล่าวว่า

ชุมชนเราสามารถที่จัดหาที่พักให้เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านได้ ที่พักที่มีก็สะอาดถูกสุขลักษณะ มีสุขาที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ทั้งยังมีความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวได้ โดยไม่ต้องสร้างใหม่ ซึ่งทุกคนในหมู่บ้านก็พร้อมที่จะให้บริการ

สรุปได้ว่าชุมชนบ้านดอนม่วงมีความพร้อมที่สามารถจัดหาที่พักได้เพียงพอ กับความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่พักที่สามารถจัดหานั้น สะอาด ถูกสุขอนามัย สะดวกสบาย ปลอดภัย มีการสร้างบรรยากาศโดยรอบที่พักให้น่าอยู่ สามารถจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวในที่พัก เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า ชุมชนสามารถจัดหาสุขาที่สะอาดถูกสุขอนามัยไว้บริการ ให้กับนักท่องเที่ยวได้

4.1.9 การเดินทาง / ระบบขนส่ง

อารมณ์ ใจโอดประธานองค์การบริหารส่วนตำบลวังทองได้กล่าวถึงการตอบสนองสำหรับนักท่องเที่ยวว่า (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 25 กรกฎาคม 2551)

ชุมชนหมู่บ้านดอนม่วงมีความสามารถในการตอบสนองนักท่องเที่ยวในเรื่องของการรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้งที่ต้องการเข้ามาชมวิถีชีวิตของชาวบ้านนั้น ได้ 50 คนต่อ 1 ครั้ง และคนในชุมชนยังมีกิจกรรม การเรียนรู้ ประเพณีวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านความพร้อมในด้านที่พัก ความพร้อมในเรื่องของวิทยากร การให้ความรู้หรือการนำชมสถานที่ต่างๆ และการเดินทางไปเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง ยังมีความสะดวกสบาย เนื่องจากคนในชุมชนมีความเข้มแข็งและทำงานกันเป็นทีมมีความเข้าอกเข้าใจกันจึงความสามัคคีกันเมื่อต้องการกิจกรรมหรือรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนจึงเป็นเรื่องที่ชุมชนต้องการและสามารถทำได้ ดังนั้นการที่ชาวบ้านต้องการรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวและไม่เป็นการรบกวนประเพณีและพิธีกรรมของชุมชน ได้ระยะเวลาที่เหมาะสมที่ชุมชนต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้เวลาในการเรียนรู้และท่องเที่ยวภายในชุมชน มีความพร้อมในเรื่องของอาหาร ที่พัก และผู้ให้ความรู้(มัคคุเทศก์ชาวบ้าน) ในการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวทั้งจำนวนและคุณภาพที่พอดีกับนักท่องเที่ยว การเดินทางเข้าออกหมู่บ้านก็มีป้ายบอกทางชัดเจน มีบริการรถโดยสารประจำทางที่สะดวกสบาย

ความคิดเห็นของนางสาวพุดซ้อน เพิ่มพูล (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 25 กรกฎาคม 2551) กล่าวถึงเรื่องของการเดินทางและการขนส่งในหมู่บ้านดอนม่วงว่า

การเดินทางเข้าออกหมู่บ้านสะดวกมีทางเข้าถึงหมู่บ้านทางดีไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ ปากทางเข้าหมู่บ้านก็มีป้ายบอกว่าเข้าหมู่บ้านดอนม่วง และยังมีความคิดเห็นของนายแก้ว เย็นเยือก (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 25 กรกฎาคม 2551) ในเรื่องเดียวกันว่า การเดินทางเข้าหมู่บ้านสมัยนี้สะดวกแล้วไม่เหมือนสมัยก่อนที่ถนนหนทางยังไม่สะดวกสบาย รถประจำทางก็ยังไม่แม้แต่สมัยนี้มีรถโดยสารเข้าออกมีถนนที่ลาดยางที่ดีแล้วนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามา ก็จะได้สะดวกๆ นะ

สรุปได้ว่าเรื่องการเดินทาง / ระบบขนส่งภายในหมู่บ้านหมู่บ้านดอนม่วงมีความพร้อมในเรื่องของความสะดวกสบายในการเดินทางเข้าออกหมู่บ้าน มีการให้บริการป้ายบอกทางที่ชัดเจน มีรถโดยสารประจำทางเข้าออกหมู่บ้าน หมู่บ้านดอนม่วงสามารถที่จะพัฒนาการเดินทางให้สะดวกสบายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวได้

นอกจากนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมีความเห็นในเรื่องของการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวว่า ถ้ามีรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ก็จะมีกลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มศึกษาดูงานเพิ่มขึ้น คนทั่วไปก็จะรู้จักหมู่บ้านดอนม่วง ชาวบ้านสามารถสร้างอาชีพเสริมในเรื่องของของที่ระลึก หรือการทำให้อาหารของกินเป็นที่พัก เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ชาวบ้านพร้อมให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเต็มความสามารถซึ่งมีความสอดคล้องกับทัศนคติของผู้นำชุมชนที่เห็นว่า ควรที่จะมีการจัดกิจกรรมหรือรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านดอนม่วงให้มีความชัดเจนเพราะภายในชุมชนและบริเวณรอบชุมชนมีทรัพยากรและกิจกรรมที่เอื้ออำนวยต่อการรองรับด้านการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายโดยที่หน่วยงานของรัฐต้องมาช่วยผลักดันนโยบายที่เกี่ยวข้องด้วย

ในอดีตจนถึงปัจจุบันกิจกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านดอนม่วงยังไม่เป็นรูปแบบที่ชัดเจนผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มของผู้ศึกษาดูงานโดยที่ไม่ได้เข้ามาเยือนหมู่บ้านดอนม่วงเพื่อการท่องเที่ยวแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความต้องการรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน จึงทำให้เกิดแนวคิดร่วมกันว่าถ้าหมู่บ้านดอนม่วงมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชัดเจนจะทำให้เกิดการพัฒนาด้านไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาคน นั่นคือ การพัฒนาทักษะการต้อนรับที่จากเดิมมีอยู่แล้วก็จะพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาด้านที่พักอาศัยสำหรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาการประกอบอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาการผลิตวัตถุดิบที่ใช้สำหรับปรุงอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาภาคเกษตรที่ท้องถิ่นไว้สำหรับให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น กลุ่มผู้นำชุมชนนำการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาแลกเปลี่ยนกับกลุ่มคนภายนอกสิ่งที่เกิดขึ้นทุกกระบวนการเป็นการเรียนรู้ที่ดีต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการพัฒนาให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้

จากการประเมินศักยภาพของหมู่บ้านดอนม่วง ในการจัดรูปแบบและ กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนบ้านดอนม่วง มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชนบทอย่างยั่งยืนได้ โดย หมู่บ้านดอนม่วงมีปัจจัยที่สำคัญ คือ ชุมชนหมู่บ้านดอนม่วงมีลักษณะเด่นที่ถือได้ว่าเป็นจุดแข็ง (Strength) นั่นคือ การที่หมู่บ้านดอนม่วงได้รับรางวัลเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ เป็น หมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง จนทำให้มีชุมชนอื่นเข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก หมู่บ้านดอนม่วงมี สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจที่อยู่ภายในชุมชน นั่นคือ บึงราชนก ทั้งยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอยู่ ใกล้เคียง เช่น โครงการเขื่อนแควน้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ น้ำตกต่างๆ เช่น น้ำตกชาติตระการ น้ำตกกุสอยดาว น้ำตกปอย น้ำตกแก่งสอยดาว เป็นต้น วัดวาอารามที่สำคัญและมีชื่อเสียง อันได้แก่ วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดราชบูรณะ วัดนางพญา เป็นต้น มีภูมิปัญญาชาวบ้านที่น่าสนใจ เช่น ภูมิปัญญาถ่านไร้ทาร์ น้ำส้มควันไม้ ภูมิปัญญาปุ๋ยหมักและปุ๋ยชีวภาพสูตรเกษตรที่ยั่งยืน ภูมิปัญญา ด้านการจักสาน เป็นต้น หมู่บ้านดอนม่วงยังได้รับโอกาส (Opportunities) ในการพัฒนาชุมชนโดยการ สนับสนุนของหน่วยรัฐในเรื่องต่างๆไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดตั้งกลุ่ม การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ส่งเสริมให้มีการจัดดูงานนอกสถานที่ เป็นต้น แต่ในการศึกษาคั้งนี้ เรื่อง ของจุดอ่อน (Weakness) ชุมชนหมู่บ้านดอนม่วงขาดความพร้อมด้านบุคลากรเนื่องจากบุคลากรที่มีอยู่ หรือสามารถให้ความรู้ได้ก็มีอายุที่มากขึ้นและมีอาชีพหลักคือปลูกข้าวเลี้ยงสัตว์เมื่อมีโครงการที่จะ ส่งไปอบรมเพิ่มเติมหรือดูงานที่อื่นก็ไม่มีเวลาเพราะต้องทำงานหลักจะมีเวลาก็ต่อเมื่อว่างจากงานหลัก ซึ่งก็ไม่ทราบว่ากรมการฝึกอบรมจะตรงกับช่วงไหน ในเรื่องของข้อจำกัด(Threat) ในการพัฒนารูปแบบและ กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน นั่นคือ ภาครัฐมีงบประมาณจำกัดจึงทำให้ ขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

การประเมินสภาพทั่วไปของหมู่บ้านดอนม่วงนั้นเป็นการประเมินจากข้อมูล ที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมรวมทั้งถึงการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่ม ต่างๆ จึงได้คำตอบที่เป็นจริงจากชาวบ้านที่ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมหรือรูปแบบการท่องเที่ยว ชุมชนซึ่งในแต่เดิมนั้น มีเพียงกลุ่มผู้เข้ามาศึกษาดูงานเท่านั้น ชุมชนหมู่บ้านดอนม่วงจึงมีความ ต้องการที่ให้เกิดการจัดกิจกรรมหรือรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นแบบแผนเพื่อมารองรับและมีการ ผลักดันให้เป็นการท่องเที่ยวชุมชนของผู้ศึกษามีความเห็นว่าการหมู่บ้านดอนม่วงมีความพร้อมในเรื่อง ของการพัฒนาให้เกิดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดย ชุมชนมีส่วนร่วมเนื่องจากสภาพของความพร้อมของพื้นที่และความกระตือรือร้นของชาวบ้านเอง ดังนั้นผู้ศึกษาได้ศึกษาประเด็นการท่องเที่ยวที่สำคัญเป็น คือกระบวนการจัดรูปแบบและกิจกรรมการ ท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านดอนม่วง การมีส่วนร่วมของชุมชน และการน้อมรับเศรษฐกิจพอเพียงเข้า

มาปฏิบัติทำให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งการศึกษาประเด็นที่กล่าวมานี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาให้เกิดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้

คนในชุมชนมีกิจกรรม การเรียนรู้ ประเพณีวัฒนธรรม ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านความพร้อมในด้านที่พัก ความพร้อมในเรื่องของวิทยากร การให้ความรู้หรือการนำชมสถานที่ต่างๆ และการเดินทางไปเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง ยังมีความสะดวกสบาย เนื่องจากคนในชุมชนมีความเข้มแข็งและทำงานกันเป็นทีมมีความเข้าอกเข้าใจกันจึงความสามัคคีกันเมื่อต้องการกิจกรรมหรือรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนจึงเป็นเรื่องที่ชุมชนต้องการและสามารถทำได้ดี ดังนั้นการที่ชาวบ้านต้องการรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวและไม่ใช่การรบกวนประเพณีและพิธีกรรมของชุมชน ได้ระยะเวลาที่เหมาะสมที่ชุมชนต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้เวลาในการเรียนรู้และท่องเที่ยวภายในชุมชน มีความพร้อมในเรื่องของอาหาร ที่พัก และผู้ให้ความรู้(มัคคุเทศก์ชาวบ้าน) ในการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวทั้งจำนวนและคุณภาพที่พอดีกับนักท่องเที่ยว

4.2 ประเมินรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจากนักท่องเที่ยว

ทางด้านนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลกและขอรับการท่องเที่ยวแบบในหลายแบบได้ให้ความคิดเห็นในลักษณะที่แตกต่างกันซึ่งสามารถนำมาสรุปเป็นตารางเพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาโดยประเมินจากนักท่องเที่ยว 400 คน โดยประเมินรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวจากคำถามของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 8 ตารางจำแนก เพศ อายุ การศึกษา อาชีพและรายได้ของนักท่องเที่ยว

	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เพศ		
ชาย	190	47.5
หญิง	210	52.5
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	112	28.0
21 - 30 ปี	152	38.0

ตารางที่ 8 (ต่อ)

	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
31 - 40 ปี	74	18.5
41 - 50 ปี	45	11.3
51 - 60 ปี	16	4.0
มากกว่า 60 ปี ขึ้นไป	1	0.3
การศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	9	2.3
ประถมศึกษา	3	0.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	16	4.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	103	25.8
ปวช. - ปวส.	33	8.3
ปริญญาตรี	222	55.5
อื่นๆ	14	3.5
อาชีพ		
นักศึกษา	168	40.5
เกษตรกร	8	2.0
ราชการ / รัฐวิสาหกิจ / ลูกจ้างของรัฐ	131	32.8
ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย / อาชีพอิสระ	35	8.8
พนักงานบริษัท / ลูกจ้างเอกชน	53	13.3
รับจ้างรายวัน / ลูกจ้างรายวัน	5	1.3
อาชีพอื่นๆ	6	1.5
รายได้ต่อเดือนของครอบครัว		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	65	16.3
5,001 - 10,000 บาท	78	19.5
10,001 - 15,000 บาท	92	23.0
15,001 - 20,000 บาท	66	16.5
20,001 - 25,000 บาท	47	11.8
มากกว่า 25,001 บาทขึ้นไป	52	13.0

แสดงจำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงร้อยละ 52.5 และเพศชายร้อยละ 47.5 มีระดับอายุ 21-30 ปี ร้อยละ 38.0 และมีอายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 28.0 เป็นระดับอายุที่รองลงมา

ในด้านการศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวตัวอย่างมีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีร้อยละ 55.5 และรองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 25.8

ด้านอาชีพกลุ่มนักท่องเที่ยวตัวอย่างมีอาชีพส่วนใหญ่เป็นนักเรียนร้อยละ 40.5 และรองลงมาเป็นข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ / ลูกจ้างของรัฐ ร้อยละ 32.8

ด้านรายได้ต่อเดือนของครอบครัวอยู่ในระดับ 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 23.0 รองลงมาคือ 15,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 16.5

ส่วนที่ 2 สามารถแบ่งการแสดงผลออกเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 เป็นผลของข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว สามารถแสดงผลเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 9 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เดินทางมาจากภาคใด		
กลาง	143	35.8
เหนือตอนล่าง	183	45.8
ตะวันออก	53	13.3
ใต้	21	5.3
เคยมาจังหวัดพิษณุโลกหรือไม่		
ไม่เคย	63	15.8
เคย 1 ครั้ง	41	10.3
เคย 2 ครั้ง	43	10.8
เคย 3 ครั้ง	32	8.0
เคย มากกว่า 3 ครั้ง	221	55.3
จุดประสงค์ที่เดินทางมาท่องเที่ยว		
ไหว้พระ	145	36.3
ค้าขาย	11	2.8
พักผ่อน	35	8.8
ประชุม / สัมมนา	22	5.5

ตารางที่ 9 (ต่อ)

	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เยี่ยมญาติ	43	10.8
อื่นๆ	144	36.0
ท่านขอรับการท่องเที่ยวแบบใด		
ผจญภัย	125	31.3
ทำบุญ	59	14.8
เชิงนิเวศ	80	20.0
ล่องแก่ง	64	16.0
เกษตรกรรม	63	15.8
อื่นๆ	9	2.3
งบประมาณการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง		
ต่ำกว่า 1,000 บาท	23	5.8
1,001 – 2,000 บาท	90	22.5
2,001 – 3,000 บาท	71	17.8
3,001 - 4,000 บาท	70	17.5
4,001 – 5,000 บาท	45	11.3
มากกว่า 5,001 บาทขึ้นไป	101	25.3
ท่านรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัดพิษณุโลกหรือไม่		
ไม่รู้จัก	108	27.0
รู้จัก	292	73.0

จากตารางที่ 9 จะเห็นได้ว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากภาคเหนือตอนล่างเป็นจำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เคยมาเที่ยวจังหวัดพิษณุโลกแล้ว มากกว่า 3 ครั้ง เป็นจำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 55.3 ซึ่งจุดประสงค์ในการเดินทางมาเที่ยวจังหวัดพิษณุโลกคือ ไหว้พระ เป็นจำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 36.3 และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ขอรับการท่องเที่ยวแบบผจญภัยเป็นจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.3 แต่การท่องเที่ยวแบบเกษตรกรรมและเชิงนิเวศเมื่อรวมกันแล้วได้ 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75 และงบประมาณในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งจะใช้เงินมากกว่า 5,001 บาทขึ้นไปเป็นจำนวน 101 คนคิดเป็นร้อยละ 25.3

ในส่วนของการแสดงความต้องการรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนที่นักท่องเที่ยวต้องการ สามารถแสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน ว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับใดได้ดังนี้

ตารางที่ 10 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยเรื่องความต้องการทางด้านความสะดวกสบาย/ความพร้อมในเรื่องของที่พัก

กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคาดหวัง/ ความสำคัญ	ลำดับ
พักร่วมกับคนในชุมชน	3.18	1.05	ปานกลาง	6
ที่พักสะอาด	4.45	0.88	มากที่สุด	3
ที่พักปลอดภัย	4.57	0.87	มากที่สุด	1
ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่พัก	4.27	0.99	มากที่สุด	5
บรรยากาศดี	4.37	0.90	มากที่สุด	4
สุขาสาธารณะที่สะอาด	4.47	0.87	มากที่สุด	2

จากตารางที่ 10 จะเห็นว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความคาดหวังหรือให้ความสำคัญในทุกเรื่องแต่เรื่องของที่พักปลอดภัยให้ความสำคัญเป็นอันดับ 1 มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.57 สุขาสะอาดถูกสุขลักษณะให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 2 มีค่าเฉลี่ย 4.47 ความสะอาดของที่พักเป็นอันดับที่ 3 มีค่าเฉลี่ย 4.45 บรรยากาศของที่พักอยู่อันดับที่ 4 มีค่าเฉลี่ย 4.37 อันดับที่ 5 เป็นเรื่องของการต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก ค่าเฉลี่ย 4.27 นักท่องเที่ยวมีความ แต่ความต้องการในเรื่องของการพักร่วมกับคนในชุมชนนั้น มีค่าเฉลี่ย อยู่ที่ 3.18 นั่นคือ มีความสำคัญปานกลาง

ตารางที่ 11 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยเรื่องความต้องการด้านอาหารของนักท่องเที่ยว

กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคาดหวัง/ ความสำคัญ	ลำดับ
ต้องการรับประทานอาหารที่ปรุงจากผักปลอดสารพิษ	4.31	0.99	มากที่สุด	1
ต้องการรับประทานอาหารที่ปรุงจากสัตว์ที่คนในชุมชนเลี้ยงเพื่อการบริโภค	3.85	1.12	มาก	2

จากตารางที่ 11 เป็นการแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวต้องการมีส่วนร่วมกับชาวบ้านในเรื่องการรับประทานอาหารเช้าจากผักปลอดสารพิษที่ชาวบ้านปลูกเองมีระดับความต้องการมากที่สุด ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.31 เนื้อสัตว์ที่ชาวบ้านเลี้ยงเองและนำมาใช้ปรุงอาหารมีระดับความสำคัญมากและมีค่าเฉลี่ย 3.85 ซึ่งหมู่บ้านดอนม่วงได้มีการรณรงค์การปลูกผักปลอดสารและเลี้ยงหมูหลุมซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงด้วย

ตารางที่ 12 ตารางแสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ

กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคาดหวัง/ ความสำคัญ	ลำดับ
ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โทรศัพท์ รถโดยสาร สุขาสาธารณะ	3.96	1.08	มาก	4
ต้องการศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชน	4.01	1.01	มาก	3
ต้องการแผนที่และข้อมูลแสดงรายละเอียดในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง	4.19	0.92	มาก	2
ต้องการป้ายบอกทางเข้าออกหมู่บ้านที่ชัดเจน	4.27	0.97	มากที่สุด	1
ต้องการบริการรถโดยสารรับจ้างในชุมชน	3.87	1.05	มาก	5

จากตารางที่ 12 นักท่องเที่ยวแสดงความต้องการในเรื่องของป้ายบอกทางเข้าออกหมู่บ้านที่ชัดเจน เป็นอันดับ 1 มีค่าเฉลี่ยเป็น 4.27 รองลงมาเป็นเรื่องของแผนที่และข้อมูลแสดงรายละเอียดในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง มีค่าเฉลี่ยเป็น 4.19 ต้องการศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชน เป็นอันดับ 3 ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.01 นักท่องเที่ยวต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โทรศัพท์ รถโดยสาร สุขาสาธารณะ เป็นต้นจากชุมชน เป็นอันดับที่ 4 มีค่าเฉลี่ยเป็น 3.96 อันดับที่ 5 เป็นความต้องการในเรื่องของการบริการรถโดยสารรับจ้างในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเป็น 3.87 ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความต้องการพื้นฐานทั่วไปที่ชาวบ้านหมู่บ้านดอนม่วงสามารถที่จะตอบสนองให้กับนักท่องเที่ยวได้

ตารางที่ 13 ตารางแสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการทราบกิจกรรมภายในชุมชน

กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคาดหวัง/ ความสำคัญ	ลำดับ
ต้องการใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชน	3.67	0.96	มาก	6
ต้องการชมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน	3.89	0.93	มาก	2
ต้องการทดลองใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชน	3.74	1.03	มาก	5
ต้องการทราบถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวันของท่าน เช่น การนวดแผนโบราณ การรักษาโรคด้วยสมุนไพร การเลี้ยงหมูหลุม การจักสาน การทำถ่านไร้ทาร์ การผลิตน้ำส้มควั่นไม้ การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ การเกษตรทฤษฎีใหม่และการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น	3.85	0.94	มาก	3
ต้องการรับประทานอาหารที่เป็นอาหารพื้นบ้านของคนในชุมชนนั้นๆ	3.85	0.99	มาก	3
ต้องการรับประทานอาหารที่ปรุงจากคนในชุมชน	3.76	0.96	มาก	4
ท่านต้องการทราบถึงประเพณีท้องถิ่นของชุมชนที่ยังคงอยู่ เช่น พิธีขึ้นครุแคน ทำบุญกลางบ้าน เป็นต้น	3.94	1.01	มาก	1

จากตารางที่ 13 นักท่องเที่ยวมีความต้องการทราบถึงประเพณีท้องถิ่นของชุมชนที่ยังคงอยู่ เช่น พิธีขึ้นครุแคน ทำบุญกลางบ้าน เป็นต้น เป็นอันดับ 1 มีค่าเฉลี่ยเป็น 3.94 อยู่ในระดับความต้องการมาก มีความต้องการชมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชนเป็นอันดับที่ 2 มี

ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.89 ความต้องการของนักท่องเที่ยวมากและมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.85 อยู่เป็นอันดับที่ 3 คือ ต้องการทราบถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวันของท่าน เช่น การวางแผนโบราณ การรักษาโรคด้วยสมุนไพร การเลี้ยงหมูหลุม การจักสาน การทำถ่านไร้ทาร์ การผลิตน้ำส้มควันไม้ การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ การเกษตรทฤษฎีใหม่และการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น และต้องการรับประทานอาหารที่เป็นอาหารพื้นบ้านของคนในชุมชนนั้นๆ และความต้องการอันดับ 4 คือ ต้องการรับประทานอาหารที่ปรุงจากคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.76 ความต้องการทดลองใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนอยู่เป็นอันดับที่ 5 มีค่าเฉลี่ยเป็น 3.74 และความต้องการใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนมีค่าเฉลี่ย 3.67 เป็นอันดับที่ 6

ตารางที่ 14 ตารางแสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องอื่น ๆ ที่ชุมชนสามารถจัดให้ได้

กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคาดหวัง/ ความสำคัญ	ลำดับ
ต้องการความปลอดภัยในการใช้ชีวิต เรียนรู้อยู่ในชุมชน	4.18	0.98	มาก	2
ต้องการความเป็นมิตรไมตรีและการ ต้อนรับของคนในชุมชน	4.28	0.96	มากที่สุด	1
ต้องการสินค้าของที่ระลึกที่เป็น เอกลักษณ์ของชุมชน	4.09	0.95	มาก	3
ต้องการกิจกรรมสร้างสรรค์จากชุมชน เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพ เป็น ต้น	3.87	1.02	มาก	4

จากตารางที่ 14 เป็นตารางแสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องที่ชุมชนสามารถจัดให้ได้เรื่องนี้นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุดคือเรื่องความเป็นมิตรไมตรีและการต้อนรับของคนในชุมชนอย่างเป็นมิตร มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.28 ความปลอดภัยในการใช้ชีวิตเรียนรู้อยู่ในชุมชนเป็นเรื่องที่นักท่องเที่ยวต้องการมากเป็นอันดับ 2 มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.18 ความต้องการสินค้าของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมีความต้องการเป็นอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.09 นักท่องเที่ยวต้องการกิจกรรมสร้างสรรค์จากชุมชน เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพ เป็นต้นมีความคาดหวังมากเป็นอันดับที่ 4 มีค่าเฉลี่ย 3.87

ตารางที่ 15 ตารางแสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยว/
แหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและใกล้เคียงที่นักท่องเที่ยวต้องการไป

กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคาดหวัง/ ความสำคัญ	ลำดับ
บึงราชนก	3.72	1.12	มาก	13
โครงการเขื่อนแควน้อยอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ	3.89	1.06	มาก	9
อุทยานภูสอยดาว	3.97	1.05	มาก	7
น้ำตกภูสอยดาว	4.08	0.99	มาก	1
น้ำตกชาติตระการ	4.00	1.00	มาก	6
ลานป่าสน	3.87	1.07	มาก	10
ลำน้ำเข็ก (ล่องแก่ง)	4.00	1.08	มาก	6
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร	4.04	0.99	มาก	4
วัดนางพญา	3.92	0.99	มาก	8
วัดราชบูรณะ	3.81	1.02	มาก	11
วัดอรุณญิก	3.63	1.08	มาก	14
วัดเจติยยอดทอง	3.80	1.05	มาก	12
ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	4.06	0.91	มาก	3
พระราชวังจันทน์	4.03	0.98	มาก	5
พิพิธภัณฑสถานบ้านจำสืบเอกทวี	4.07	0.98	มาก	2

จากตารางที่ 15 เป็นตารางแสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและใกล้เคียงที่นักท่องเที่ยวต้องการไปมีระดับความคิดเห็นหรือระดับความต้องการไปมากเท่ากันโดยสามารถเรียงลำดับความต้องการได้ตามค่าเฉลี่ยดังนี้

1. น้ำตกภูสอยดาว มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.08
2. พิพิธภัณฑสถานบ้านจำสืบเอกทวี มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.07
3. ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.06
4. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.04
5. พระราชวังจันทน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.03

6. ลำน้ำเข็ก (ล่องแก่ง) น้ำตกชาติตระการ	มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่	4.00
7. อุทยานภูสอยดาว	มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่	3.97
8. วัดนางพญา	มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่	3.92
9. โครงการเขื่อนแควน้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่	3.89
10. ลานป่าสน	มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่	3.87
11. วัดราชบูรณะ	มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่	3.81
12. วัดเจติยยอดทอง	มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่	3.80
13. บึงราชนก	มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่	3.72
14. วัดอรัญญิก	มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่	3.63

ตารางที่ 16 ตารางแสดงประสพการณ์โดยรวม (ความพึงพอใจ) ของนักท่องเที่ยวถ้าเกิดโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนได้

กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคาดหวัง/ ความสำคัญ	ลำดับ
ประสพการณ์โดยรวม (ความพึงพอใจ) ของชุมชนถ้าเกิดโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนได้	4.29	0.84	มากที่สุด	1

จากตารางที่ 16 เป็นการแสดงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวถ้าการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านดอนม่วงเกิดขึ้นนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยเป็น 4.29 ดังนั้นจากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ทั้งจากคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวนั้นสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนบ้านดอนม่วงมีศักยภาพในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้ โดยมีปัจจัยที่สำคัญคือ ชุมชนมีลักษณะเด่นหลายด้าน คือ ชุมชนได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งภายในและใกล้เคียง มีภูมิปัญญาชาวบ้าน มีประเพณีวัฒนธรรมและพิธีที่น่าสนใจ เป็นต้น ทำให้มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานภายในชุมชนเป็นจำนวนมาก การจัดโปรแกรมหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกนั้น สามารถที่จะจัดได้ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับคนในชุมชนและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา หมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีต่างๆให้สอดคล้องกันและการศึกษาภาคสนามเพื่อเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลด้านบริบทของหมู่บ้านดอนม่วง การใช้ชีวิตพอเพียงโดยน้อมรับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯจนได้รับรางวัลหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง หนึ่งในโครงการเยี่ยมเยียน เรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้รางวัลยกย่องเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงติดลำดับ 1 ใน 75 จังหวัดในการประกวด ปี 2550 มีวัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งซึ่งได้รับรางวัลหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง ติดอันดับ 1 ใน 12 ของประเทศ ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมได้นั้น ผู้ศึกษาได้นำไปวิเคราะห์ ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อค้นหารูปแบบและกิจกรรมที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับของคนในหมู่บ้านและเกิดการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบการท่องเที่ยวชุมชน โดยผู้ศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาและมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษามุ่งเน้นศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อหาข้อเสนอแนะและนำผลวิจัยมาพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในหมู่บ้านดอนม่วงให้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมซึ่งสามารถทำให้ชุมชนบ้านดอนม่วงได้เพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับตนเอง โดยการนำข้อมูลมาศึกษาและวิเคราะห์ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ 2 ประการดังนี้

ประการแรก ความเป็นไปได้ของการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม

จากการศึกษาพบว่าหมู่บ้านดอนม่วงมีความเป็นไปได้ในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 9 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 เป็นเรื่องของความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแต่ละครั้ง แต่เดิมหมู่บ้านดอนม่วงได้มีการรับกลุ่มผู้ศึกษาดูงานในเรื่องวิถีชีวิตพอเพียง ทฤษฎีเกษตรยั่งยืนและอื่นๆนั้นเป็นจำนวน 60-100 คน โดยประมาณในแต่ละครั้งแต่ไม่มีการพักที่หมู่บ้าน แต่เมื่อมีการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นชุมชนดอนม่วง คนในชุมชนจึงมีข้อสรุปว่าชุมชนมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้งจึงควรที่จะมีจำนวน 50 คน เพื่อสะดวกในการต้อนรับทั้งเรื่องอาหารและที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว

ด้านที่ 2 ด้านกิจกรรมและเกษตรกรรม ประชากรในหมู่บ้านดอนม่วงส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเมื่อว่างจากงานหลักก็ได้มีการจัดรวมกลุ่มกันทำพริกแกง กลุ่มปลูกผักกระเฉด กลุ่มเลี้ยงวัว แต่เดิมคนในหมู่บ้านดอนม่วงมีการใช้ชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ มีการทำไร่ ทำนา ปลูกผัก หาเลี้ยงชีพด้วยตนเองในชุมชน ดังนั้นการที่ชาวบ้านให้บริการด้านอาหารที่ปรุงจากผักที่ปลอดสารพิษและเนื้อสัตว์ที่เลี้ยงเองตามธรรมชาติจึงเป็นเรื่องที่จัดหาได้ง่ายและสะดวกที่สำคัญเพียงพอแก่ความต้องการสำหรับนักท่องเที่ยว ในเรื่องการให้ความรู้ในแต่ละเรื่อง เช่น การเลี้ยงหมูหลุม การทำถ่านไร้ทาร์และน้ำส้มควันไม้ การจักสาน เกษตรแบบผสมผสาน การทำปุ๋ยหมัก สาธิตการปลูกข้าว เป็นต้น ชุมชนยังมีความพร้อมที่จะให้ความรู้ในเรื่องที่กล่าวมาอีกด้วย ชุมชนมีบริการในเรื่องผลิตและจำหน่ายสินค้าขึ้นชื่อ ที่เป็นของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนเพียงพอ

ด้านที่ 3 ชุมชนเข้มแข็ง หมู่บ้านดอนม่วงเป็นหมู่บ้านที่มีกฎระเบียบและมีความปลอดภัยให้กับผู้ที่เข้ามาเที่ยวในหมู่บ้าน ทั้งยังมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆทั้งด้าน เกษตรกรรม อุตสาหกรรมและการบริการ ทั้งด้านการผลิต การบริโภคและการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา คือ ส่วนร่วมในการคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันรับผลประโยชน์บนรากฐานความสามารถที่มีอยู่ จากการให้ทุนของชุมชนนั้นคือ ทุนทางสังคม นั่นคือ วิถีการผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน โรงเรียน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ การคมนาคมขนส่ง โดยสมาชิกในชุมชนจะเป็นผู้ที่ตัดสินใจเองว่า จะผลิตอะไรบ้าง ผลิตอย่างไร ใช้อะไรในการผลิต และจะแบ่งผลประโยชน์กันอย่างไร โดยอาศัยตามศักยภาพของทุนประเภทต่างๆที่ในชุมชนมีอยู่ นั่นคือ ชุมชนคิดเอง ทำเอง และได้เอง โดยลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะที่สำคัญของคำว่าเศรษฐกิจชุมชน นั่นคือ จะเริ่มจากครอบครัวเป็นผู้ผลิต แรงงานสมาชิกในครอบครัวเป็นสำคัญ ความพอเพียงจึงเริ่มต้นขึ้น ความพึ่งตนเองพึ่งแรงงานในครอบครัว พึ่งทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่น และการพึ่งคนในชุมชน และหากเกิดการซื้อขาย ก็จะขายกันในชุมชน ขยายไปตลาดภูมิภาค ตลาดภายในประเทศต่อไป ซึ่งการทำให้เป็นเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงนั้นจะต้องมีการฝังตัวอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมที่นำไปสู่ดัชนีแห่งความสุขต่อไป ประชากรในหมู่บ้านดอนม่วงส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา เลี้ยงวัวและได้มีการจัดรวมกลุ่มกันทำพริกแกง กลุ่มปลูกผักกระเฉด กลุ่มเลี้ยงวัว ซึ่งการรวมกลุ่มกันในลักษณะนี้

เป็นการจัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็ง เป็นการรวมกลุ่มกันเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัด โดยมีการจัดตั้งหัวหน้ากลุ่มเป็นคนแนะนำคอยให้คำปรึกษาซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่หมู่บ้านดอนม่วงได้เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่อีกด้วย ไม่เพียงแต่มีเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด ทฤษฎีการเกษตรแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ ชุมชนบ้านดอนม่วงยังมีประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่น่าสนใจ หลายประเพณีด้วยกัน นั่นคือ ประเพณีขึ้นครูแคน พิธีรดน้ำดำหัว พิธีทำบุญกลางบ้าน ประเพณีเหล่านี้เป็นประเพณีที่คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน จนเป็นขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติ การที่ชุมชนบ้านดอนม่วง มีความเข้มแข็ง มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีการน้อมรับเอาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมาปฏิบัติจนได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดตั้งกลุ่มการประกอบอาชีพ มีข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินชีวิต ทำให้ชุมชนดอนม่วงอยู่กันอย่างมีความสุขนั้น

ด้านที่ 4 ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและใกล้เคียง แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงชุมชนและสามารถเดินทางสะดวกนั้นมีมากมายไม่ว่าจะเป็น แหล่งท่องเที่ยวที่ได้ความรู้ในชุมชน ที่พักผ่อนหย่อนใจอย่างบึงราชนก แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น น้ำตกชาติตระการ ล่องแก่ง เขื่อนแควน้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ วัดที่สำคัญ คือ วัดวัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดราชบูรณะ วัดนางพญา เป็นต้นหมู่บ้านดอนม่วงยังมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนยังมีการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดี คนในชุมชนมีความกระตือรือร้นต้องการความรู้และการอบรมเพิ่มเติมในเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน

ด้านที่ 5 การบริการโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน หมู่บ้านดอนม่วงมีการบริการโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการนวดแผนโบราณ นวดเพื่อรักษาโรค การนำเอาสมุนไพรที่ปลูกเองมาใช้ในการนวดเพื่อรักษาโรค การนำเอาสมุนไพรมาผลิตเป็นน้ำสมุนไพรเพื่อให้บริการ ผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึก หรือเป็นเรื่องของการผลิตเครื่องจักสานเพื่อนำมาใช้และนำมาจำหน่ายเป็นของที่ระลึกหรือเพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษา ทางด้านชุมชนเองมีความพร้อมในเรื่องของวิทยากรที่จะให้ความรู้และในเรื่องของการกระตือรือร้นและต้องการที่จะรับการอบรมเพิ่มเติม

ด้านที่ 6 กิจกรรมภายในชุมชนที่จะนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว กิจกรรมภายในชุมชนที่นำเสนอต่อนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงานนั้นมีอยู่ก่อนแล้วเพียงแต่นำมาจัดให้เป็นระบบมากขึ้น

ด้านที่ 7 วิถีชีวิตของคนในชุมชนชุมชนบ้านดอนม่วง มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายในการดำเนินชีวิตและมีประเพณีท้องถิ่นที่น่าสนใจทั้งยังมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมการแสดงประเพณี

ท้องถิ่นและกิจกรรมที่สำคัญทางศาสนาที่สำคัญได้ เช่น พิธีขึ้นครูแคน พิธีทำบุญกลางบ้าน เพื่อให้
นักท่องเที่ยวชมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้

ด้านที่ 8 ที่พัก ชุมชนบ้านดอนม่วงสามารถจัดหาที่พักได้เพียงพอกับความต้องการ
ของนักท่องเที่ยว ที่พักที่สามารถจัดหานั้น สะอาด ถูกสุขอนามัย สะดวกสบาย ปลอดภัย มีการสร้าง
บรรยากาศโดยรอบที่พิกให้น่าอยู่ สามารถจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวในที่พัก
เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า ชุมชนสามารถจัดหาสาขาที่สะอาดถูกสุขอนามัยไว้บริการ

ด้านที่ 9 การเดินทางและระบบการขนส่ง ด้านความพร้อมในเรื่องของการเดินทาง
และระบบการขนส่งในการเดินทางเข้าออกหมู่บ้านหรือการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงมี
ความสะดวกสบายมาก

ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมีความเห็นในเรื่องของการจัดรูปแบบและกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวว่า ถ้ามีรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ก็จะมีกลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มศึกษาดูงาน
เพิ่มขึ้น คนทั่วไปก็จะรู้จักหมู่บ้านดอนม่วง ชาวบ้านสามารถสร้างอาชีพเสริมในเรื่องของของที่ระลึก
หรือการที่ทำให้บ้านของตนเป็นที่พัก เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ชาวบ้านพร้อมให้ความร่วมมือ
และมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเต็มความสามารถซึ่ง
มีความสอดคล้องกับทัศนคติของผู้นำชุมชนที่เห็นว่า ควรที่จะมีการจัดกิจกรรมหรือรูปแบบการ
ท่องเที่ยวชุมชนบ้านดอนม่วงให้มีความชัดเจนเพราะภายในชุมชนและบริเวณรอบชุมชนมีทรัพยากร
และกิจกรรมที่เอื้ออำนวยต่อการรองรับด้านการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายโดยที่หน่วยงานของ
รัฐต้องมาช่วยผลักดันนโยบายที่เกี่ยวข้องด้วย

ทางด้านนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลกและชอบการท่องเที่ยวแบบ
ในหลายแบบได้ให้ความคิดเห็นในลักษณะที่แตกต่างกันซึ่งสามารถนำมาสรุปเป็นตารางเพื่อให้ง่าย
ต่อการศึกษาโดยประเมินจากนักท่องเที่ยว 400 คน ดังนี้

ประการที่ 2 ประเมินรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวจากคำถามของ นักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพรายได้
แสดงจำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก กลุ่ม
ตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีระดับอายุ 21-30 ปี และมีอายุต่ำกว่า 20 ปีเป็นระดับอายุ
ที่รองลงมา ในด้านการศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวตัวอย่างมีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีและ
รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านอาชีพกลุ่มนักท่องเที่ยวตัวอย่างมีอาชีพส่วนใหญ่เป็น
นักศึกษาและรองลงมาเป็นข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ / ลูกจ้างของรัฐ ด้านรายได้ต่อเดือนของ
ครอบครัวอยู่ในระดับ 10,001-15,000 บาท

ส่วนที่ 2 ความต้องการทั่วไปของนักท่องเที่ยวในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชมชุมชนของหมู่บ้านดอนม่วง ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลทั่วไปในการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากภาคเหนือตอนล่าง เคยมาเที่ยวจังหวัดพิษณุโลกแล้ว มากกว่า 3 ครั้ง มีจุดประสงค์ในการเดินทางมาเที่ยวจังหวัดพิษณุโลกคือ ไหว้พระ ขอบารมีท่องเที่ยวแบบผจญภัย แต่การท่องเที่ยวแบบเกษตรกรรมและเชิงนิเวศเป็นอันดับรองลงมา และงบประมาณในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งจะใช้จ่ายเงินมากกว่า 5,001 บาทขึ้นไป

2. ความต้องการรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชมชุมชนหรือการท่องเที่ยวชนบทที่นักท่องเที่ยวต้องการ แบ่งได้

2.1 ด้านที่พัก ความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องของที่พักปลอดภัย สุขา สะอาดถูกสุขลักษณะ ความสะอาดของที่พัก บรรยากาศของที่พัก เรื่องของความต้องกรสิ่งอำนวยความสะดวก และเรื่องการพักร่วมกับคนในชุมชน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของเรื่องที่พักสำคัญทุกเรื่อง

2.2 ด้านอาหาร นักท่องเที่ยวต้องการมีส่วนร่วมกับชาวบ้านในเรื่องการรับประทานอาหารเช้าจากผักปลอดสารพิษที่ชาวบ้านปลูกเอง เนื้อสัตว์ที่ชาวบ้านเลี้ยงเองและนำมาใช้ปรุงอาหาร ซึ่งหมู่บ้านดอนม่วงได้มีการรณรงค์การปลูกผักปลอดสารและเลี้ยงหมูหลุมซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงด้วย

2.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการนักท่องเที่ยวแสดงความต้องการในเรื่องของป้ายบอกทางเข้าออกหมู่บ้านที่ชัดเจน รองลงมาเป็นเรื่องของแผนที่และข้อมูลแสดงรายละเอียดในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ต้องการศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชน นักท่องเที่ยวต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โทรศัพท์ รถโดยสาร สุขาสาธารณะ เป็นต้น จากชุมชนและความต้องการในเรื่องของการบริการรถโดยสารรับจ้างในชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความต้องการพื้นฐานทั่วไปที่ชาวบ้านหมู่บ้านดอนม่วงสามารถที่จะตอบสนองให้กับนักท่องเที่ยวได้

2.4 ด้านกิจกรรมภายในชุมชน นักท่องเที่ยวมีความต้องการทราบถึงประเพณี ท้องถิ่นของชุมชนที่ยังคงอยู่ เช่น พิธีขึ้นครุแคน ทำบุญกลางบ้าน เป็นต้น มีความต้องการชมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน ความต้องการของนักท่องเที่ยวมาก ต้องการทราบถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวันของท่าน เช่น การนวดแผนโบราณ การรักษาโรคด้วยสมุนไพร การเลี้ยงหมูหลุม การจักสาน การทำถ่านไร้ทาร์ การผลิตน้ำส้มควั่นไม้ การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ การเกษตรทฤษฎีใหม่และการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น และต้องการรับประทาน

อาหารที่เป็นอาหารพื้นบ้านของคนในชุมชนนั้นๆ ต้องการรับประทานอาหารที่ปรุงจากคนในชุมชน ความต้องการทดลองใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชน และความต้องการใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชน

2.5 ด้านอื่นๆ เป็นเรื่องของความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องที่ชุมชนสามารถจัดให้ได้เรื่องนี้นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุดคือเรื่องความเป็นมิตรไมตรีและการต้อนรับของคนในชุมชนอย่างเป็นมิตร ความปลอดภัยในการใช้ชีวิตเรียนรู้อยู่ในชุมชนเป็นเรื่องที่นักท่องเที่ยวต้องการมากเป็น ความต้องการสินค้าของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน นักท่องเที่ยวต้องการกิจกรรมสร้างสรรค์จากชุมชน เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

2.6 ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและใกล้เคียงที่ท่านต้องการไป เป็นการแสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและใกล้เคียงที่นักท่องเที่ยวต้องการไปมีระดับความคิดเห็นหรือความต้องการไปมากเท่ากันโดยสามารถเรียงลำดับความต้องการมากดังนี้ น้ำตกภูสอยดาว พิพิธภัณฑสถานบ้านจำสับเอกทวี ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวชิหาร พระราชวังจันทร์ ลำน้ำเข็ก (ล่องแก่ง) น้ำตกชาติตระการ อุทยานภูสอยดาว วัดนางพญา โครงการเขื่อนแควน้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ลานป่าสน วัดราชบูรณะ วัดเจติยยอดทอง บึงราชนก วัดอรุณญิก

จากการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวถ้าการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านดอนม่วงเกิดขึ้นนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจมากที่สุด

ดังนั้นจากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ทั้งจากคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวนั้นสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนบ้านดอนม่วงมีศักยภาพในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้ โดยมีปัจจัยที่สำคัญคือ ชุมชนมีลักษณะเด่นหลายด้าน คือ ชุมชนได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งภายในและใกล้เคียง มีภูมิปัญญาชาวบ้าน มีประเพณีวัฒนธรรมและพิธีที่น่ายินดี เป็นต้น ทำให้มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานภายในชุมชนเป็นจำนวนมาก การจัดโปรแกรมหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกนั้น สามารถที่จะจัดได้ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับคนในชุมชนและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาความเป็นไปได้ของลักษณะรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง

จังหวัดพิษณุโลก การออกแบบรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วงนั้น มีปัจจัยหลายประการในการตัดสินใจในเรื่องของการจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวใน 4 ด้านดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านพื้นที่ มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทั้งในและพื้นที่ใกล้เคียงและมีเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่น่าสนใจ

ด้านที่ 2 ด้านการจัดการ มีการจัดการอย่างยั่งยืนและสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม

ด้านที่ 3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ ช่วยกันสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกต่อนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนในท้องถิ่น

ด้านที่ 4 ด้านการมีส่วนร่วม สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการกระจายรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตโดยผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวจะสามารถกลับมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือพัฒนาชุมชนได้

ดังนั้นในการอภิปรายผลการศึกษาโดยผู้ศึกษานำทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีการท่องเที่ยวชุมชน ทฤษฎีการประเมินศักยภาพพื้นที่และทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยว มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบและกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับหมู่บ้านดอนม่วงซึ่งเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม ดังนี้

การพัฒนา รูปแบบและ กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วงให้เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

หมู่บ้านดอนม่วงมีการจัดการสิ่งแวดล้อมและต้องการให้มีการจัดเป็นรูปแบบและ กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนดังเช่นทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชัยวุฒิ ชัยพันธุ์ (2544, หน้า 313) ซึ่งกล่าวถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน Sustainable Tourism หรือบางคนเรียกว่า การท่องเที่ยวทางเลือก Alternative tourism นั่นก็คือการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่จะนำไปสู่ความต่อเนื่องอย่างยั่งยืน ความยั่งยืนดังกล่าวนี้มีหลายรูปแบบ คือ

1. ความยั่งยืนทางนิเวศ (Ecological Sustainability) หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวจะไม่เป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น การท่องเที่ยวจะต้องเป็นไปในแนวทางที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จากการศึกษา ชุมชนบ้านดอนม่วงพบว่าชุมชนมีความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติโดยดูได้จาก การที่ชุมชนมีการทำเกษตรแบบผสมผสานเพื่อไม่ให้เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม ทำเกษตรแบบไม่ใช้ปุ๋ยเคมีแต่มีการผลิตปุ๋ยหมักและปุ๋ยชีวภาพเพื่อเป็นการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

2. ความยั่งยืนทางด้านสังคม (Social Sustainability) ความสามารถของชุมชนในการตอบสนองต่อการท่องเที่ยวทั้งในแง่ของอุตสาหกรรมและในแง่ของจำนวนนักท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมขึ้นจากการศึกษาชุมชนหมู่บ้านดอนม่วงพบว่าชุมชนมีความสามารถในการตอบสนองต่อการท่องเที่ยวในเรื่องของความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมในชุมชนและไม่ทำให้เป็นการรบกวนต่อความเป็นส่วนตัวของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

3. ความยั่งยืนทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Sustainability) หมายถึงการที่ชุมชนสามารถปรับตัววัฒนธรรมของตนเองซึ่งมีความแตกต่างให้เข้ากับวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวจากการศึกษาพบว่าคนในชุมชนสามารถปรับตัววัฒนธรรมของตนเองโดยไม่เกิดผลกระทบต่อชุมชนของตนเองและสามารถรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ซึ่งนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาเที่ยวในชุมชนดอนม่วงมีความต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของหมู่บ้านดอนม่วงดังนั้นชุมชนและนักท่องเที่ยวสามารถที่จะปรับตัววัฒนธรรมให้เหมาะสมได้

4. ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Sustainability) หมายถึง ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่ได้รับจากการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนได้อย่างพอเพียงและมากกว่าต้นทุนที่เสียไปในการตอบสนองแก่นักท่องเที่ยววันนั้น จากการศึกษาด้านเศรษฐกิจของชุมชนดอนม่วงนั้น ชุมชนได้มีการรวมกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผักกระเฉดปลอดสารพิษ กลุ่มผลิตพริกแกงกลุ่มจักสาน ดังนั้นชุมชนจึงสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยนำมาขายเป็นของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวได้

เสรี พงษ์พิศ กล่าวไว้ในการสัมมนาการท่องเที่ยววิถี การท่องเที่ยวชุมชน (2) (2549) ว่าการท่องเที่ยวชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ ชื่นชม ธรรมชาติและวัฒนธรรมในแหล่งธรรมชาติ และคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว กล่าวคือ การท่องเที่ยวชุมชนไม่ทำลายสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น แต่ทำให้คนในชุมชนและชุมชนเองสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวเองและท้องถิ่น สร้างงานและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว เศรษฐกิจพอเพียงที่ชาวบ้าน ดอนม่วงยึดถือเป็นเส้นหลักของวิถีชุมชน การที่นักท่องเที่ยวไปพักที่บ้าน หรือบ้านพักพิเศษในชุมชน ได้กินผักปลอดสารที่ปลูกในสวน ได้กินปลาในบ่อ ไร่บ้าน อาหารพื้นเมืองที่ปรุงด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสิ่งที่มีคุณค่ากว่าที่ชาวบ้านซื้ออาหารสด อาหารแห้ง อาหารสำเร็จรูปจากตลาดเคลื่อนที่ที่เข้าออกหมู่บ้านหรือแม่กระทั่งไปซื้อจากตลาดมาทำอาหารให้นักท่องเที่ยว ซึ่งหมู่บ้านดอนม่วงเกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนโดยประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่เรียกกันว่าวิสาหกิจชุมชน กิจกรรมที่เกี่ยวกับการผลิต การแปรรูป การ

บริโภค การจัดการทรัพยากร และทุนต่างๆ ของชุมชน ก่อเกิดกิจกรรมเล็กๆ ที่เชื่อมโยงกัน เสริมกัน
เกื้อกูลกัน เป็นคลัสเตอร์ (Cluster) ที่ผนึกพลัง ให้ผลเพิ่มขึ้นทีละขั้น ดร.เสรี พงษ์พิศ ยังได้กล่าวไว้
อีกว่า การท่องเที่ยวต้องเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งมีทั้งการจัดการเรื่องการกินการอยู่
(เกษตรผสมผสาน) ระบบสวัสดิการ ระบบการออม (มีกลุ่มออมทรัพย์) ระบบการผลิต ระบบการ
จัดการต่างๆ เช่น ระบบสุขภาพ (มีการนวดสปา สมุนไพร) การผลิต การแปรรูปต่างๆ จึงตอบสนอง
ทั้งครอบครัว ชุมชน และนักท่องเที่ยวไปพร้อมกัน ทำให้มีสุขภาพดี มีอาหารการกินที่ดี มีระบบการ
จัดการที่ดี ชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่มั่นคงและยั่งยืนต้อง
เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชุมชน และเศรษฐกิจชุมชน เพราะมีหลักประกัน ถ้าไม่เกิดผลสำเร็จก็ไม่เสียหาย
มากนัก เพราะไม่ได้ลงทุนแบบธุรกิจใหญ่ ไม่ได้หวังร่ำรวย แต่หวังรอดและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่ม
ให้กับชาวบ้านและให้กับทรัพยากรที่มีอยู่เท่านั้น และชุมชนได้อะไรที่มากกว่ารายได้ที่เป็นตัวเงินการ
เรียนรู้และการจัดการในการทำท่องเที่ยวชุมชนจึงมีความจำเป็น ต้องมีข้อมูล มีความรู้ มีแผน และ
ต้องศึกษาผลได้ผลเสียก่อนที่จะทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ต้องมีการสร้างภาคี พันธมิตร ทั้งภาค
ธุรกิจ ภาครัฐ ภาคเอกชน ต้องมีก๊อปปี้ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยว การจัดการทุก
อย่างด้วยความรู้ความเข้าใจ และเอาใจใส่ ด้วยทักษะที่ดี มีคุณภาพ ทำให้เกิดความสบายใจ ไม่ว่าจะ
เรื่องอาหารการ ที่หลับนอน ห้องน้ำ การบริการต่างๆ

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปสู่การพัฒนาให้เกิดรูปแบบและกิจกรรม การท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม

หมู่บ้านดอนม่วงมีการจัดการเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มี
ความสนใจในเรื่องของการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงดังเช่นแนวคิดของวิโร ไสน์ดิ
ประภาพ (2549) กล่าวถึง Lonely Planet ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Code Green : Experience of a
Lifetime เกี่ยวกับการท่องเที่ยว Code Green Tourism ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่กำลังแพร่หลาย ซึ่ง
ความหมายของ Code Green Tourism คล้ายกับ Responsible Tourism หรือเป็นการท่องเที่ยวที่
รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งคล้ายกับ Eco Tourism หรือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่เป็นประจำดังนั้น
Responsible Tourism จึงเป็นการท่องเที่ยวกระแสใหม่ที่กำลังมาแทนที่ Eco Tourism ซึ่งในปัจจุบันทำ
ให้ถูกเสียชื่อไป เนื่องจากในช่วงหลังๆมากิจกรรมที่พาไปท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเข้าป่า ล่องแพ
ขี่ช้าง ดำน้ำ หรือเพียงพาไปเที่ยวเกาะห่างไกลที่ไม่ค่อยมีคนไป ก็มักถูกเรียกว่าเป็น การท่องเที่ยวเชิง
นิเวศไปหมด โดยไม่สนใจว่าการท่องเที่ยวเหล่านั้น จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมาก
น้อยเพียงใด Responsible Tourism เป็นเรื่องที่น่ารับการรับผิดชอบต่อสามเรื่องหลักๆ คือ

1. ความรับผิดชอบต่อสภาวะแวดล้อม โดยการท่องเที่ยวต้องลดผลกระทบต่อ
ธรรมชาติ และรักษาความหลากหลายของชีวิตที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นให้มากที่สุด ลดผลกระทบต่อ

สิ่งต่างๆ ที่คนรุ่นก่อนได้มอบเป็นมรดกไว้ให้ รวมทั้งรู้จักวิถีที่จะชื่นชมแหล่งท่องเที่ยว ร่วมกับคนในท้องถิ่นได้โดยไม่เกิดความขัดแย้ง จากการศึกษาหมู่บ้านดอนม่วงพบว่าคนในชุมชนดอนม่วงมีความรับผิดชอบต่อสภาวะสิ่งแวดล้อมและรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายของภูมิปัญญา เช่น ความรู้เรื่องจักสาน เป็นต้น ในการที่รักษาไว้ยังสามารถถ่ายทอดให้ผู้สนใจได้เรียนรู้ได้อีกด้วย

2. ความรับผิดชอบต่อวัฒนธรรมชุมชน โดยเฉพาะการเคารพสิทธิและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นรักษาและภูมิใจในวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน โดยไม่ต้องดัดแปลงวิถีชีวิตเพื่อให้หาเงินจากนักท่องเที่ยวได้โดยง่าย รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น จากการศึกษาหมู่บ้านดอนม่วงพบว่ามีความภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองมีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้โดยการที่มีผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงานและคนในชุมชนยังเดินทางไปดูงานตามที่ต่างๆ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโดยไม่กระทบกับของเก่าที่มีอยู่อีกด้วย

3. ความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้ชุมชนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ อย่างเป็นธรรมจากผู้ประกอบการท่องเที่ยว Lonely Planet เชื่อว่า ถ้านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบแล้ว จะผลักดันให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และคนที่อยู่ในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องช่วยกัน รักษาความหลากหลายของชีวิต สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม สำหรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป จากการศึกษาหมู่บ้านดอนม่วงพบว่า คนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและครอบครัวโดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาผลิตให้เกิดเป็นผลผลิตเพื่อนำไปขายให้เกิดรายได้ เช่น การจัดตั้งกลุ่มปลูกผักกระเฉด การจัดตั้งกลุ่มปุ๋ยหมักและปุ๋ยชีวภาพ การจัดตั้งกลุ่มพริกแกง เป็นต้น เมื่อมีรายได้ก็จะนำมาแบ่งกันกับสมาชิกในกลุ่ม

การท่องเที่ยวแบบ Code Green Tourism เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานให้แก่คนไทยมากกว่า 30 ปี โดยคนส่วนใหญ่มักนึกไปถึงการเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือ การใช้ชีวิตอย่างพอมีพอกิน ไม่ทำธุรกิจกับใคร แต่แท้จริงแล้วปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาแห่งการดำรงชีวิต ที่มีประโยชน์กว้างไกลสามารถประยุกต์ใช้ได้ ในหลายระดับและในหลายภาคธุรกิจ ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงการเกษตรพื้นฐาน หรือกิจกรรมที่ไม่ได้แสวงหากำไรเท่านั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปฏิบัติที่มีคุณค่ามากสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและการพัฒนาที่ยั่งยืนของคนไทย เมื่อพิจารณาตัวอย่างในการท่องเที่ยวตาม Code Green Tourism การปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสามประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการปฏิบัติตามทั้งสามองค์ประกอบต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความรู้และคุณธรรมไปพร้อมๆ กันด้วย Code Green Tourism หรือการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อประกอบด้วย

นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่รู้จักพอประมาณ มีเหตุมีผล มีคุณธรรม ไม่เบียดเบียน สภาพแวดล้อมและไม่เบียดเบียนวิถีชีวิตท้องถิ่น ส่งเสริมการหาความรู้จากแหล่งท่องเที่ยวและผู้คนในชุมชนและที่สำคัญยิ่ง การรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายของชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชนที่ตกทอดมาหลายชั่วอายุคนได้นั้นเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดสามารถช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวรักษาคุณค่าไว้ได้อย่างยั่งยืนและเพื่อเกิดการพัฒนายั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นต่อไป ทำให้ตระหนักถึงประเทศไทย ซึ่งได้รับพระราชทานปริญญาศรีชูกรกิจพอเพียงจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มากกว่า 30 ปี จะสามารถประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้ากับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้โดยเฉพาะในยุคที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริมให้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวสวยๆและวิถีชีวิตที่งดงามของแต่ละชุมชนเหล่านั้นคงอยู่ต่อไปได้อย่างยั่งยืนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม

หมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้รางวัลยกย่องเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงติดลำดับ 1 ใน 75 จังหวัดในการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2550 มีวัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งซึ่งได้รับรางวัลหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง ติดอันดับ 1 ใน 12 ของประเทศ(จากสรุปโครงการค่ายเรียนรู้คุณธรรม นำชีวิตพอเพียง ปี 2550) คนในชุมชนบ้านดอนม่วงได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เข้ามาให้ความรู้กับคนในหมู่บ้าน เพราะแนวคิดนี้เป็นแนวทางที่ทำให้ทุกคนใช้ชีวิตที่เรียบง่ายแบบพอเพียง มีการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นของครอบครัว สร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวและชุมชนโดยภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีมาแต่เดิม คนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา เลี้ยงวัว และได้มีการจัดรวมกลุ่มกันทำพริกแกง กลุ่มปลูกผักกระเฉด กลุ่มเลี้ยงวัว ซึ่งการรวมกลุ่มกันในลักษณะนี้เป็นการจัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็ง เป็นการรวมกลุ่มกันเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัด โดยมีการจัดตั้งหัวหน้ากลุ่มเป็นคนแนะนำคอยให้คำปรึกษาซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่หมู่บ้านดอนม่วงได้เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่อีกด้วย ดังนั้นการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านดอนม่วงที่มีการนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นการพัฒนาหมู่บ้านจนทำให้มีชื่อเสียงและทำให้ได้รับรางวัลมากมายจึงสามารถนำมาประยุกต์ ให้เข้ากับการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วงได้ โดยเฉพาะในยุคที่การท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริมให้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวสวยๆและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่งดงามของหมู่บ้านดอนม่วงจะคงอยู่ต่อไปได้อย่างยั่งยืน ให้คนในชุมชนบ้านดอนม่วงมีส่วนร่วมในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนและสิ่งที่เป็นผลพลอยได้ของคนในชุมชนคือได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม

การจัดการรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านดอนม่วงให้เป็นการท่องเที่ยวชุมชน

หมู่บ้านดอนม่วงมีความต้องการที่จะจัดการในเรื่องของรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านดังเช่นทฤษฎีการท่องเที่ยวชุมชนของพจนานาสวนศรี (2546, หน้า 13) กล่าวถึงการท่องเที่ยวชุมชน (Community based tourism-CBT) ว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป การท่องเที่ยวชุมชนไม่ใช่เพียงแค่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อถูกผลิตแล้วจะหมุนไปตามกลไกตลาดและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หากแต่การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือโดยการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ก่อนที่จะมีการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนจะต้องมีการคัดเลือกชุมชนที่เหมาะสม มีการเตรียมความพร้อมของชุมชนก่อนการตัดสินใจดำเนินการและสามารถหยุดได้เมื่อเกินความสามารถของชุมชนในการจัดการหรือก่อให้เกิดผลกระทบกับชุมชน ดังนั้นการท่องเที่ยวชุมชนมีความหมายว่า การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของชีวิตของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

หมู่บ้านดอนม่วงมีความเป็นชนบทที่มีความน่าสนใจในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในหมู่บ้านและพื้นที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ชาวบ้านหมู่บ้านดอนม่วงมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่น่าสนใจในเรื่องของการดำเนินชีวิต โดยมีรางวัลหมู่บ้านเข้มแข็งและหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรางวัลที่บอกได้ถึงความน่าสนใจในการศึกษาความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมู่บ้านดอนม่วงมีสิ่งที่น่าสนใจไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ซึ่งควรที่จะนำมาถ่ายทอดให้คนที่สนใจรับทราบองค์กรภายในชุมชน หมู่บ้านดอนม่วงมีองค์กรหรือกลุ่มต่างๆ ที่เข้มแข็ง มีการประสานงานที่ดีมีผู้นำที่มีความกระตือรือร้นและมีลูกบ้านที่คอยให้ความร่วมมือในการทำงานต่างๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หมู่บ้านดอนม่วงมีความพร้อมในทุกด้านที่สามารถจะจัดการในเรื่องการจัดการรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องของ ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว การตอบสนองในเรื่องของอาหาร ความสะดวกในการเข้าออก ความเข้มแข็ง ความปลอดภัย กิจกรรมที่จะนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยว ที่พักหรือแม้กระทั่งการเดินทางเข้าออกหมู่บ้านในส่วนของการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในเรื่องของการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านดอนม่วง

การประเมินศักยภาพของหมู่บ้านดอนม่วงเพื่อพัฒนาให้เกิดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม

หมู่บ้านดอนม่วงมีการจัดการในเรื่องของการประเมินศักยภาพของหมู่บ้านดังเช่น ทฤษฎีการประเมินศักยภาพพื้นที่ของละเอียด ศิลาน้อย (2550, หน้า 82) ซึ่งกล่าวถึงการประเมิน ศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววันนั้น สามารถพิจารณาได้ 2 ประการคือ

ประการที่ 1 พื้นที่ที่เราต้องการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววันนั้นมีทรัพยากร ทางด้านการท่องเที่ยวอะไรบ้าง บุคลากรที่จะรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีเพียงพอหรือไม่และ สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวมีเพียงพอหรือไม่ จากการศึกษาพื้นที่ ชุมชนบ้านดอนม่วงนั้นมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจที่อยู่ภายใน ชุมชน นั่นคือ บึงราชนกก ทั้งยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง เช่น โครงการเขื่อนแควน้อยอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ น้ำตกต่างๆ เช่น น้ำตกชาติตระการ น้ำตกภูสอยดาว น้ำตกปอย น้ำตกแก่ง สอยดาว เป็นต้น วัดวาอารามที่สำคัญและมีชื่อเสียง อันได้แก่ วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร วัด ราชบูรณะ วัดนางพญา เป็นต้น มีบุคลากรซึ่งมีความพร้อมในการให้ความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญาที่มี อยู่ในชุมชน เช่น ภูมิปัญญาถ่านไร้ทาร์ น้ำส้มควินไม้ ภูมิปัญญาปุ๋ยหมักและปุ๋ยชีวภาพสูตรเกษตร ที่ยั่งยืน ภูมิปัญญาด้านการจักสาน เป็นต้น สำหรับในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่ จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวนั้นจากการสำรวจพบว่าชุมชนบ้านดอนม่วงมีความพร้อมในเรื่องสิ่ง อำนวยความสะดวก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่พัก การเดินทางเข้าออก ความปลอดภัย เป็นต้น

ประการที่ 2 คือต้องการประเมินพื้นที่นั้นว่า มีความต้องการในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมหรือไม่ จากผลการสัมภาษณ์ชาวบ้านในหมู่บ้านดอนม่วงยังมีความต้องการใน เรื่องของการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ในเรื่องของ สุขาสาธารณะ ป้ายบอกทางเข้าออกหมู่บ้าน แผนทีแสดงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เป็นต้นเพื่อการรองรับรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวและ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชน

รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดย ชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วงเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

หมู่บ้านดอนม่วงมีการจัดการในเรื่องของการประเมินพฤติกรรมนักท่องเที่ยวตาม หลักทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของพจนา สวนศรี (2546, หน้า 26) ซึ่งกล่าวถึงอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเปรียบเสมือนคนนอก บางครั้งเราใช้คำว่า ผู้เยี่ยมชม (Visitor) บางครั้งเรายกย่องว่า เป็นแขก (Guest) ซึ่งไม่ได้มีความหมายหรือผูกพัน กับสถานที่ท่องเที่ยว พฤติกรรมของตนและการ ท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือชุมชนท้องถิ่นอย่างไรนั้นนักท่องเที่ยวส่วนมากมัก ไม่ได้คำนึงถึง อย่างไรก็ตามกระแสความตื่นตัวเรื่องสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อ ชุมชนท้องถิ่นที่ไปเยือนรวมทั้งการเติบโตของข้อมูลข่าวสารการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ

หรือแหล่งท่องเที่ยวในประเทศกำลังพัฒนาทำให้นักท่องเที่ยวปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเดินทางจากการพึ่งพาบริษัทนำเที่ยวเพียงอย่างเดียวก็หันมาเดินทางด้วยตัวเองมากขึ้น หรือเลือกบริษัทนำเที่ยวที่มีนโยบายที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและคนในท้องถิ่น

ประสบการณ์ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ พบว่า กลุ่มคนที่สนใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะมีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ

1. ต้องการเรียนรู้ชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นโดยพยายามถึงที่สุดที่จะใช้ชีวิตอย่างที่คนในท้องถิ่นนั้นทำหรือเป็นอยู่ เช่น การกิน การพักบ้านชาวบ้าน การร่วมกิจกรรมใช้ชีวิตประจำวันของชาวบ้าน

2. ชอบพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านสังคม การเมือง และการพัฒนาสังคม หรือมีความสนใจพิเศษด้านมนุษยวิทยาหรือด้านสิ่งแวดล้อม

3. ต้องการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่คนท้องถิ่นได้รับประโยชน์และเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มเป้าหมายหรือนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลกส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในเรื่องของการผจญภัย การทำบุญและการเกษตร ซึ่งหมู่บ้านดอนม่วงสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ด้านที่พัก สาธารณูปโภค และอื่นๆที่สามารถตอบสนองของนักท่องเที่ยวได้นั้น ทางหมู่บ้านดอนม่วงสามารถตอบสนองได้ จากการที่ต้องการสร้างรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมจึงต้องมีการพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ โดยต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ทั้งระบบนิเวศ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดความรู้และประสบการณ์ต่อนักท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัย และถูกสุขอนามัย มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ปัจจุบันหมู่บ้านดอนม่วงมีการรับกลุ่มผู้ศึกษาดูงานเข้ามาดูงานอยู่แล้วจึงเป็นที่น่าสนใจของชาวบ้านหมู่บ้านดอนม่วงในการจัดกิจกรรมหรือรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมให้กับหมู่บ้านดอนม่วง ซึ่งศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนหมู่บ้านดอนม่วงยังเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมที่เหมาะสมได้ในอนาคต และหาข้อเสนอแนะข้อจำกัดและอุปสรรคต่างๆโดยเฉพาะในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่จำเป็น สามารถทำให้ผู้มาเยือนมีความประทับใจและนำไปบอกต่อและอยากกลับมาเที่ยวอีก ทั้งส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

และทำให้รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านดอนม่วงเกิดขึ้นและประสบความสำเร็จอีกด้วย

เรื่องของการรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้งนั้น หมู่บ้านดอนม่วงสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ในแต่ละครั้งเป็นจำนวน 50 คนเพื่ออำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ ดังเช่น ทฤษฎีของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (กล่าวอ้างใน พจนานุกรม, 2546, หน้า 73) ได้ทำการวิเคราะห์ขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity Analysis) ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง ปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่สามารถอยู่ได้ด้วยความพอใจและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ โดยไม่ทำให้สภาพแวดล้อมถูกทำลายหรือถูกทำลายน้อยที่สุด ยังคงสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีไว้มากที่สุด ทั้งนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องไม่กระทบต่อความจำเป็นพื้นฐานและความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในท้องถิ่นด้วย

ลักษณะของขีดความสามารถในการรองรับ (Types of Carrying Capacity)

1. ความสามารถในการรองรับทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Carrying Capacity) เป็นระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจได้รับผลตอบแทนสูงสุดภายใต้ข้อจำกัดโดยไม่กระทบต่อการลงทุนและค่าครองชีพของชาวบ้านในพื้นที่ จากการศึกษามูลบ้านดอนม่วงพบว่า หมู่บ้านดอนม่วงได้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเริ่มจากการที่เปิดหมู่บ้านให้ผู้ศึกษาดูงานเข้ามาดูงานซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ไม่เป็นผลกระทบในเรื่องของการลงทุนและค่าครองชีพของชาวบ้าน เพราะได้มีการนำเอาความรู้และคนในหมู่บ้านมาเป็นวิทยากรเองในเรื่องของความถนัดของแต่ละคนไม่ต้องมีการจ้างวิทยากรจากที่อื่นเข้ามา

2. ความสามารถในการรองรับทางด้านกายภาพ (Physical Carrying Capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางกายภาพของทรัพยากรท่องเที่ยว รวมถึงระดับความอึดตัวของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น จากการศึกษามูลบ้านดอนม่วงพบว่า นักท่องเที่ยวจำนวน 50 คนที่หมู่บ้านดอนม่วงสามารถรองรับได้นั้นไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพของหมู่บ้านและคนในหมู่บ้านสามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้เท่าเทียมกันอีกด้วย

3. ความสามารถในการรองรับทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Culture Carrying Capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ไม่ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคม ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นถูกทำลายด้วยการให้บริการเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจากการศึกษามูลบ้านดอนม่วงพบว่า ปริมาณนักท่องเที่ยวที่สามารถรองรับได้จำนวน 50 คนนั้น ไม่ทำลายสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

4. ความสามารถในการรองรับทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Carrying Capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะไม่ทำให้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จากการศึกษามุ่บ้านดอนม่วงพบว่า ปริมาณนักท่องเที่ยวที่สามารถเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านจำนวน 50 คน นั้นไม่ทำให้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้เนื่องจากเป็นปริมาณที่เหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับทางด้านสิ่งแวดล้อม

5. ความสามารถในการรองรับทางด้านความรู้สึก (Perceptual Carrying Capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะไม่ทำให้ความเป็นส่วนตัวของทั้งสองฝ่ายคือ คนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวขาดความรู้สึกความเป็นส่วนตัว จากการศึกษามุ่บ้านดอนม่วงพบว่าในเรื่องของขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของหมู่บ้านดอนม่วงเป็นระดับปริมาณที่เหมาะสมและเป็นปริมาณที่ไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในเรื่องของการที่ทำให้การขาดความรู้สึกความเป็นส่วนตัว

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก นั้น เพื่อให้มีแนวทางในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนที่ชัดเจนมากขึ้น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนหมู่บ้านดอนม่วง ดังนี้

1. ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนสำหรับชาวบ้านหมู่บ้านดอนม่วงและควรนำผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มต่างๆ ไปศึกษาดูงานกรณีหมู่บ้านตัวอย่าง ชุมชนที่มีชื่อเสียงและมีการท่องเที่ยวชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ เช่น ชุมชนหมู่บ้านสามขาของจังหวัดลำปางที่มีรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนที่เกิดประสิทธิภาพ มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่น่าสนใจ หรือหมู่บ้านทอผ้านาโพธิ์ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหมู่บ้านทอผ้า ผ้าไทย ผ้าซิด ศิลปะบ้านนาโพธิ์ ชมวิถีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและวิถีชีวิตวัฒนธรรมพื้นบ้านชาวอีสานหรือหมู่บ้านหุบกะพง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เป็นหมู่บ้านทำการเกษตรแผนใหม่ตามพระราชดำริ เป็นต้น เมื่อแกนนำของหมู่บ้านดอนม่วงมีการศึกษาดูงานตามสถานที่ต่างๆ แล้วก็จะสามารถนำหลักการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนดังกล่าวมาเป็นแบบอย่างในการประยุกต์ใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทของหมู่บ้านดอนม่วงต่อไป

2. กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนที่เหมาะสมกับหมู่บ้านดอนม่วง การจัดกิจกรรมเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านดอนม่วงโดยชุมชนมี

ส่วนร่วมนั้น หมู่บ้านดอนม่วงประกอบไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวทั้งในหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง นั่นคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมและวิถีชีวิต ประกอบกับหมู่บ้านดอนม่วงยังมีผู้ที่เข้ามาศึกษาทำงานอยู่เป็นประจำ ดังนั้นการพัฒนาให้เกิดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนที่เหมาะสมจึงเป็นเรื่องที่ง่ายในการจัดหาสถานที่ การกำหนดพื้นที่และการกำหนดสิ่งจำเป็นที่เป็นพื้นฐานในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยว ดังนั้นการจัดสรรกิจกรรมสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่ตัวนักท่องเที่ยวและชาวบ้านเองจึงเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นผู้ศึกษาจึงขอเสนอกิจกรรมที่น่าสนใจและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และคนในชุมชนสามารถตอบสนองให้กับนักท่องเที่ยวได้ทั้งยังเป็นประโยชน์แก่ชุมชน ได้แก่ กิจกรรมปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพ กิจกรรมศึกษาการการเลี้ยงวัว กิจกรรมสาธิตการปลูกผักกะเฉด ปลูกดอกสารภี กิจกรรมการสาธิตการปลูกข้าว กิจกรรมการสาธิตการทำพริกแกง กิจกรรมการสาธิตการทำถ่านไร้ทาร์ น้ำส้มควันไม้ กิจกรรมการสาธิตการนวดแผนไทย กิจกรรมการสาธิตการนำสมุนไพรมาทำเป็นยารักษาโรค กิจกรรมการสาธิตการเลี้ยงหมูหลุม กิจกรรมสาธิตการเกษตรทฤษฎีใหม่ กิจกรรมการสาธิตการจักสาน กิจกรรมสาธิตการทำปุ๋ยหมัก-ปุ๋ยชีวภาพสูตรยั่งยืน กิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านและประเพณีการขึ้นครุฑแค้น เป็นต้น เพื่อเป็นการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากกิจกรรมที่กล่าวมาเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ง่ายในเรื่องการจัดหาอุปกรณ์ เช่น กิจกรรมปั่นจักรยานง่ายต่อการจัดหาจักรยานและผลพลอยได้ยังดีต่อสุขภาพอีกด้วย กิจกรรมการศึกษาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาปลูกผักกะเฉด การปลูกข้าว กิจกรรมเหล่านี้ ทางหมู่บ้านดอนม่วงได้มีวิทยากรและมีความพร้อมในเรื่องของการสาธิตให้ความรู้ก่อนแล้ว ดังนั้นกิจกรรมเหล่านี้จึงควรกำหนดและพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านดอนม่วง นั่นคือ

1. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว
2. การตอบสนองความมุ่งหวังของชุมชนในการต้องการเผยแพร่ให้คนภายนอกได้เรียนรู้เรื่องราวการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับแนวคิด/ปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
3. มีกิจกรรมสร้างการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของชาวบ้านที่เป็นผู้ถ่ายทอดจากผู้มีความรู้ในเรื่องที่คนในชุมชนสามารถถ่ายทอดได้ เช่น การเลี้ยงวัว กิจกรรมสาธิตการปลูกผักกะเฉดปลูกดอกสารภี กิจกรรมการสาธิตการปลูกข้าว กิจกรรมการสาธิตการทำถ่านไร้ทาร์ น้ำส้มควันไม้ กิจกรรมการสาธิตการเลี้ยงหมูหลุม กิจกรรมสาธิตการเกษตรทฤษฎีใหม่ กิจกรรมสาธิตการทำปุ๋ยหมัก-ปุ๋ยชีวภาพสูตรยั่งยืน เป็นต้น

4. มีความหลากหลายในกิจกรรมและมีความเพลิดเพลินน่าประทับใจต่อผู้มาเยี่ยมชมไม่ว่าจะเป็น วิธีชีวิตของคนในชุมชน การชมกิจกรรมพิธีขึ้นครูแคน การไหว้พระ การปั้นจักรยาน การชมเขื่อนแควน้อย การเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำสืบเอก ดร.ทวี

5. มีเวทีการพูดคุยที่แลกเปลี่ยนกันอย่างเป็นธรรมชาติ นั่นคือทุกวันที่ 10 ของทุกเดือนจะมีการประชุมชาวบ้านและจะมีการเปิดให้พูดคุยกัน เสนอแนะความคิดเห็นต่างๆเพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งความเป็นชุมชนเข้มแข็งและเป็นประชาธิปไตย

6. มีระยะเวลาในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม

7. มีการกระจายงานหรือบทบาทของชาวบ้านในเรื่องการทำงาน ไม่ว่าจะเป็น การให้ความรู้ของวิทยากรในแต่ละเรื่อง เจ้าของที่พัก การปรุงอาหารให้กับนักท่องเที่ยว การบริการข้อมูลของหมู่บ้าน เป็นต้น

พจนา สวนศรี (2546) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบของหลักการออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวต้องประกอบด้วย ให้นักท่องเที่ยวมีความสนุก สร้างความรู้ความเข้าใจต่อตนเอง ต่อพื้นที่ต่อคนในท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ มีการจัดการที่ดี ให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยและเกิดความเข้าใจในท้องถิ่น ธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น

โปรแกรมการท่องเที่ยวที่ออกมานั้นต้องสอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมหรือท่องเที่ยวในชุมชนซึ่งนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีลักษณะเฉพาะ คือ มีความต้องการเรียนรู้ชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น เช่น การกินอาหารท้องถิ่น การพักร่วมกับชาวบ้าน การร่วมกิจกรรมใช้ชีวิตประจำวันกับชาวบ้าน การพูดคุยพบปะแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม สังคมกับชาวบ้าน ความสนใจในเรื่องทรัพยากรสิ่งแวดล้อม มีการสนับสนุนประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวท้องถิ่นให้คนภายนอกได้รับทราบ

ตัวอย่างโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม
ของบ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

วันแรก

- 09.00 น. ถึงจังหวัดพิษณุโลก
แวะนมัสการพระพุทธชินราช ณ วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหารซึ่งเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองชาวพิษณุโลก พร้อมกับชมความงามบริเวณวัดรวมทั้งถึงวัดนางพญาซึ่งเป็นวัดที่ขึ้นชื่อในเรื่องของพระพิมพ์นางพญา กราบสักการะสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ พระราชวังจันทน์
- 10.00 น. เดินทางสู่ชุมชนหมู่บ้านดอนม่วง รับประทานน้ำสมุนไพรที่ปรุงจากสมุนไพรที่ชาวบ้านปลูกและนำมาปรุงเพื่อต้อนรับ ตัวแทนชาวบ้านกล่าวต้อนรับ แนะนำตัวทำความรู้จักพร้อมทั้งแนะนำประวัติของหมู่บ้านดอนม่วง
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน
- 13.00 น. นำสัมภาระเข้าที่พัก แนะนำและทำความรู้จักกับเจ้าของบ้าน
- 15.00 น. เดินเที่ยวรอบหมู่บ้าน พร้อมทำความรู้จักคนในหมู่บ้าน
- 18.00 น. รับประทานอาหารเย็นร่วมกันพร้อมชมการแสดง การขึ้นครุฑแคนและการบายศรีสู่ขวัญรับขวัญให้กับนักท่องเที่ยว
- 21.00 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สอง

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.00 น. ชนกิจกรรมที่ชาวบ้านจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ดังนี้
- สาธิตวิธีการปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษ
  - สาธิตการผลิตน้ำพริกแกงซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP
  - สาธิตการนำเอาสมุนไพรมาผลิตเป็นน้ำสมุนไพรหรือเป็นยา
  - สาธิตการทำปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยชีวภาพ
  - สาธิตการทำถ่านไรท์และน้ำส้มควันไม้
  - สาธิตการให้ความรู้ด้านจักสาน
  - สาธิตเกี่ยวกับเกษตรผสมผสานและเกษตรทฤษฎีใหม่
  - สาธิตเกี่ยวกับการเลี้ยงหมูหลุม

- ชมการปลูก/การเก็บผักกะฉาด
- สาธิตการนวดแผนไทยและการนำเอาสมุนไพรมาใช้ในการนวดแผนไทย

12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
 13.00 น. ร่วมทำกิจกรรมต่อ
 16.00 น. ปั่นจักรยานชมบริเวณรอบหมู่บ้านดอนม่วง
 18.00 น. รับประทานอาหารเย็น
 19.00 น. ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของต่างคนต่างวัฒนธรรมกับเรื่องราวของเศรษฐกิจพอเพียงที่ชาวบ้านดอนม่วงร่วมปฏิบัติ
 21.00 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สาม

07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
 08.00 น. สรุปรประโยชน์ที่ได้จากหมู่บ้านดอนม่วง
 09.00 น. เก็บสัมภาระ ออกเดินทางจากหมู่บ้านดอนม่วง มุ่งสู่เขื่อนแควน้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
 10.00 น. ทิวชมเขื่อนตามอัธยาศัย
 12.00 น. เดินทางออกจากเขื่อนแควน้อย รับประทานอาหารในตัวเมืองจังหวัดพิษณุโลก
 13.00 น. เข้าชมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำสืบเอก ดร.ทวี
 15.00 น. เดินทางกลับ

เอกสารอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กมล รัตนวิระกุล. (2550). การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน. [Online]. Available: <http://www.thma.org.th> [2551, ตุลาคม 21]
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). การดำเนินงานเรื่อง Ecotourism ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2542). การท่องเที่ยวชมวิถีชนบทอย่างยั่งยืน. ม.ป.ป.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว. ม.ป.ป.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2548). วาระแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. [Online]. Available: <http://www.2tat.or.th/masterplan/draft1.html>. [2551, ตุลาคม 21]
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2546). การวางแผนและการพัฒนาตลาดท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์. (2544). พัฒนาชนบทยั่งยืน: สำหรับสาขาเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร. (2522). แนวทางและมาตรการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. เอกสารสรุปผลการสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ. เชียงใหม่: ม.ป.ท.
- นราศรี ไวนิชกุลและชูศักดิ์ อุดมศรี. (2549). ระเบียบวิธีวิจัยธุรกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิคม จารุมณี. (2545). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นำชัย ทนุผล. (2542). แนวคิดและวิธีการ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). **การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ประเวศ วะสี. (2541). **ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงศีลธรรมและสุขภาพ**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ปรีชา แดงโรจน์. (2544). **อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ไฟว์ แอนด์ โฟร์ พรินติ้ง.
- พจนา สอนศรี. (2546). **คู่มือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: กองทุนแคนาดาประจำประเทศไทย.
- พยอม ธรรมบุตร. (2546). **เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**. กรุงเทพฯ: สถาบันการพัฒนากการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พยอม ธรรมบุตร. (2549). **เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: สถาบันการพัฒนากการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระราชดำรัสพระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 คู่มือดำเนินชีวิตสำหรับประชาชนปี 2541 และทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: สำนักงานจัดการทรัพย์สินส่วนพระองค์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มงคลชัยพัฒนา บางจากปิโตรเลียม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2542). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). **ทศวรรษธรรมทัศน์ พระธรรมปิฎก หมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- เพชรศรี นนทีศิริ. (2548). **การท่องเที่ยวชนบท: มุมมองเชิงเปรียบเทียบการท่องเที่ยวไทย-ฝรั่งเศส**. แบบเสนอหัวข้อและโครงงานวิจัย.
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. (2540). **ปาฐกถา: แนวคิดประสบการณ์และแผนการจัดการศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไพรัช เดชะรินทร์. (2516). **ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาดและคณะ. (2536). **โครงการศึกษาทบทวนแผนแม่บทในการพัฒนากการท่องเที่ยวของประเทศ**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. **แหล่งท่องเที่ยวชมวิถีชนบทอย่างยั่งยืน**. ม.ป.ป.
- จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2545). **เอกสารประกอบบรรยายเรื่องการท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- รุ่งทิพย์ ว่องปฏิบัติกร. (2548). **การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยว.** โครงการ สานสัมพันธ์เครือข่ายเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. บทความประจำเดือน มิถุนายน 2548. [Online]. Available: <http://www.tat.or.th/e-journal/article-03.html>. [2551, ตุลาคม 25]
- ละเอียด ศิลา น้อย. (2550). **การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน.** [Online]. Available: <http://www.tat.or.th/e-journal/article-03.html>. [2551, ตุลาคม 25]
- วิโรไท สันติประภาพ. **เศรษฐศาสตร์พเนจร.** [On-line]. Available: http://www.daratham.net/index.php?option=com_content&task=view&id=141&Itemid=45 [2551, ตุลาคม 18]
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. (2547). **การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว.** โครงการ สานสัมพันธ์เครือข่ายเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. บทความประจำเดือน เมษายน 2548.
- สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. (2542). **เอกสารสรุปการเรียนรู้การสอนรายวิชา ทอส.513 กลยุทธ์การประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว.** กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. (2540). **โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ.** ในรายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สินธุ์ สุโรบล. (2546). **การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ.** โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวและชุมชน. สำนักงานกองทุนการวิจัย. เชียงใหม่.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). **วิถีคิด วิถีทำ แผนชีวิต เศรษฐกิจชุมชน.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8.** [Online]. Available: www.mots.go.th. [2551, พฤศจิกายน 22]
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2546). **เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล หลักสูตร การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน** มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- องค์การการท่องเที่ยวโลก. World Tourism Organization. (2005). **Tourism 2020 Vision.** Retrieved on October 14, 2006. [Online]. Available: <http://www.world-tourism.org/facts/menu.html> [2551, ตุลาคม 18]
- อภิชัย พันธเสนและคณะ. (2549). **สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

อนุช อชาภิรม. (2545). **การพัฒนาอย่างยั่งยืนคำตอบอยู่ที่ความหลากหลาย**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ ศูนย์สื่อเพื่อพัฒนา.

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2548). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม: การเรียนรู้ร่วมกับ ชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. เครือข่ายงานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.

อรสุดา เจริญรัต. (2546). **เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิถีทรรศน์.

อุดมพร อมรรธรรม. (2549). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว
Fennell, David A. *Ecotourism and Introduction*. London:Routledge 1999. [Online].
Available: www.amazon.com/Ecotourism..David-Fennell//0415201683 [2551, ตุลาคม 20]

บทความในวารสาร นิตยสาร และหนังสือพิมพ์

บุญสภษฎ์ เอนกสุข. (2547, 31 กรกฎาคม). การท่องเที่ยวชุมชน. **ไทยโพสต์**. หน้า 9.

สุรเชษฐ์ เชนฐูมาส. (2538, 12 กันยายน). การท่องเที่ยวแบบ “นิเวศสัญจร” ทางรอดแหล่งท่องเที่ยวไทย. **มติชน**. หน้า 2.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543, 1 ธันวาคม). ดร.ได้เบื้องพระยุคลบาท. **มติชน**. หน้า 8.

เอกสารอื่นๆ

จากรูวรรณ แก่นทิพย์. (2550). **แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอวังน้ำเขียว**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.

จุฑามาศ เชาววิพัฒน์. (2549). **การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดตรัง**. สารนิพนธ์ ว.ท.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จิราพร ทัดตะวร. (2542). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาหมู่บ้านปราสาทใต้ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา**. ภาคนิพนธ์ วิทยาสาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาททรัพยากรมนุษย์. บัณฑิตศึกษาการพัฒนาททรัพยากรมนุษย์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- โคมยง ไต้ะทอง และคณะ. **การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี**. สถาบันราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี. 2544
- ชนิกา พันธุ์รังษี. (2547). **การมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีชนบทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). **โครงการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนในระบบชุมชนนิเวศต่างๆ**. กรุงเทพฯ: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช
- ธวัช ชาญบุญ. (2545). **ศักยภาพของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา: หมู่บ้านร่องกล้า อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชุมชนและชนบท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรัณยา เทียนเสรี. (2541). **ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบองค์กรที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรน้ำ**. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาพร ทองแดง. (2547). **ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยภูลังกา ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุพรรณิ สงวนพัฒน์. (2547). **การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อร สี่แพ. (2543). **ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง**. วิทยานิพนธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิรมย์ พรหมจรรยา. (2548). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบท: จังหวัดภูเก็ต**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ.

ภาคผนวก

ผนวก ก
แบบสอบถาม/สัมภาษณ์

**แบบสอบถาม
สำหรับนักท่องเที่ยว**

เรื่อง รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา หมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

.....

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาความต้องการและความเป็นไปได้ของรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านดอนม่วง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากท่านโดยโปรดกรุณาตอบแบบสอบถามเพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนต่อไป

แบบสอบถามนี้มี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปสำหรับความต้องการของนักท่องเที่ยวในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านดอนม่วง

ทางผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาสละเวลาเพื่อตอบแบบสอบถาม

นักศึกษาระดับปริญญาโท
การจัดการการบริการ (การท่องเที่ยว)
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน ( ) ตามความเป็นจริง
ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
2. อายุ ( ) ต่ำกว่า 20 ปี ( ) 21 - 30 ปี
( ) 31 - 40 ปี ( ) 41 - 50 ปี
( ) 51 - 60 ปี ( ) มากกว่า 60 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา
( ) ไม่ได้ศึกษา ( ) ประถมศึกษา
( ) มัธยมศึกษาตอนต้น ( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย
( ) ปวช. - ปวส. ( )ปริญญาตรี
( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

4. อาชีพ
( ) นักศึกษา
( ) เกษตรกร
( ) ราชการ / รัฐวิสาหกิจ / ลูกจ้างของรัฐ
( ) ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย / อาชีพอิสระ
( ) พนักงานบริษัท / ลูกจ้างเอกชน
( ) รับจ้างรายวัน / ลูกจ้างรายวัน
( ) อาชีพอื่นๆ โปรดระบุ.....

5. รายได้ต่อเดือนของครอบครัว
( ) ต่ำกว่า 5,000 บาท
( ) 5,001 - 10,000 บาท
( ) 10,001 - 15,000 บาท
( ) 15,001 - 20,000 บาท
( ) 20,001 - 25,000 บาท
( ) มากกว่า 25,001 บาทขึ้นไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปสำหรับความต้องการของนักท่องเที่ยวในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านดอนม่วง

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงใน ( ) ตามความเป็นจริง

1. ท่านเดินทางมาจากจังหวัดใด โปรดระบุ.....
2. ก่อนหน้านี้ท่านเคยมาเที่ยวจังหวัดพิษณุโลกหรือไม่ ถ้าเคยเคยมาแล้วกี่ครั้ง (รวมครั้งนี้)
 ไม่เคย
 เคย
 1 ครั้ง
 2 ครั้ง
 3 ครั้ง
 มากกว่า 3 ครั้ง
3. จุดประสงค์ที่ท่านเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดพิษณุโลก คือ
 ไหว้พระ
 ค้าขาย
 พักแรม
 ประชุม / สัมมนา
 เยี่ยมญาติ
 อื่นๆ โปรดระบุ.....
4. ท่านขอรับการท่องเที่ยวแบบใด
 ผจญภัย
 ทำบุญ
 เริงนิเวศ
 ล่องแก่ง
 เกษตรกรรม
 อื่นๆ โปรดระบุ.....
5. งบประมาณการท่องเที่ยวในแต่ละครั้งที่ท่านเดินทางไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆประมาณเท่าไร
 ต่ำกว่า 1,000 บาท
 1,001 – 2,000 บาท
 2,001 – 3,000 บาท
 3,001 - 4,000 บาท
 4,001 – 5,000 บาท
 มากกว่า 5,001 บาทขึ้นไป
6. ท่านรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆในจังหวัดพิษณุโลกหรือไม่ ถ้ารู้จักรู้จักที่ใด
 ไม่รู้จัก
 รู้จัก ที่.....

คำชี้แจง จงตอบคำถามโดยเรียงลำดับความต้องการรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน/ชุมชนที่ท่านต้องการ อยู่ในระดับใด

- 5 ระดับความต้องการมากที่สุด
- 3 อยู่ในระดับความต้องการมาก
- 2 อยู่ในระดับความต้องการปานกลาง
- 1 อยู่ในระดับความต้องการน้อย
- 1 อยู่ในระดับความต้องการน้อยที่สุด

ข้อ	กิจกรรม	ระดับความต้องการ				
		1	2	3	4	5
	ที่พัก					
1.	ท่านต้องการพักร่วมกับคนในชุมชน (Home stay)					
2.	ท่านต้องการที่พักที่สะอาด ถูกสุขอนามัย					
3.	ท่านต้องการที่พักที่ปลอดภัย					
4.	ท่านต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในที่พัก เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น					
5.	ท่านต้องการที่พักที่มีบรรยากาศโดยรอบดีและน่าอยู่					
6.	ท่านต้องการสุขภาพาธารณะที่สะอาดถูกสุขอนามัย					
	อาหาร					
1.	ท่านต้องการรับประทานอาหารที่ปรุงจากผักปลอดสารพิษ					
2.	ท่านต้องการรับประทานอาหารที่ปรุงจากสัตว์ที่คนในชุมชนเลี้ยงเพื่อการบริโภค					
	สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ					
1.	ท่านต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โทรศัพท์ รถโดยสาร สุขาสาธารณะ เป็นต้นจากชุมชน					
2.	ท่านต้องการศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชน					
3.	ท่านต้องการแผนที่และข้อมูลแสดงรายละเอียดในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง					
4.	ท่านต้องการป้ายบอกทางเข้าออกหมู่บ้านที่ชัดเจน					

ข้อ	กิจกรรม	ระดับความต้องการ				
		1	2	3	4	5
5	ท่านต้องการบริการรถโดยสารรับจ้างในชุมชน					
	กิจกรรมภายในชุมชน					
1.	ท่านต้องการใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชน					
2.	ท่านต้องการชมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน					
3.	ท่านต้องการทดลองใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชน					
3.	ท่านต้องการทราบถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวันของท่าน เช่น การนวดแผนโบราณ การรักษาโรคด้วยสมุนไพร การเลี้ยงหมูหลุม การจักสาน การทำถ่านไร้ทาร์ การผลิตน้ำส้มควั่นไม้ การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ การเกษตรทฤษฎีใหม่และการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น					
4.	ท่านต้องการรับประทานอาหารเช้าที่เป็นอาหารพื้นบ้านของคนในชุมชนนั้นๆ					
	ท่านต้องการรับประทานอาหารเช้าที่ปรุงจากคนในชุมชน					
3.	ท่านต้องการทราบถึงประเพณีท้องถิ่นของชุมชนที่ยังคงอยู่ เช่น พิธีขึ้นครุแคน ทำบุญกลางบ้าน เป็นต้น					
	อื่นๆ					
1.	ท่านต้องการความปลอดภัยในการใช้ชีวิตเรียนรู้อยู่ในชุมชน					
2.	ท่านต้องการความเป็นมิตรไมตรีและการต้อนรับของคนในชุมชนอย่างเป็นมิตร					
3.	ท่านต้องการสินค้าของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน					
4.	ท่านต้องการกิจกรรมสรรสร้างจากชุมชน เช่น การปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพ เป็นต้น					

ข้อ	กิจกรรม	ระดับความต้องการ				
		1	2	3	4	5
	ทรัพยากรการท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและใกล้เคียงที่ท่านต้องการไป					
	1.1 บึงราชนก					
	1.2 โครงการเขื่อนแควน้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ					
	1.3 อุทยานภูสอยดาว					
	1.4 น้ำตกภูสอยดาว					
	1.5 น้ำตกชาติตระการ					
	1.6 ลานป่าสน					
	1.7 ลำน้ำเข็ก (ล่องแก่ง)					
	1.8 วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร					
	1.9 วัดนางพญา					
	1.10 วัดราชบูรณะ					
	1.11 วัดอรุณฯ					
	1.12 วัดเจดีย์ยอดทอง					
	1.13 ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช					
	1.14 พระราชวังจันทน์					
	1.15 พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจ่าสิบเอกทวี					
5.	ประสบการณ์โดยรวม (ความพึงพอใจ) ของชุมชนถ้าเกิดโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนได้					

ข้อเสนอ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบข้อมูลที่เป็นจริง

แบบสัมภาษณ์

ผู้นำ / ประธานกลุ่มต่างๆชุมชนดอนมวง

ชื่อ.....ตำแหน่ง.....

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน ( ) ตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
2. อายุ ( ) ต่ำกว่า 20 ปี ( ) 21 - 30 ปี
( ) 31 - 40 ปี ( ) 41 - 50 ปี
( ) 51 - 60 ปี ( ) มากกว่า 60 ปีขึ้นไป
3. การศึกษา ( ) ไม่ได้ศึกษา ( ) ประถมศึกษา
( ) มัธยมศึกษาตอนต้น ( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย
( ) ปวช. - ปวส. ( )ปริญญาตรี
( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....
4. อาชีพ ( ) นักศึกษา
( ) เกษตรกร
( ) ราชการ / รัฐวิสาหกิจ / ลูกจ้างของรัฐ
( ) ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย / อาชีพอิสระ
( ) พนักงานบริษัท / ลูกจ้างเอกชน
( ) รับจ้างรายวัน / ลูกจ้างรายวัน
( ) อาชีพอื่นๆ โปรดระบุ.....
5. รายได้ต่อเดือนของครอบครัว ( ) ต่ำกว่า 5,000 บาท
( ) 5,001 - 10,000 บาท
( ) 10,001 - 15,000 บาท
( ) 15,001 - 20,000 บาท
( ) 20,001 - 25,000 บาท
( ) มากกว่า 25,001 บาทขึ้นไป

6. ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่ม / องค์กร ใดบ้าง ถ้าเป็นเป็นอะไร

( ) ไม่เป็น

( ) เป็น

( ) กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน / องค์การบริหารส่วนตำบล

( ) คณะกรรมการหมู่บ้าน

( ) อสม. / กลุ่มแม่บ้าน

( ) สมาชิกสหกรณ์

ส่วนที่ 2

แบบสัมภาษณ์

1. ชุมชนของท่านมีความต้องการทางด้านการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหรือไม่
2. ท่านคิดว่าถ้าชุมชนของท่านสามารถจัดโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ชุมชนของท่านสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้กี่คนต่อ โปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยว 1 ครั้ง
จำนวนคน.....คน

ด้านเกษตรกรรม

1. ในชุมชนของท่านสามารถให้บริการด้านอาหารที่ปรุงจากผักที่ปลอดสารพิษและเนื้อสัตว์ที่เลี้ยงเองตามธรรมชาติเพียงพอแก่ความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร
2. ในชุมชนของท่านมีความพร้อมมากน้อยเพียงใดในเรื่องการให้ความรู้ในแต่ละเรื่อง เช่น การเลี้ยงหมูหลุม การทำถ่านไร้ทาร์และน้ำส้มควันไม้ การจักสาน เกษตรแบบผสมผสาน การทำปุ๋ยหมัก สาธิตการปลูกข้าว เป็นต้น
3. ชุมชนของท่านสามารถผลิตและจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกที่ขึ้นชื่อให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนได้หรือไม่ และสามารถผลิตได้เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแต่ละครั้งหรือไม่

ด้านชุมชนเข้มแข็ง

1. ชุมชนของท่านมีกฎหรือข้อตกลงกันในชุมชนที่เป็นระเบียบแบบแผนและคนในชุมชนเคารพถ้ามีกฎหรือข้อตกลง มีอะไรบ้าง และคนในชุมชนของท่านให้ความร่วมมือในเรื่องกฎ/ระเบียบของชุมชนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
2. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาพักในชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร
3. ชุมชนของท่านได้นำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างไรและถ้ามีการพัฒนาชุมชนมีการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเกิดขึ้นในชุมชนของท่านท่านคิดว่าแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาพัฒนาให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนอย่างไร

ทรัพยากรการท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและใกล้เคียง

1. ในชุมชนของท่าน มีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอะไรบ้าง และการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ สะดวกหรือไม่ อย่างไร
2. ชุมชนของท่านมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนทั้งยังมีการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดีอย่างไร
3. คนในชุมชนของท่านมีความกระตือรือร้นต้องการความรู้และการอบรมเพิ่มเติมในเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนหรือไม่

กิจกรรมภายในชุมชนที่จะนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว

1. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญให้กับนักท่องเที่ยวได้หรือไม่ เพราะอะไร
2. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีความพร้อม/ต้องการการสรรสร้างกิจกรรมใหม่ๆสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่ เพราะอะไร
3. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีวิถีชีวิตอะไรที่น่าสนใจและมีความพร้อมในการถ่ายทอดสู่คนภายนอกชุมชนให้ได้รับรู้
4. ท่านคิดว่า มีภูมิปัญญาท้องถิ่นใดบ้างที่สามารถนำมาปรับเป็นบริการทางการท่องเที่ยวได้
5. ชุมชนของท่านมีความพร้อมในการจัดหาที่พักที่มีความสะอาด ปลอดภัยและมีบรรยากาศที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอหรือไม่ อย่างไร
6. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีสุขภาพที่สะอาดและเพียงพอแก่ความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือไม่ ถ้าไม่เพียงพอจะทำอย่างไร
7. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับชุมชนของท่าน

ผนวก ข
บทความ

ประวัติโดยย่อของหมู่บ้านดอนม่วง

ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

บ้านดอนม่วง หมู่ที่ 10 ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ห่างจากอำเภอวังทอง ระยะทาง 10 กิโลเมตร มีประชากรรวม 464 คน สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติหลายแห่ง ได้แก่ บึงหนองแหวน คลองเสื่อลากหาง และหนองอ้ายพุ่ม ชาวบ้านดอนม่วงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร

เริ่มต้นของชีวิตที่...พอเพียง

คุณอุบล ใจโอด ผู้ใหญ่บ้านสุภาพสตรีและมีนายอารมย์ ใจโอด เพื่อนคู่ชีวิต การเริ่มต้นชีวิตแบบพอเพียง เมื่ออดีตได้ทำการเกษตรแต่ปรากฏว่าพืชผลที่ปลูกถูกน้ำท่วมเสียหายหลายครั้ง

แต่เมื่อปี 2530 จึงได้คิดวางแผนโดยกำหนดว่าจะขุดดินส่วนหนึ่งขึ้นมาถมพื้นที่ที่ต่ำให้สูงขึ้น โดยให้ได้สระและร่องสวน เพื่อเลี้ยงปลา โดยแบ่งที่ดิน 8 ไร่ เพื่อการทำนา 3 ไร่ทำไร่นาสวนผสม 5 ไร่

ชีวิตที่ดีขึ้น...จากปุ๋ยหมักชีวภาพ

เวลาผ่านไปประมาณ 4-5 ปี ผลผลิตจากไร่นาสวนผสมของคุณอารมย์ และคุณอุบล ใจโอด เริ่มให้ผลผลิตที่มีผลโตรสอ่วย จึงได้แนะนำให้ชาวดอนม่วงลองไปปฏิบัติ

ปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำชีวภาพ...สู่การเกษตรที่ยั่งยืน

เมื่อเห็นตัวอย่างดี ๆ จากบ้านคุณอุบล ใจโอด ชาวดอนม่วงเริ่มทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน เมื่อเริ่มใช้ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยน้ำชีวภาพผักสวนครัวที่ปลูกไว้รับประทาน ผลผลิตก็เพิ่มขึ้น ทำให้มีเหลือเพื่อจำหน่าย

หมอดินอาสา...การทำเชื้อราบิวเวอร์เรียไล่แมลง

คุณอุบล ใจโอดเข้ารับการฝึกอบรมเป็นหมอดินอาสา ได้รับความรู้เรื่องการเพาะเชื้อรา เพื่อทำสารไล่แมลงในนาข้าวและพืช จากกรมพัฒนาที่ดิน หลังจากที่ได้รับ การอบรมได้ขยายผล โดยแนะนำต่อไปยังสมาชิกต่อไป เมื่อนำเชื้อราบิวเวอร์เรียไปใช้สามารถป้องกันแมลงทำลายต้นข้าว ได้ ไม่เป็นพิษสะสมในพืช และไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์

ถ่านไร้ทาร์...และน้ำส้มคว้นไม้

การทำถ่านไร้ทาร์ได้รับการแนะนำจากวิทยาลัยสาธาณสุขสิรินธรให้ผลิตถ่านไร้ทาร์และน้ำส้มคว้นไม้ ซึ่งสามารถนำมาเป็นสารไล่แมลงปลอดภัยต่อผู้ใช้และไม่ทำลายธรรมชาติ

พืชผักสวนครัว...พัฒนาสู่กลุ่มทำน้ำพริก

ชาวดอนม่วงปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานในครัวเรือน เมื่อปริมาณมากขึ้นจึงนำส่วนที่เหลือไปจำหน่ายให้กลุ่มทำน้ำพริกแกง โดยได้สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียน 27,000 บาท จากสำนักงานเกษตรอำเภอรังทอง

กลุ่มเลี้ยงวัว...ปศุสัตว์ขนาดใหญ่

กลุ่มเลี้ยงวัวของบ้านดอนม่วงมีสมาชิก 30 คน เงินทุนหมุนเวียน 90,000 บาท มีวัวทั้งสิ้น 200 ตัว โดยสมาชิกยืมเงินทุนหมุนเวียนไปลงทุน สำหรับสมาชิกที่มีรายได้น้อยไม่พร้อมจะลงทุนก็รับจ้างกลุ่มเลี้ยงซึ่งทางกลุ่มจะแบ่งผลกำไรให้ร้อยละ 30

ผักกะเจต...ปลอดสารพิษ

เป็นอาชีพหนึ่งที่ทำรายได้ให้กับชาวดอนม่วงช่วงที่ไม่ได้ทำนาชาวดอนม่วงก็มีรายได้จากการขายผักกะเจตทุกวัน สำหรับครัวเรือนที่ไม่ได้ปลูกผักกะเจต ก็มารับจ้างเก็บผักกะเจต โดยเก็บวันละ 2 ครั้ง คือเช้าประมาณ 06.00น. และบ่ายประมาณ 12.00 น.ในแต่ละวันที่รับจ้างมีรายได้ประมาณ 100-120 บาท การจำหน่ายจะมีตัวแทนในหมู่บ้านมารับผักไปส่งที่ตลาด นี่คือการซื้อขายการทำงานในหมู่บ้านที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติแล้วยังเป็นการกระจายรายได้ให้กับผู้ว่างงานกลุ่มปลูกผักกะเจต ได้รับการสนับสนุนงบประมาณมาเป็นทุนหมุนเวียนจากองค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง เป็นเงิน 60,000 บาท

การออมของชาวดอนม่วง

ชาวดอนม่วง เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 46 คน มีเงินสัจจะสะสม 48,600 บาท โดยส่งสัจจะทุกวันที่ 5 ของทุกเดือน จะส่งคนละไม่น้อยกว่า 30 บาทต่อเดือน คือเฉลี่ยมีการออมเงินวันละ 1 บาท

ชีวิตที่ดำรงอยู่

ชาวบ้านดอนม่วงจะจัดกิจกรรมทำบุญกลางบ้านทุกวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 โดยแต่ละบ้านจะมีส่วนร่วมโดยนำอาหารมารวมกันถวายพระ นอกจากนี้ยังแสดงถึงความรัก ความสามัคคีเสียสละของคนในหมู่บ้าน

จุดแข็งของบ้านดอนม่วง

มีการประชุมชาวดอนม่วงทุกวันที 10 ของทุกเดือน เวลา 17.00 น. ไม่มีการบังคับให้ชาวบ้านมาประชุม แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่สมัครใจ เนื่องจากอยากได้รับความรู้หรือข้อมูลใหม่ๆ ทุกเดือนจะมีเจ้าหน้าที่จากส่วนราชการเข้ามาร่วมประชุม และให้ความรู้เพิ่มเติมด้วย แผนชุมชนที่ร่วมกันทำ มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ปัญหาใดแก้ไขได้ด้วยตัวเอง ปัญหาใดต้องร่วมกันแก้ไขในหมู่บ้าน ปัญหาใดต้องใช้งบประมาณก็ขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง ชาวบ้านดอนม่วงมีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน ในการดำเนินกิจกรรม และการดูแลสาธารณะสมบัติได้กำหนดเป็นกติการ่วมกัน

เปิดจับปลาหาเงินพัฒนาหมู่บ้าน

บึงหนองแหวน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสาธารณะขนาดใหญ่มีปลาหลากหลายชนิดอาศัยอยู่ หมู่บ้านมีกติกาว่าห้ามลักลอบจับสัตว์น้ำทุกชนิด เนื่องจากเป็นของสาธารณะ หากผู้ใดฝ่าฝืนครั้งแรกจะว่ากล่าวตักเตือน ในทุก 2 ปี ทางหมู่บ้านจะเปิดให้มีการจับปลา โดยกำหนดราคาแหปากละ 100 บาท หากเป็นयोปากละ 30 บาท ผู้ใดจับปลาได้เท่าไรก็สามารถนำกลับบ้าน รายได้ที่ได้มานี้ทางหมู่บ้านได้นำมาพัฒนาหมู่บ้าน

ประวัติผู้ศึกษา

รูปชุดครุย
1.5"

ชื่อ	นางสาวพัชชาพลอย สุทธิวงษ์	
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2519	
ที่อยู่ปัจจุบัน	29/38 หมู่ 2 หมู่บ้านพฤษภาแลนดแอนด์เอนด์แฮร์ส ตำบลหนองซาก อำเภอบ้านม่วง จังหวัดชลบุรี 20270	
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2542	ปริญญาตรี สาขาวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์
	พ.ศ. 2547	ประกาศนียบัตรบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สถานที่ทำงาน	พ.ศ. 2542	Ticketing บริษัทสยามทราเวล
	พ.ศ. 2543	Guestrelation โรงแรมโกลเด้น ซิตี้ ระยอง
	พ.ศ. 2544-2545	ครูผู้สอน โรงเรียนบวรรัตนศาสตร์ ระยอง
	พ.ศ. 2546-2547	อบรมบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เก็บข้อมูลทำสารนิพนธ์ เรื่อง วิถีชีวิตชนเผ่าปกากะญอ (สะกอ) กรณีศึกษา :บ้านแสม (กองคอง) หมู่ 4 ตำบลสามหมื่น อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก
	พ.ศ. 2547-2549	ผู้ประสานงานโครงการฯ มูลนิธิศูนย์กฎหมาย สิ่งแวดล้อม (ประเทศไทย) แม่สอด จังหวัดตาก
	พ.ศ. 2549-2551	อาจารย์ประจำสาขาการจัดการการท่องเที่ยว คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยพิษณุโลก
พ.ศ. 2551-ปัจจุบัน	กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาการจัดการบริการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	